

Dokumentacja projektu:

Polsko-niemiecka wymiana doświadczeń, zakończona warsztatami na temat:
„Wypracowanie modułu szkoleń dla wydziałów szkoleniowych organów dochodzeniowych
dotyczących współpracy transgranicznej w zakresie zwalczania handlu ludźmi”

Hanower 2008

We współpracy z

Ze wsparciem ze strony
Kraju Związkowego
Dolna Saksonia

Niedersachsen

Wydawca:

KOBRA

Autorki:

Stefanie Heye

Katarzyna Zentner

Dokumentacja projektu:

Polsko-niemiecka wymiana doświadczeń, zakończona warsztatami na temat:

„Wypracowanie modułu szkoleń dla wydziałów szkoleniowych organów dochodzeniowych dotyczących współpracy transgranicznej w zakresie zwalczania handlu ludźmi”

Hanower 2008

Podział

I. Wprowadzenie: Powstanie i cele projektu wymiany

II. Dokumentacja projektu

1	Struktura i organizacja policji oraz placówek doradczych	15
1.1	Federalny system Republiki Federalnej Niemiec	15
1.1.1	Policja krajów związkowych	15
1.1.2	Policja Federalna	16
1.2	Scentralizowana realizacja zadań w policji polskiej	16
	Rys. 1 Struktura organizacyjna policji w Dolnej Saksonii	17
	Rys. 2 Struktura organizacyjna Policji w Polsce	18
2	Organizacja i oferta specjalistycznych poradni	19
2.1	Phoenix e.V. i projekt KOBRA	19
2.2	La Strada	20
3	Znamiona czynu zabronionego handlu ludźmi w Polsce i w Niemczech	23
3.1	Umowy międzynarodowe i prawo Unii Europejskiej.....	23
3.2	Implementacja w niemieckim Strafgesetzbuch StGB [Kodeks karny].....	24
3.3	Implementacja w polskim Kodeksie karnym	28
3.3.1	Znamiona czynów zabronionych związanych z handlem ludźmi	28
3.3.2	Regulacje pokrewne	28
3.4	Wyjaśnienia w celu porównania przepisów.....	30
3.4.1	Niewolnictwo i handel ludźmi	30
3.4.2	Handel ludźmi i przemyt ludzi	30
3.4.3	Ofiara poniżej 21 roku życia lub ofiara małoletnia	31
3.4.4	Dygresja: Legalność prostytucji	31
3.4.5	Handel dziećmi	31
4	Prawo postępowania karnego: Przegląd typowych działań interwencyjnych	33

5	Postawy prawne kontroli policyjnych	35
5.1	Dolna Saksonia.....	35
5.2	Polska.....	36
6	Które instytucje są właściwe?	37
6.1	Dolna Saksonia.....	37
6.1.1	Działania prewencyjne i represyjne.....	37
6.1.2	Właściwe miejscowo komendy policji (dyrekcje policji).....	37
6.1.3	Działania represyjne.....	39
6.2	Polska.....	39
7	Jak przebiegają kontrole?	41
7.1	Dolna Saksonia.....	41
7.2	Polska.....	42
8	Jak są opracowywane i przekazywane dalej informacje z kontroli?	45
8.1	Dolna Saksonia.....	45
8.1.1	Policyjny system analizy „Nivadis“.....	45
8.1.2	Zbiór tematyczny „TBS”.....	45
8.1.3	Inne pliki (DOK Domesch, pliki dotyczące handlu ludźmi, itp.).....	45
8.2	Polska.....	46
9	Po czym rozpoznać można ofiary i sprawców handlu ludźmi?	47
9.1	Ofiara handlu ludźmi.....	47
9.2	Sprawca.....	47
10	Przesłuchanie ofiar i traktowanie ofiar w szoku pourazowym	49
10.1	Pierwsza interwencja i kontakt z ofiarami handlu ludźmi.....	49
10.2	Sposób postępowania przy prowadzeniu przesłuchania.....	52
10.3	Rozpoznawanie przyczyn i ich następstw, które wskazują na traumatyczną sytuację oraz traktowanie ofiar we wstrząsie pourazowym.....	56
11	Pobyt i świadczenia	61
11.1	Niemcy.....	61
11.1.2	Obywatelki nowych państw członkowskich Unii Europejskiej: Pobyt i świadczenia.....	62
11.1.3	Wysokość alimentacji zgodnie z ustawą.....	64

11.1.4	Świadczenia w przypadku choroby.....	64
11.1.5	Pozostałe świadczenia	65
11.1.6	Dygresja: Wystąpić może następująca problematyka:	65
11.2	Polska.....	66
11.2.1	Ofiary krajowe.....	66
11.2.2	Ofiary cudzoziemcy.....	66
12	Zadania ochrony świadków i ochrony ofiar	69
12.1	Niemcy	69
12.1.1	Ochrona świadków	69
12.1.2	Ochrona ofiar handlu ludźmi na poziomie kraju związkowego	69
12.2	Polska.....	70
12.2.1	Ochrona świadków koronnych.....	70
12.2.2	Ochrona świadków w postępowaniu operacyjnym	71
12.2.3	Program wsparcia (ochronny) ofiar handlu ludźmi.....	71
13	Międzynarodowa policyjna wymiana informacji.....	73
13.1	Umowy międzynarodowe i instytucje znajdujące zastosowanie w odniesieniu do policyjnej wymiany informacji.....	73
13.2	Właściwe instytucje	74
13.2.1	Niemcy.....	74
13.2.2	Polska	74
13.3	Rozdzielenie poziomu policyjnego od poziomu wymiaru sprawiedliwości	76
13.4	Próby przyspieszenia uzyskania informacji.....	76
13.4.1	Inicjatywa szwedzka	77
13.4.2	Nieformalna wymiana informacji.....	77
13.4.3	Życzenia odnośnie bezpośredniego kontaktu funkcjonariuszy policji.....	77
13.5	Zestawienie umów międzynarodowych i regulacji odnoszących się do Polski i Niemiec	78
13.5.1	Prawo międzynarodowe	78
13.5.2	Prawo Unii Europejskiej.....	78
13.5.3	Wewnątrzpaństwowe prawo niemieckie dotyczące policyjnej wymiany informacji.....	80
14	Przebieg wymiany	81
14.1	Uczestnicy tygodniowych wymian i warsztatów	81
14.2	Program od 1 do 5 września 2008 w Dolnej Saksonii	82
14.3	Program w Szczecinie od 22 do 26 września 2008.....	84

14.3.1	Wizyta funkcjonariusza z Brunzwiku w Szczecinie	84
14.3.2	Ankieta dotycząca obu tygodniowych wymian.....	86
15	Program warsztatów 6 i 7 października 2008 w Słubicach	89

III. Aneks

Załącznik 1: Ulotka

Załącznik 2: Decyzja ramowa UE 2002

Załącznik 3: Dyrektywa UE dotycząca ochrony ofiar 2004

Załącznik 4: Niemiecka ustawa harmonizująca ochronę świadków

Załącznik 5: Kooperationserlass Niedersachsen

[Zarządzenie Dolnej Saksonii dotyczące współpracy]

Załącznik 6: Polska regulacja w zakresie świadka koronnego

Załącznik 7: Polski algorytm z dwoma aneksami

I. Wprowadzenie: Powstanie i cele projektu

Realizacja polsko-niemieckiego projektu KOBRA jest odpowiedzią na stale wzrastający handel ludźmi pomiędzy Dolną Saksonią oraz Wielkopolską i Dolnym Śląskiem. W dalszym ciągu Niemcy są przy tym krajem docelowym, a Polska przede wszystkim krajem pochodzenia ofiar handlu ludźmi. Efektywne ściganie karne przestępców wymaga przede wszystkim uzyskania informacji i zabezpieczenia dowodów przez organy ścigania. Stwarza to potrzebę podjęcia sprawnej współpracy transgranicznej policji i instytucji doradczych. Istnieje wiele procedur, które zakładają współpracę międzynarodową a współpraca organów policyjnych i instytucji doradczych obu sąsiadujących krajów jest od dawna wyraźnie ukształtowana. Naszym zdaniem do zbudowania zaufania we współpracy transgranicznej konieczna jest zarówno fachowa wiedza o rzeczywistości sąsiedniego kraju, jak i osobiste kontakty z właściwym partnerem oraz wgląd w pracę jednostki pracującej nad konkretnym przypadkiem.

W trakcie realizowanych wspólnie w latach 2006 i 2007 projektów transgranicznych, polegających na konferencjach profesjonalistów, uczestnicy z Policji wyrazili potrzebę praktycznej wymiany doświadczeń z innymi policjantami. Wiele tematów udało się podjąć już podczas konferencji, wymagały one jednak pogłębienia w praktyce.

W wyniku tego partnerskie organizacje z Niemiec i Polski uznały, że należałoby zorganizować wymianę (wizyty studyjne) funkcjonariuszy policji obydwu krajów.

Aby nie utracić wypracowanych w trakcie spotkań wniosków i rozwiązań poprosiliśmy uczestników wymiany o odpowiedź na konkretne pytania dotyczące współpracy. Następnie zebraliśmy i oceniliśmy wyniki pracy w ramach warsztatów. Celem było przekazanie rezultatów jako materiału szkoleniowego dla policji w uczelniach policyjnych i punktach doradczych w Dolnej Saksonii, Wielkopolsce oraz na Dolnym Śląsku.

Cieszymy się, że udało się nam zrealizować te plany ze wsparciem ze strony La Strady. W ramach projektu pod tytułem **„Polsko-niemiecka wymiana doświadczeń zakończona warsztatami na temat: „Wypracowania modułu szkoleniowego dla wydziałów szkoleniowych organów dochodzeniowych dotyczących pracy transgranicznej w zakresie zwalczania handlu ludźmi”** udało nam się we wrześniu 2008 zrealizować tygodniowe wymiany w Dolnej Saksonii i w Polsce dla 3-osobowych grup funkcjonariuszy policji z obu krajów. W październiku 2008 zorganizowaliśmy ze wszystkimi uczestnikami oraz akademiami i szkołami policyjnymi dwudniowe warsztaty w Słubicach (Polska) w celu podsumowania wyników tygodniowej wymiany. Niniejsza dokumentacja wyników wymiany i warsztatów służyć ma jako materiał podczas szkoleń realizowanych w policji i placówkach doradczych.

Dziękujemy Krajowi Związkowemu Dolna Saksonia za sfinansowanie niniejszego projektu transgranicznego w latach 2006 - 2008 oraz Ministerstwu Spraw Socjalnych, Kobiet, Rodziny i Zdrowia oraz Ministerstwu Spraw Wewnętrznych Dolnej Saksonii za ich praktyczne wsparcie. Chcielibyśmy również wyrazić swe podziękowanie La Stradzie w Polsce i wszystkim polskim i dolnosaksońskim jednostkom Policji biorącym udział w projekcie za dobrą współpracę podczas jego realizacji, a szczególnie uczestnikom za Wasz wkład i Waszą otwartość w ramach wymiany oraz za okazaną gościnność. Dziękujemy Akademii Policyjnej Dolnej Saksonii za wsparcie logistyczne podczas tygodniowej wymiany realizowanej w Dolnej Saksonii.

KOBRA

„Handel ludźmi może być skutecznie zwalczany tylko w ramach zintegrowanego działania, które bazuje na przestrzeganiu praw człowieka i uwzględnia globalny charakter tego problemu”.

(Franco Frattini, wiceprzewodniczący Komisji Europejskiej, Komisarz Unii Europejskiej ds. sprawiedliwości i spraw wewnętrznych, Bruksela, 18.10.2005)

II. Dokumentacja projektu

1 Struktura i organizacja policji oraz placówek doradczych

1.1 Federalny system Republiki Federalnej Niemiec

Niemcy, jako państwo federalne składają się z 16 krajów związkowych. Zgodnie z konstytucją Republika Federalna Niemiec jest demokratycznym państwem federalnym, a więc państwem o strukturze federacji krajów związkowych. Istnieją dwa szczeble zarządzania państwem. Szczebel federalny reprezentuje całe państwo niemieckie na zewnątrz i posiada określone kompetencje, szczebel krajowy występuje w każdym kraju związkowym i posiada również określone kompetencje. W zakresie prewencyjnej ochrony przed zagrożeniami kompetencje te leżą po stronie krajów związkowych.

Zarówno federacja jak i kraje związkowe posiadają własne państwowe organy wykonawcze, prawodawcze i sędownicze. W zakresie ochrony przed zagrożeniami kompetencje legislacyjne posiadają kraje związkowe.

1.1.1 Policja krajów związkowych

Elementem organów wykonawczych jest w każdym kraju związkowym własna policja krajowa. Wykonuje ona między innymi ustalenia ustaw krajów związkowych dotyczących prewencyjnej ochrony przed zagrożeniami. W Dolnej Saksonii jest to Niedersächsische Gesetz über die öffentliche Sicherheit und Ordnung (Nds. SOG)¹. Policja krajów związkowych wykonuje jednak także ustawy federalne jak na przykład Strafprozessordnung [*Kodeks postępowania karnego*]. Policja krajów federalnych, np. policja Dolnej Saksonii, wykonuje ustawy federalne konkurencyjnego ustawodawstwa (artykuł 72, 74 GG) i ustawy krajowe Dolnej Saksonii. Policja Krajów Związkowych wykonuje obowiązujące ustawy dotyczące handlu ludźmi.

Kompetencje w zakresie pracy policyjnej w obszarze handlu ludźmi i przestępczości przeciwko wolności seksualnej i obyczajności są w Dolnej Saksonii w poszczególnych dyrekcjach policji różnie traktowane. W Dyrekcji Policji Hanower istnieje odrębny Specjalny Komisariat ds. Prostytycji i Przestępczości Kryminalnej. W Dyrekcji Policji Brunzwik w Komisariacie Specjalistycznym 1 istnieje jednostka wyspecjalizowanych

¹ Niedersächsischen Gesetz über die öffentliche Sicherheit und Ordnung z dnia 11 grudnia 2003 (Nds. GVBl. S. 414)

funkcjonariuszy policji pracujących w obszarze przestępczości przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. W innych dyrekcjach policji Komisariat Specjalistyczny 1 ma kompetencje w zakresie zwalczania handlu ludźmi, jeżeli zajmuje się seksualnymi czynami karalnymi. Specjalizacja w zakresie przestępczości przeciwko wolności seksualnej i obyczajności nie jest tu tak wyraźna, jak w Dyrekcjach Policji Hanower i Brunshwik. Z punktu widzenia placówek doradczych korzystne byłoby włączenie zagadnienia handlu ludźmi do zwalczania przestępczości zorganizowanej (OK) w Centralnej Inspekcji Kryminalnej.

1.1.2 Policja Federalna

Policja Federalna realizuje zadania, co do których wyłączne kompetencje legislacyjne posiada Republika Federalna Niemiec jako szczebel federalny (art. 71,73 GG, patrz także Bundespolizeigesetz (Ustawa o Policji Federalnej)²).

Należą do nich między innymi Ustawa paszportowa, Ustawa o komunikacji lotniczej, Ustawa o ochronie Konstytucji.

Do obowiązków Policji Federalnej należy więc np. ochrona granic, realizacja deportacji, wspieranie policji krajów związkowych przy przeprowadzaniu dużych akcji policyjnych, itp. Do dnia 01.07.2005 r. Policja Federalna nosiła nazwę „Federalna Straż Graniczna”. Działania policyjne w zakresie handlu ludźmi mają dla Policji Federalnej znikome znaczenie.

W przypadku nawiązania przez funkcjonariusza Policji pierwszego kontaktu z ofiarą handlu ludźmi, przekazuje on sprawę wyżej wymienionym komisariatom.

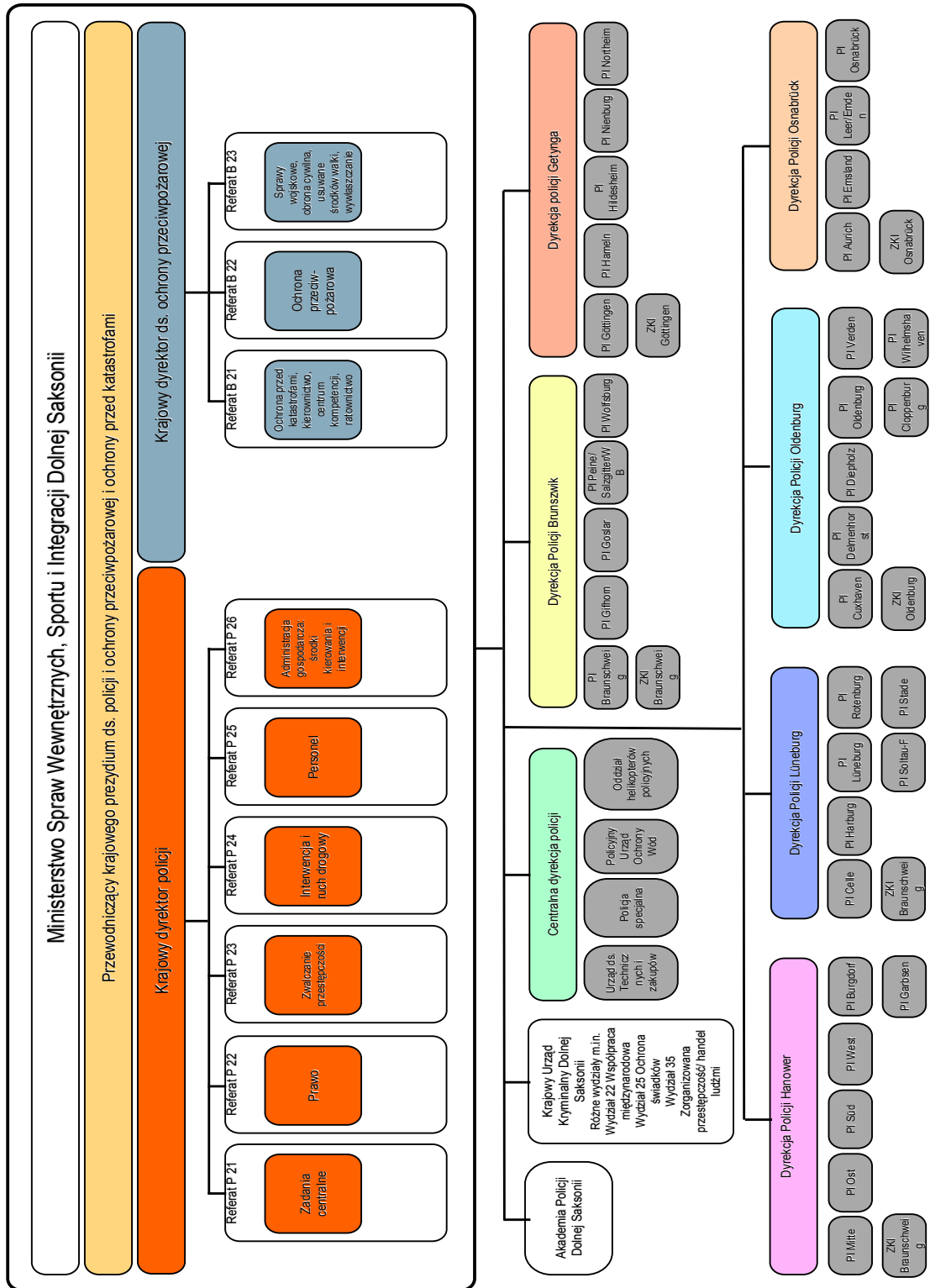
1.2 Scentralizowana realizacja zadań w policji polskiej

Policja polska zorganizowana jest centralistycznie. Struktura i kompetencje wynikają z Ustawy o policji z dnia 6 kwietnia 1990.

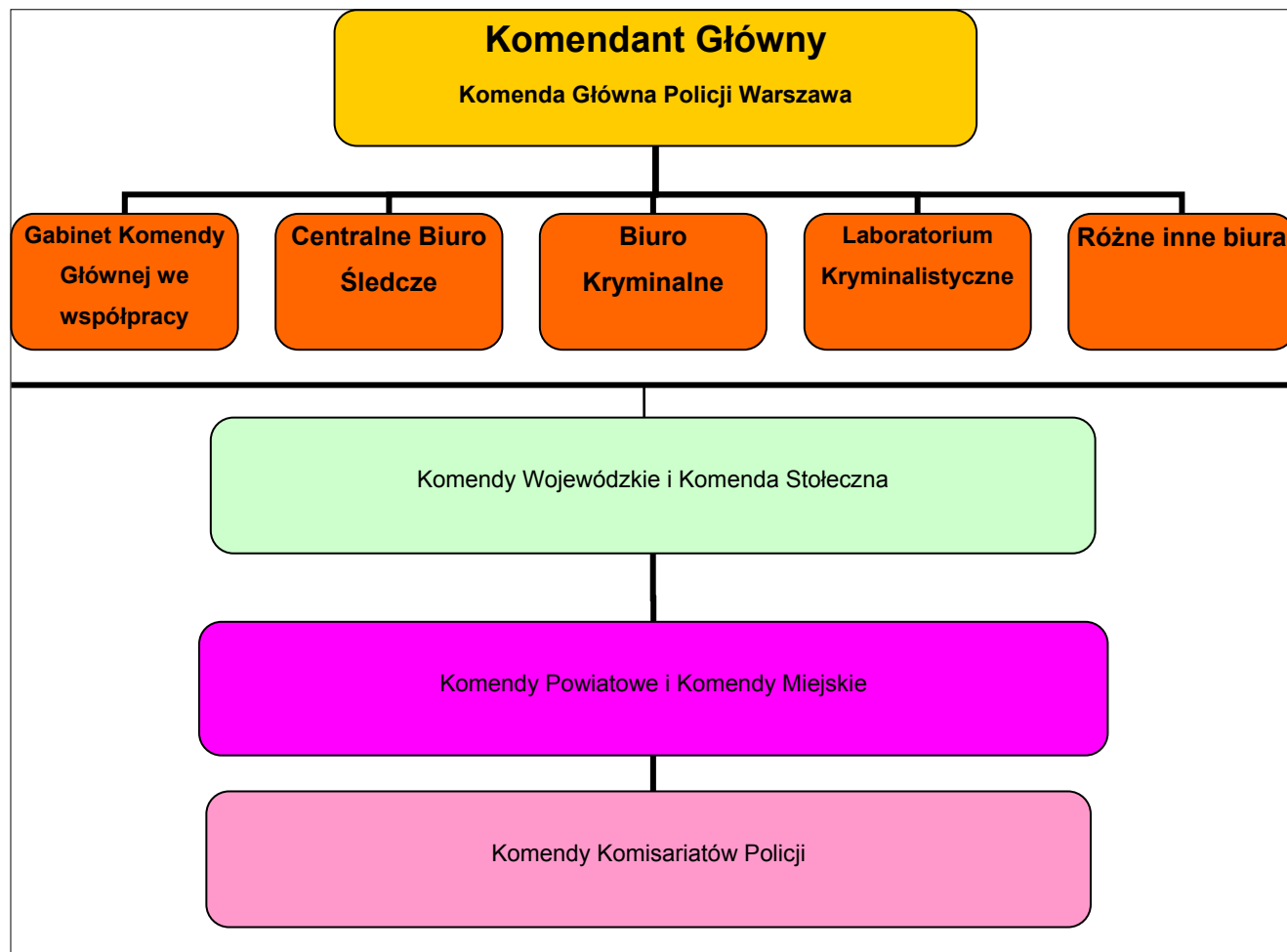
Komenda Główna Policji znajduje się w Warszawie. Istnieją tam różne biura, które odpowiedzialne są między innymi za zwalczanie handlu ludźmi, jak np. Centralne Biuro Śledcze, Biuro Kryminalne oraz Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji.

² Bundespolizeibeamtengesetz z dnia 03 czerwca 1976 (BGBl. I S. 1357), ostatnio zmieniona na mocy artykułu 24 ustawy z dnia 19 lutego 2006 (BGBl. I S. 334)

Rys. 1 Struktura organizacyjna policji w Dolnej Saksonii

Rys. 2 Struktura organizacyjna Policji w Polsce

2 Organizacja i oferta specjalistycznych poradni

2.1 Phoenix e.V. i projekt KOBRA

Projekt KOBRA prowadzony jest przez stowarzyszenie Phoenix e.V. istniejące od 20 lat i prowadzące wiele projektów.

Placówka koordynująca i doradczą **KOBRA** (1998) jako organizacja pozarządowa prowadzi na terenie Dolnej Saksonii doradztwo dla ofiar handlu ludźmi zgodnie z zasadą pomocy w celu samopomocy. Podopiecznym oferuje się wsparcie w uzyskaniu stabilizacji, zakwaterowanie lub pomoc w uzyskaniu lokalu oraz wsparcie przy załatwianiu spraw urzędowych. KOBRA oferuje także w ograniczonym zakresie poradnictwo dla osób, które doznały PTSD. Konsultantki posługują się językami angielskim, hiszpańskim, rosyjskim i polskim. W miarę możliwości poradnictwo prowadzone jest w języku ojczystym ofiary. W innych przypadkach konsultantki korzystają z pomocy tłumaczek.

Zadaniem placówki koordynującej jest działanie na rzecz poprawy sytuacji prawnej i życiowej ofiar oraz posadowanie politycznych i prawnych działań na rzecz ofiar i przeciwko handlowi ludźmi na szczeblu kraju związkowego i gminy.

www.kobra-beratungsstelle.de

Doradztwo obejmuje następujące działania:

- Doradztwo psychologiczno-społeczne w języku ojczystym
- Towarzystwo przy załatwianiu spraw w urzędach – jeśli jest konieczne
- Zapewnienie noclegów w schroniskach organizacji partnerskich
- Poradnictwo zdrowotne
- Pomoc w ponownym uzyskaniu dokumentów tożsamości
- Wizyty u pokrzywdzonych
- Opieka podczas procesu sądowego
- Pomoc w organizacji powrotu do kraju ojczystego
- Ewentualnie stworzenie perspektyw życiowych w Niemczech

Koordynacja obejmuje następujące działania:

- Praca w grupach roboczych
- Tworzenie sieci z organizacjami krajowymi i międzynarodowymi
- *Public relations*
- Krajowe imprezy informacyjne i szkoleniowe
- Kierowanie spotkaniami sieci i okrągłymi stołami
- Praca w zakresie lobbingu

- Doradztwo prawne

Stowarzyszenie Phoenix e.V. prowadzi obok KOBRA także inne projekty.

Oferta **Projektu Phoenix** (od 1989) skierowana jest do prostytutek, członków ich rodzin, ich klientów oraz instytucji zajmujących się tą problematyką. W ramach projektu Phoenix udzielane są porady w zakresie HIV i innych chorób przenoszonych drogą płciową oraz wsparcie w przypadku chęci odejścia od prostytucji i spłaty długów. Projekt angażuje się w działania na rzecz walki ze społeczną dyskryminacją prostytutek, przez co wspiera żądania traktowania ich na równi z innymi grupami zawodowymi.

Od roku 1993 projekt **La Strada** doradza dziewczętom i kobietom, które uprawiają prostytucję głównie w celu zdobycia narkotyków. Projekt realizuje „niskoprogową”, akceptującą pracę z osobami uzależnionymi i oferuje w swoich pomieszczeniach w ciągu dnia otwartą kawiarnię, pomieszczenie odpoczynku i ochrony, możliwość skorzystania z kąpieli i z kuchni.

Kontener „**Nachtschicht**“ [*nocna zmiana*] oferuje wspólnie z Wydziałem Zdrowia Regionu Hanower w hanowerskiej dzielnicy prostytutek działającym tam prostytutkom doradztwo, schronienie, możliwość wycofania się z zawodu, wymianę strzykawek i wydawanie prezerwatyw.

Wszystkie projekty stowarzyszenia Phoenix e.V. udzielają swym klientkom doradztwa anonimowo, dobrowolnie i bezpłatnie.

2.2 La Strada

Program Prewencji Handlu Kobietami z Europy Środkowej i Wschodniej „La Strada” powstał w roku 1995 jako projekt międzynarodowy na podstawie bilateralnej umowy pomiędzy holenderską fundacją STV (Stichting teren Vrouwhandel) i dwiema nowymi organizacjami działającymi na rzecz praw człowieka w Polsce i w Czechach. Od tego czasu Fundacja La Strada angażuje się w zwalczanie handlu ludźmi, wyzysku seksualnego oraz pracy przymusowej w Polsce oraz płaszczyźnie międzynarodowej. Ponadto w różnych krajach powstały organizacje-córki będące członkami sieci La Strada i Az do roku 2003 realizujących wspólny program. W roku 2004 powstała sieć La Strada International, która zrzesza dziewięć organizacji pozarządowych zajmujących się przeciwdziałaniem handlowi ludźmi. Jedną z nich jest Fundacja przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada z Polski.

Cele zawarte w statucie La Strady obejmują:

1. Prowadzenie aktywnej akcji prewencyjnej związanej z handlem ludźmi w mediach, nieodpłatne publikowanie materiałów przestrzegających potencjalne ofiary i nieodpłatne kolportowanie ich w szkołach, urzędach pracy, placówkach granicznych, konsulatach, internatach, organizacjach kobiecych, agencjach towarzyskich oraz w innych miejscach,
2. Prowadzenie telefonu zaufania, który ma służyć informacją o zagrożeniach wynikających z decyzji podjęcia pracy za granicą oraz jest telefonem kontaktowym dla ofiar handlu ludźmi
3. Wspieranie reintegracji społecznej i zawodowej ofiar handlu ludźmi
4. Wspieranie ofiar handlu ludźmi w kontaktach z organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości
5. Pomoc prawną świadczoną przez uprawnione do tego osoby i instytucje oraz nieodpłatne udzielanie informacji o takich osobach i instytucjach
6. Prowadzenie szkoleń oraz przygotowywanie nieodpłatnie udostępnianych opracowań dla specjalistów i służb zajmujących się zwalczaniem przestępstwa handlu ludźmi
7. Podnoszenie świadomości społecznej poprzez informowanie opinii publicznej o problemach społecznych wiążących z problemem handlu ludźmi.

www.lastradainternational.org

www.strada.org.pl

Oferta doradcza La Strady w Polsce

W ramach swojej działalności statutowej, Fundacja La Strada udziela ofiarom porad w zakresie interwencji kryzysowej: telefonicznie, osobiście, pocztą lub mailem. Poradnictwo obejmuje zarówno obywateli polskich (70%) jak i cudzoziemców

La Strada oferuje doradztwo psychologiczno-społeczne, towarzyszenie podczas rozpraw sądowych, noclegi w schroniskach, pomoc w wyjaśnianiu prawa do pobytu i roszczeń o świadczenia, porady lekarskie, pomoc w powrocie do kraju pochodzenia, pomoc załatwianiu dokumentów tożsamości.

Fundacja La Strada/ Polska prowadzi jedyny w całym kraju dom dla kobiet ofiar handlu ludźmi.

Kampanie La Strady w Polsce

Działalność Fundacji La Strada realizowana jest poprzez trzy stałe kampanie:

Kampania wspierania ofiar handlu ludźmi obejmuje:

Kompleksowe programy pomocowe dla ofiar handlu ludźmi w obszarze przezwyciężenia kryzysu oraz opieki (w niektórych przypadkach jest to długotrwała opieka, która trwać może nawet kilka lat).

Przezwyciężanie kryzysu oraz ponowne włączenie w życie społeczne realizowane są w ramach opracowanego w La Stradzie „case-management-system“. Kobiety znajdujące się pod opieką fundacji otaczane są psychologicznymi, społecznymi, medycznymi i prawnymi (w ich języku ojczystym) działaniami doradczymi.

Kampania informacyjna i lobbingowa obejmuje:

Tworzenie sieci, public relations, redagowanie i publikacja artykułów, lobbing i uwrażliwianie opinii publicznej, organizacja seminariów, konferencji i warsztatów zarówno dla organizacji państwowych jak i pozarządowych, nadzorowanie realizacji międzynarodowych standardów prawnych oraz Krajowego Programu Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi.

Kampania na rzecz zapobiegania, uświadamiania i edukacji obejmuje:

Opracowanie i rozpowszechnianie wszelkich materiałów edukacyjnych i informacyjnych skierowanych do najróżniejszych grup docelowych, jak młodzież przygotowująca się do wejścia na rynek pracy, bezrobotne kobiety, kobiety o niskich dochodach oraz osoby, które działają w tzw. sex-biznesie.

La Strada odwiedza szkoły ponadgimnazjalne, których uczniowie, zwłaszcza ostatnich klas przygotowują się do wejścia w życie zawodowe i mierzenia się z wymaganiami rynku pracy. Rozpowszechniany jest numer telefonu zaufania i adres poczty elektronicznej La Strady, z myślą o osobach potrzebujących indywidualnej konsultacji.

Organizowane są wykłady i warsztaty na temat działań prewencyjnych przeciwko handlowi ludźmi oraz szkolenia dla agencji pośrednictwa pracy, organizacji pozarządowych i streetworkerów a także ambasad, policjantów, nauczycieli i innych osób i instytucji istotnych dla tego rodzaju działań.

3 Znamiona czynu zabronionego handlu ludźmi w Polsce i w Niemczech

3.1 Umowy międzynarodowe i prawo Unii Europejskiej

W ostatnich latach zintensyfikowano współpracę w zakresie zwalczania handlu ludźmi poprzez szereg umów międzynarodowych bądź instrumentów prawnych Unii Europejskiej. Wymienić należy tu w szczególności:

1. Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniającego Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej przyjęty dnia 15 listopada 2000. Protokół ten zdefiniował na nowo znamiona czynu zabronionego i zrealizował zmianę paradygmatu odchodząc od karania handlu mającego na celu wykorzystywanie seksualne w kierunku karania handlu mającego na celu wyzysk w ogóle. Podano tu w szczególności wykorzystywanie przez pracę, wykorzystywanie seksualne, nielegalne usunięcie organów, zniewolenie lub praktyki podobne do niewolnictwa jako formy wykorzystywania (tzw. "Protokół z Palermo").

2. Decyzja Ramowa Rady Unii Europejskiej w sprawie zwalczania handlu ludźmi z dnia 19 lipca 2002 (2002/629/WSiSW). W celu realizacji tej decyzji ramowej w krajowym prawie niemieckim rozszerzono mocą 37 Strafrechtsänderungsgesetz z dnia 19 lutego 2005 znamiona czynów karalnych w taki sposób, że jako handel ludźmi karze podlega zarówno handel mający na celu wykorzystywanie seksualne, jak i handel mający na celu wykorzystywanie przez pracę.

(Załącznik 2)

3. Dyrektywa Unii Europejskiej w sprawie dokumentów pobytowych wydawanych obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną emigrację, którzy współpracują z właściwymi organami z dnia 29 kwietnia 2004 (2004/81/EG rady). Dyrektywa ta została zrealizowana poprzez drugą ustawę zmieniającą do Zuwanderungsgesetz, tzn. poprzez zmianę Aufenthaltsgesetz.

(Załącznik 3)

4. Konwencja Rady Europy o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi z dnia 16 maja 2005 (ETS 197).

Konwencja ta została ratyfikowana przez Polskę w roku 2005. Niemcy podpisały ją wprawdzie, jednak dotychczas jej nie ratyfikowały.

Te normy prawne doprowadziły do ich realizacji w polskim i niemieckim prawie krajowym, które zawierają elementy wspólne i różnią się w szczegółach.

3.2 Implementacja w niemieckim Strafgesetzbuch StGB [Kodeks karny]

Brzmienie przepisów Strafgesetzbuches³ [Kodeksu karnego].

§ 232 Handel ludźmi mający na celu wykorzystywanie seksualne

(1) Kto doprowadza inną osobę wykorzystując jej przymusową sytuację lub bezradność związaną z jej pobytem w obcym kraju, do podjęcia lub kontynuacji prostytucji lub do podjęcia czynów nierządnych, które ją wykorzystują, wobec sprawcy lub osoby trzeciej lub do przyjęcia na siebie takich czynności ze strony sprawcy lub osoby trzeciej, podlega karze pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do dziesięciu lat. Karze podlega również ten, kto doprowadza osobę poniżej dwudziestu jeden lat do podjęcia lub kontynuacji prostytucji lub do innych czynów nierządnych określonych w zdaniu 1.

(2) Usiłowanie podlega karze.

(3) Karę pozbawienia wolności od jednego roku do dziesięciu lat orzec należy, gdy:

1. ofiarą czynu jest dziecko (§ 176 ustęp 1),
2. sprawca podczas czynu dokona ciężkiego uszkodzenia ciała ofiary lub powoduje czynem zagrożenie jej życia lub
3. sprawca dokona czynu w ramach działalności gospodarczej lub jako członek gangu, który powstał w celu stałego popełnianiem tego rodzaju czynów.

(4) Zgodnie z ustępem 3 karze podlega także ten, kto

1. doprowadza inną osobę przemocą, groźbami lub innymi dotkliwymi dolegliwościami lub podstępem do podjęcia lub kontynuacji prostytucji lub do innych podanych w ustępie 1 zdaniu 1 czynów nierządnych lub
2. zmusza inną osobę przemocą, groźbami lub innymi dotkliwymi dolegliwościami lub podstępem do podjęcia lub kontynuacji prostytucji lub do innych podanych w ustępie 1 zdaniu 1 czynów nierządnych.

(5) W średnio ciężkich przypadkach ustępu 1 orzeka się karę pozbawienia wolności od trzech miesięcy do pięciu lat, w średnio ciężkich przypadkach ustępu 3 i 4 karę pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do pięciu lat.

³ Strafgesetzbuch w wersji ogłoszenia z dnia 13 listopada 1998 (BGBl. I S. 3322), ostatnio zmieniony mocą artykułu 1 ustawy z dnia 31 października 2008 (BGBl. I S. 2149)

§ 233 Handel ludźmi w celu wykorzystania siły roboczej

(1) Kto doprowadza inną osobę wykorzystując jej przymusową sytuację lub bezradność związaną z jej pobytem w obcym kraju do niewolnictwa, zniewolenia, niewoli za długi, lub do podjęcia lub kontynuacji zatrudnienia u niego lub u osoby trzeciej na warunkach pracy, które są wyraźnie gorsze od warunków pracy innych pracowników lub pracownic, które wykonują te same lub porównywalne czynności, podlega karze pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do dziesięciu lat. Karze podlega także ten, kto doprowadzi osobę poniżej dwudziestu jeden lat do niewolnictwa, zniewolenia, niewoli za długi lub do podjęcia lub kontynuacji zatrudnienia określonego w zdaniu 1.

(2) Usiłowanie podlega karze.

(3) Obowiązuje odpowiednio § 232 ustęp 3 do 5.

§ 236 Handel dziećmi

(1) Kto powierza swoje dziecko, które nie osiągnęło jeszcze osiemnastego roku życia lub też swojego podopiecznego lub wychowanka, który nie osiągnął jeszcze osiemnastego roku życia z rażącym naruszeniem swych obowiązków opiekuńczych lub wychowawczych na stałe innej osobie i działa przy tym za wynagrodzeniem lub z zamiarem uzyskania dochodu dla siebie lub dla osoby trzeciej, podlega karze pozbawienia wolności do pięciu lat lub karze grzywny. Karze podlega także ten, kto w przypadkach opisanych w zdaniu pierwszym przyjmuje do siebie na stałe dziecko, podopiecznego lub wychowanka i zapewnia w zamian za to wynagrodzenie.

(2) Kto bez uprawnień

1. pośredniczy w adopcji osoby w wieku poniżej osiemnastu lat lub

2. prowadzi działalność pośrednictwa mającą na celu to, aby osoba trzecia przyjęła do siebie na stałe osobę w wieku poniżej osiemnastu lat i działa przy tym za wynagrodzeniem lub z zamiarem uzyskania dochodu dla siebie lub dla osoby trzeciej, podlega karze pozbawienia wolności do trzech lat lub karze grzywny. Karze podlega także ten, kto jako pośrednik adopcji osoby poniżej osiemnastu lat zapewnia osobie, której zgoda na to jest wymagana, za wyrażenie zgody na adopcję wynagrodzenie. Jeżeli sprawca powoduje w przypadkach określonych w zdaniu pierwszym, że osoba, której dotyczyło pośrednictwo zostanie wywieziona do innego miejsca w kraju lub zagranicą, to kara wynosi do pięciu lat lub jest karą grzywny.

(3) Usiłowanie podlega karze.

(4) Karę pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do dziesięciu lat orzeka się, gdy sprawca:

1. działa z chęci zysku, w ramach działalności gospodarczej lub jako członek bandy, która zawiązała się w celu dokonania handlu dziećmi, lub

2. dziecko lub osoba, której dotyczy pośrednictwo, poprzez czyn zagrożone zostaje znacznym upośledzeniem rozwoju fizycznego lub psychicznego.

(5) W przypadkach ustępów 1 i 3 sąd może złagodzić karę przy osobach biorących udział w postępowaniu i w przypadkach ustępów 2 i 3 przy uczestnikach, których wina z uwzględnieniem fizycznego i psychicznego dobra dziecka lub osoby, której dotyczy pośrednictwo jest nieznaczna, według własnego uznania (§ 49 ustęp 2) lub też odstąpić od wymierzenia kary według ustępów 1 do 3.

Pokrewne czyny zabronione

§ 180 Stręczycielstwo czynów nierządnych małoletnich

(1) Kto umożliwi dokonanie czynu nierządnej osobie poniżej szesnastu lat na osobie trzeciej lub przed osobą trzecią lub czyny nierządne osoby trzeciej na osobie poniżej szesnastu lat:

1. przez pośrednictwo lub

2. poprzez zapewnienie lub stworzenie okazji, podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech lub karze grzywny. Zdanie pierwsze ustępu drugiego nie znajduje zastosowania, jeżeli działa uprawniony do opieki nad osobą; nie obowiązuje to, jeżeli uprawniony do opieki nad dzieckiem poprzez umożliwienie rażąco narusza swoje obowiązki wychowawcze.

(2) Kto skłania osobę poniżej osiemnastu lat do podjęcia czynów nierządnych za wynagrodzeniem na osobie trzeciej lub przed osobą trzecią lub na sobie przez osobę trzecią lub kto swoim pośrednictwem umożliwia takie czyny podlega karze pozbawienia wolności do lat pięciu lub karze grzywny.

(3) Kto skłania osobę poniżej osiemnastu lat, która powierzona jest mu do wychowania, kształcenia lub opieki lub która podlega mu w ramach stosunku służbowego lub stosunku pracy, nadużywając zależność związaną ze stosunkiem wychowawczym, edukacyjnym, opiekuńczym, służbowym lub stosunkiem pracy, do podjęcia czynów nierządnych na osobie trzeciej lub przed osobą trzecią lub na sobie przez osobę trzecią podlega karze pozbawienia wolności do lat pięciu lub karze grzywny.

(4) W przypadkach ustępów 2 i 3 karalne jest usiłowanie.

§ 180a Wykorzystywanie prostytutek

(1) Kto w ramach działalności gospodarczej prowadzi lub kieruje zakładem, w którym osoby oddają się prostytucji i w której osoby te utrzymywane są w osobistej lub ekonomicznej zależności, podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech lub karze grzywny.

(2) Karze podlega również ten, kto:

1. zapewnia osobie poniżej osiemnastu lat mieszkanie w celu uprawiania prostytucji, miejsce do wykonywania zawodu lub pobyt związany z wykonywaniem zawodu lub
2. inną osobę, której zapewnia mieszkanie do uprawiania prostytucji, skłania do dalszego uprawiania prostytucji lub wykorzystuje ją w związku z prostytucją.

§ 181a Stręczycielstwo

(1) Karze pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do pięciu lat podlega ten, kto:

1. Wykorzystuje inną osobę, która oddaje się prostytucji lub
2. z uwagi na swoje korzyści majątkowe nadzoruje inną osobę przy uprawianiu prostytucji, określa czas, miejsce, zakres i inne okoliczności uprawiania prostytucji lub podejmuje działania, które mają ją odwieść od zamiaru porzucenia prostytucji i utrzymuje w związku z tym z nią związki przekraczające pojedynczy przypadek.

(2) Karze ograniczenia wolności do lat trzech lub karze grzywny podlega ten, kto narusza osobistą lub ekonomiczną niezależność innej osoby poprzez to, że w ramach działalności gospodarczej wspiera uprawianie prostytucji przez inne osoby poprzez pośrednictwo stosunków seksualnych i utrzymuje w związku z tym z nią związki przekraczające pojedynczy przypadek.

(3) Zgodnie z ustępami 1 i 2 karze podlega także ten, kto podejmuje czynności podane w ustępie 1 nr 1 i 2 lub wspiera w sposób podany w ustępie 2 w odniesieniu do swego małżonka.

3.3 Implementacja w polskim Kodeksie karnym

3.3.1 Znamiona czynów zabronionych związanych z handlem ludźmi

Art. 253.

§ 1. Kto uprawia handel ludźmi, nawet za ich zgodą, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, zajmuje się organizowaniem adopcji dzieci wbrew przepisom ustawy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 204

§ 4. Karze określonej w § 3 podlega, kto zwabia lub uprowadza inną osobę w celu uprawiania prostytucji za granicą.

Art. 8 Przepisów wprowadzających Kodeks karny⁴

Kto powoduje oddanie innej osoby w stan niewolnictwa albo uprawia handel niewolnikami, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

3.3.2 Regulacje pokrewne

Art. 203

Kto, przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub wykorzystując stosunek zależności lub krytyczne położenie, doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 204

§ 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, nakłania inną osobę do uprawiania prostytucji lub jej to ułatwia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

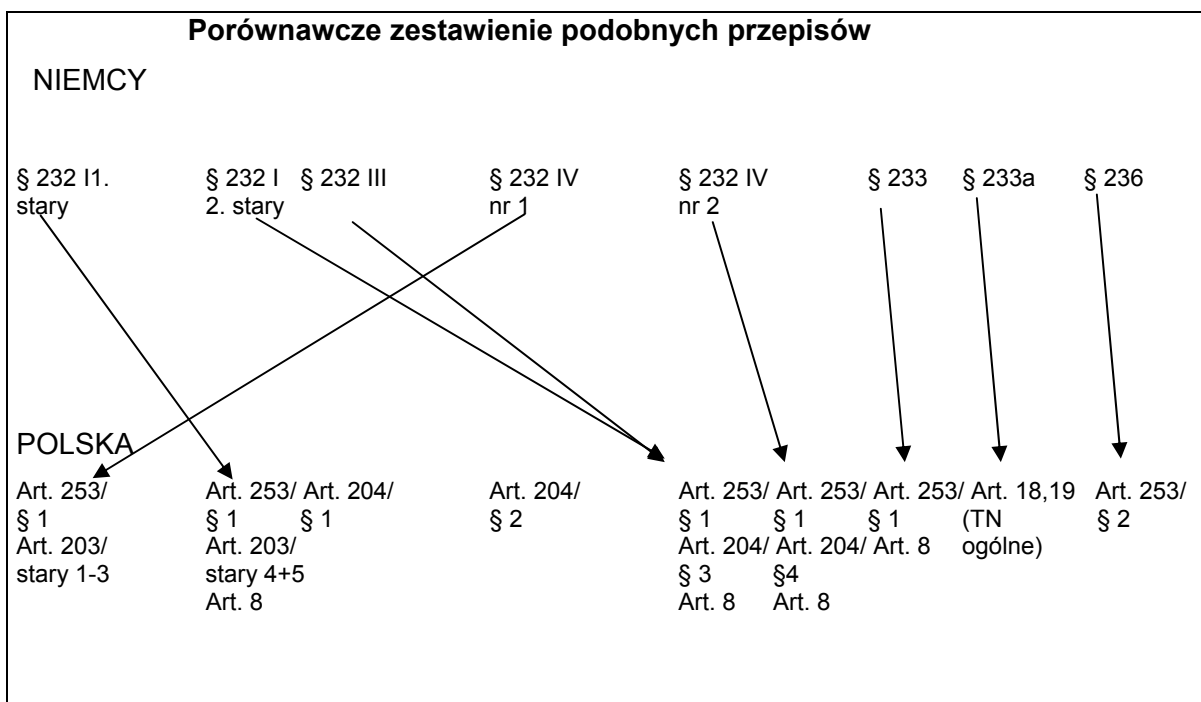
§ 2. Karze określonej w § 1 podlega także ten, kto czerpie korzyści majątkowe z uprawiania prostytucji przez inną osobę.

§ 3. Jeżeli osoba określona w § 1 lub § 2 jest małoletnim, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Patrz powyżej

⁴ Dz.U.97.88.554

Porównawcze zestawienie przepisów dotyczących handlu ludźmi

§ 232 ustęp I StGB [Kodeksu karnego]

Handel ludźmi – wykorzystywanie seksualne

Art. 253 I (zasada)

Art. 203 / stary 4+5

Art. 8 Ustawy wprowadzającej polski Kodeks karny

występek, usiłowanie zgodnie z ustępem II karalne,

ustęp V przypadek o średniej ciężkości

1. Alternatywa (zdanie 1):

TS Kto

TO innego

TM wykorzystując

wykorzystanie sytuacji krytycznej

sytuację przymusową

bezradność

(specyficzne dla cudzoziemców)

TE podjęcie lub kontynuacja doprowadzi do skłoni do prostytucji

Prostytucji wykorzystujących czynności seksualnych

na/ przed/ przez osoby trzecie

na/ przed/ przez osoby trzecie

Podmiot TB

zamiar ewentualny

zamiar bezpośredni

Ramy kary

6 miesięcy do 10 lat

1 roku do 10 lat

3.4 Wyjaśnienia w celu porównania przepisów

3.4.1 Niewolnictwo i handel ludźmi

Paragrafy 232, 233 StGB są porównywalne z artykułem 253 polskiego Kodeksu karnego § 232 StGB reguluje karalność wykorzystywania seksualnego, a § 233 StGB wykorzystywanie siły roboczej. Regulacje te chronią wolność osobistą. Wymagają one formy zamiaru ewentualnego.

Są one zasadniczo porównywalne z obiema alternatywami artykułu 253 § 1 polskiego Kodeksu karnego. Regulacja ta chroni dobro prawne jakim jest wolność człowieka i jego godność. Artykuł 253 § 1 polskiego Kodeksu karnego wymaga formy zamiaru bezpośredniego.

Artykuł 253 polskiego Kodeksu karnego poddaje karze z jednej strony handel ludźmi (§ 1), a z drugiej strony nielegalną adopcję (§ 2). Karalne jest prowadzenie handlu ludźmi, tzn. karze podlega ten, kto kupuje lub sprzedaje.

Paragraf 232 StGB przewiduje karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 10 lat.

Kara pozbawienia wolności przewidywana artykułem 253 polskiego kodeksu karnego nie powinna wynosić mniej niż trzy lata.

Artykuł 8 Przepisów wprowadzających Kodeks karny przewiduje wyższy wymiar kary i również odpowiada w częściach paragrafom 232, 233 StGB. Znamiona czynu zabronionego, które dotyczą niewolnictwa tak dosłownie jak artykuł 8 nie istnieją w niemieckim StGB. Artykuł 8 obejmuje dwie alternatywy.

Z jednej strony karalne jest zgodnie z artykułem 8 spowodowanie oddania innej osoby w stan niewolnictwa. Jest tym każde zachowanie powodujące, że osoba ta nie ma już żadnej możliwości decydowania o sobie. Drugą alternatywą artykułu 8 jest uprawnianie handlu niewolnikami, tzn. handel ludźmi, którzy są już w stanie niewolnictwa. Z niewolnictwem mamy do czynienia wtedy, gdy zarówno pozbawia się wolności fizycznie, jak i uniemożliwia się na trwałe samodzielne decydowanie o własnym losie. Kara pozbawienia wolności nie jest tu mniejsza niż trzy lata, a jej najwyższy wymiar nie jest ograniczony.

3.4.2 Handel ludźmi i przemyt ludzi

Paragrafy 232, 233 StGB nie uzależniają wyczerpania znamion czynu zabronionego od przekroczenia granicy. Przemyt zagrożony jest karą w oddzielnych znamionach czynu zabronionego zgodnie z Aufenthaltsgesetz, handel ludźmi może być zrealizowany także wtedy, gdy ofiary nim dotknięte wcale nie zmienią miejsca pobytu.

Także polski Kodeks karny wymaga dla karalności czynu przekroczenia granicy tylko w przypadku artykułu 204 § 4. Artykuł 204 § 4 przewiduje karanie czynu polegającego na zwabieniu innej osoby w celu uprawiania prostytucji za granicą. Przepis ten ma swe źródło w tym, że Polska często jest krajem pochodzenia ofiar handlu ludźmi.

3.4.3 Ofiara poniżej 21 roku życia lub ofiara małoletnia

Skłonienie do prostytucji osoby w wieku poniżej 21 lat jest w Niemczech karalne zgodnie z § 232 ustęp 1 2. Alternative StGB, jeżeli sprawca doprowadza do podjęcia lub kontynuacji prostytucji. Alternatywa ta jest przez prokuratury w dalszym ciągu ograniczana poprzez dyrektywy. Karalność wykorzystywania seksualnego dziecka poniżej 14 lat reguluje § 232 III nr 1 StGB.

W Polsce artykuł 204 § 3 polskiego Kodeksu karnego reguluje nakłanianie osoby małoletniej do uprawiania prostytucji. Małoletnia jest w tym kontekście osoba poniżej 18 lat.

3.4.4 Dygresja: Legalność prostytucji

W Niemczech prostytucja jest legalna. W Polsce jest ona tolerowana. Ogólna karalność klientów prostytutek jedynie za korzystanie z usług seksualnych nie jest w związku z tym przewidziana w kodeksach karnych obu państw.

3.4.5 Handel dziećmi

Przepis § 236 StGB ustalający karalność handlu dziećmi odpowiada art. 253 § 2 polskiego Kodeksu karnego.

4 Prawo postępowania karnego: Przegląd typowych działań interwencyjnych

Przegląd	Niemiecki StPO [<i>Kodeks postępowania karnego</i>]	Polski Kodeks postępowania karnego
Biegli: Autentyczność dokumentów, porównanie pisma	§ 93	Artykuł 193
Zajęcie	§ 94, 98	Art. 217.
Monitorowanie telekomunikacyjne		Art. 237 i kolejne
Przeszukanie	§ 102 i kolejne	Art. 219 i kolejne
Zabezpieczenie	§ 111 b i kolejne	Art. 291 i kolejne
Aresztowanie	§ 112, 114	Art. 258.
Tymczasowe zatrzymanie	§ 127	Art. 243, 244
Pierwsze wkroczenie	§ 163, 163 b	Art. 303, 304
Oskarżenie posiłkowe	§ 395	Art. 53, 54
Represyjne wkroczenie policji	Niemiecki StPO	Polski KPK, Ustawa o policji
Prewencyjne wkroczenie policji	§§ 11 i następne dolnosaksońskiej ustawy Gesetz über die öffentliche Sicherheit und Ordnung (Nds. SOG)	§§ 2, 19, 19a Ustawy o policji
Prewencyjne środki przymusowe	§§ 71 i następne Nds. SOG	§§ 14, 15 Ustawa o policji w połączeniu z Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych
Uwagi	Jest to wybór środków policyjnych o największym znaczeniu w praktyce. Oba kodeksy postępowania karnego oferują poza tym możliwość dodatkowych obciążeń finansowych z zysków oraz procesu adhezyjnego. Stan październik 2008	

5 Postawy prawne kontroli policyjnych

5.1 Dolna Saksonia

Kontrole środowiska prostytutek służą w pierwszym rzędzie prewencji. Dla policji kraju związkowego Dolna Saksonia podstawą kontroli prewencyjnych jest ustawa Niedersächsische Gesetz über die öffentliche Sicherheit und Ordnung (Nds. SOG, Nds. GVBl. 1998 S. 101, ostatnio zmieniona 2004 Nds. GVBl. 2004 S. 362).

Normami interwencji są tu między innymi:

§ 12 Nds. SOG Pytanie i obowiązek udzielenia informacji

§ 13 Nds. SOG Ustalanie tożsamości

§ 24 Nds. SOG Wejście do mieszkań i ich przeszukanie

Wymogiem we wszystkich przypadkach jest jednak istnienie zagrożenia, któremu należy zapobiec.

Wejście do agencji towarzyskiej w mieszkaniu (tzw. mieszkaniówki) i kontrola pracujących tam prostytutek możliwe jest wbrew woli „osoby odpowiedzialnej”, jeśli mamy do czynienia z tzw. „mieszkaniem o złej opinii”. Dla określenia tego nie wystarczy fakt, że w mieszkaniu tym odbywa się prostytutka. W przeszłości zaistnieć musiały także inne sytuacje wskazujące na to, że obiekt ten powoduje zagrożenie, np. skontrolowano tam osoby, które popełniły wykroczenia wobec prawa (np. przebywały na terenie Niemiec nielegalnie).

W Niemczech od dnia 01.01.2002 obowiązuje Prostitutionsgesetz [*Ustawa o prostytutce*]⁵, na mocy której zaniechano oceny prostytutki jako czynności sprzecznej z dobrymi obyczajami.

Skutki Prostitutionsgesetz były wielokrotnie badane. Kwestia sprzeczności z dobrymi obyczajami nie jest tylko tematem specyficznym dla prostytutki. Dla kontroli policyjnych „sprzeczność z dobrymi obyczajami” nie ma znaczenia.

⁵ Prostitutionsgesetz z dnia 20 grudnia 2001 (BGBl II S. 3983)

Podczas kontroli istotne są w pierwszym rzędzie aspekty związane z bezpieczeństwem. Towarzystwając uprawianiu prostytucji przestępczość, jak stręczycielstwo, handel ludźmi w dalszym ciągu istnieje. Jej badanie i/ lub uzyskanie dla niej punktów zaczepienia i poszlak jest celem kontroli przeprowadzonych przez policję.

5.2 Polska

W Polsce kontrole przeprowadzane są na podstawie artykułu 19 Ustawy o policji (z dnia 6 kwietnia 1990). Artykuł 19 określa, że możliwe jest przeprowadzenie kontroli operacyjnej. Zgodnie z tym przepisem kontrole przeprowadzane są w celu zapobieżenia, wykrycia i ustalenia.

Na ten temat więcej w wyciągu z przewodnika dla policjantów opracowanego przez Wyższą Szkołę Policji w Szczytnie:

Artykuł 19 Ustawy o policji umożliwia zarządzenie kontroli operacyjnych, jeżeli inne zastosowane przez policję środki nie doprowadziły do zebrania materiału dowodowego umożliwiającego tymczasowe aresztowanie sprawcy i przedstawienie zarzutu popełnienia przestępstwa.

Czas stosowania kontroli nie może być dłuższy niż 3 miesiące. Na wniosek Komendanta Głównego Policji lub Komendanta Wojewódzkiego Policji Sąd Okręgowy może jednokrotnie przedłużyć ten okres o kolejne trzy miesiące.

6 Które instytucje są właściwe?

6.1 Dolna Saksonia

6.1.1 Działania prewencyjne i represyjne

Zasadniczo praca policyjna w zakresie przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności odbywa się w następujących instytucjach.

6.1.2 Właściwe miejscowo komendy policji (dyrekcje policji)

Tu odbywają się kontrole i stwierdza się tożsamość. Przyjmuje się tu sprawy i zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Postępowania kierowane są do specjalistycznych wydziałów. Po uzgodnieniach postępowania dotyczące handlu ludźmi są w pojedynczych przypadkach kontynuowane przez komendy właściwe ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa.

6.1.2.1 Specjalistyczne wydziały policji

Tu prowadzone są merytorycznie wszystkie postępowania dotyczące środowiska prostytutek. Chodzi to o postępowania, które w tle mają albo typowe dla tego środowiska spory/ nieporozumienia lub też takie, które rozgrywają się w środowisku prostytutek i w których ofiarami lub sprawcami są osoby z tych środowisk.

6.1.2.2 Urzędy kryminalne krajów związkowych

W niektórych krajach związkowych, na przykład w Hamburgu, przestępczością w środowisku prostytutek zajmuje się urząd kryminalny kraju związkowego.

6.1.2.3 Służba celna, kontrola skarbową nielegalnej pracy (nie policja)

Prowadzone są tu sprawy dotyczące wykroczeń przeciwko prawu pracy, jak np. niezgłaszanie prowadzenia działalności przez prostytutki.

Należy tu wspomnieć o tym, że w Niemczech istnieją strukturalne i organizacyjne różnice w poszczególnych krajach związkowych, a także w obrębie samych krajów związkowych. W Dolnej Saksonii rozpracowywaniem występków w środowisku prostytutek w Hanowerze zajmuje się Centralna Służba Kryminalna Dyrekcji Policji Hanower (patrz poniżej). W Dyrekcji Policji Brunshwik w każdym inspektoracie policji pracuje w komisariacie specjalistycznym jeden odpowiedzialny pracownik merytoryczny. W Inspektoracie Policji Brunshwik są to pracownicy merytoryczni odpowiedzialni specjalnie za środowisko prostytutek.

W innych dyrekcjach policji jednostki odpowiedzialne za środowisko prostytutek przyporządkowane są do inspektoratów policyjnych. Zagadnieniami związanymi ze środowiskiem prostytutek zajmują się tam centralne służby kryminalne, a tutaj komisariat specjalistyczny 1.

Jak już wspomniano powyżej, np. w Hamburgu przestępstwami przeciwko wolności seksualnej i obyczajności zajmuje się Urząd Kryminalny Kraju Związkowego.

6.1.2.4 Przeprowadzanie kontroli na przykładzie Dyrekcji Policji Hanower

Należy tu rozróżnić:

- kontrole prowadzone przez miejscowo właściwe jednostki policji,
- kontrole prowadzone przez jednostki specjalistyczne,
- kontrole prowadzone przez jednostki specjalistyczne o szczególnym tle/ z udziałem innych urzędów jako działania represyjne.

6.1.2.5 Kontrole prowadzone przez właściwe miejscowo jednostki policji

Na przykład w Dyrekcji Policji Hanower kontrole te realizowane są przez umundurowanych funkcjonariuszy patroli Inspektoratu Policji „Hannover Mitte“, tam, gdzie stoją prostytutki uliczne. Podczas kontroli ustalana jest tożsamość kobiet. Poza tym rejestruje się miejsce i czas kontroli. Ewentualnie rejestruje się również przebywające w pobliżu osoby, z którymi prostytutka się kontaktuje oraz zwracające na siebie uwagę samochody osobowe. Zebrane dane przekazywane są do specjalistycznej jednostki.

Właściwe miejscowo jednostki nie dokonują kontroli w innych obszarach poza prostytutką uliczną w Hanowerze bez uprzedniego uzgodnienia z jednostką specjalistyczną ZKD Hannover - 2.2K.

6.1.2.6 Kontrole prowadzone przez jednostki specjalistyczne

Specjalny Komisariat ds. Prostytycji i Przestępczości Kryminalnej 2.2K również prowadzi w ramach codziennej służby kontrole niezwiązane z konkretnymi podejrzeniami. Kontrole te służą głównie opracowaniu aktualnego obrazu sytuacji. Podczas nich odwiedzane są miejsca znane z uprawiania prostytucji („mieszkaniówki”, domy, w których prostytutki wynajmują pokoje/ agencje towarzyskie/ *lovemobils*). W rozmowach z prostytutkami rejestruje się obok ich danych osobowych także używane podczas pracy pseudonimy, co przy późniejszych postępowaniach ułatwia identyfikację osoby.

6.1.3 Działania represyjne

Kontrole przeprowadzane przez jednostki specjalistyczne mogą następować także z określonego powodu i z udziałem innych instytucji i urzędów. Jeżeli odnośnie danej agencji towarzyskiej/ domu publicznego istnieją przesłanki wskazujące na dokonanie tam czynów zabronionych, to zostaje ono celowo skontrolowane w ramach ścigania karnego. Jako przykład podać można tutaj agencje/ burdele, w których jako prostytutki działają np. kobiety z Europy Wschodniej w wieku poniżej 21 lat, bądź małoletnie poniżej 18 lat czy też kobiety bez prawa pobytu. Informacje są następnie zestawiane i porównywane aby móc podjąć działania skierowane przeciwko osobom odpowiedzialnym za ten stan rzeczy.

Inne instytucje lub urzędy są w poszczególnych przypadkach dołączane celowo do kontroli. Kontrole są więc przeprowadzane z włączeniem właściwych urzędów miejskich w zakresie wykroczeń przeciwko prawu budowlanego oraz w celu sprawdzenia koncesji i pozwolenia na sprzedaż alkoholu.

6.2 Polska

W Polsce wszystkie jednostki policji realizują zadania ścigania karnego i działań kontrolnych, a szczególnie jednostki specjalne i specjalistyczne, które zwalczają handel ludźmi, oraz funkcjonariusze policji, komendanci miejscy i regionalni oraz funkcjonariusze policji na poziomie każdego województwa.

Prostytucja jest w Polsce tolerowana. Ścigane i karane jest wykorzystywanie osób trzecich do prostytucji, a także handel ludźmi i niewolnictwo. Regulacje dotyczące kontroli i sprawdzania dokumentów zawiera ustawa o policji.

7 Jak przebiegają kontrole?

7.1 Dolna Saksonia

Podczas rozmowy podejmuje się próbę ustalenia, czy istnieją przesłanki wskazujące na niedobrowolną pracę osób w prostytucji. Poza tym należy przekazać prostytutkom, że działania policji nie są skierowane przeciwko nim, lecz przeciwko ewentualnym sutenerom!), osobom uprawiającym handel ludźmi i przemytnikom ludzi. Informuje się o możliwości nawiązania kontaktu ze specjalistyczną placówką doradczą, oraz wyjaśnia się, że w sytuacji kryzysowej kobieta może być natychmiast umieszczona w schronisku i otrzymać odpowiednią opiekę. Podczas kontroli w agencjach próbuje się też wyjaśnić rzeczywisty zakres kompetencji osób odpowiedzialnych za dane miejsce - kto prowadzi agencję, kto nią zarządza, kto jest *figurantem*, na którego zarejestrowano działalność i nie posiada w rzeczywistości żadnego wpływu na jego funkcjonowanie, itp.

W zależności od wielkości agencji oraz od liczby pracujących tam osób 2.2K - Specjalny Komisariat ds. Prostytucji i Przystępczości Kryminalnej kontrole przeprowadza 2 do maksymalnie 10 funkcjonariuszy.

Należy tu wspomnieć, że gęstość zatrudnienia w różnych jednostkach zajmujących się środowiskiem prostitutek w samym kraju związkowym Dolna Saksonia różni się. Inspektoraty policji, które zajmują się terenami wiejskimi nie prowadzi kontroli tak często jak mieszczące się w takich aglomeracjach jak Hanower.

Kontrole przeprowadzane są zasadniczo przez dwóch funkcjonariuszy. Podczas kontroli przeprowadzane są wywiady z kobietami, ustala się ich tożsamość i przekazuje się im wizytówki policjantów.

Funkcjonariusze dbają o to, aby spotkania odbywały się w spokoju a prostytutki były traktowane z szacunkiem. Wobec osoby odpowiedzialnej/ prowadzącej agencję przyjmuje się w miarę możliwości postawę formalną bądź zdystansowaną. Unikać należy w każdym przypadku fraternizowania się z osobami odpowiedzialnymi za funkcjonowanie agencji. Osoba prowadząca taką placówkę nie może po przeprowadzonej kontroli mieć możliwości przyjmowania wobec prostitutek postawy „przyjaciela policji” i sugerowania im w ten sposób, że także z jej strony nie mogą oczekiwać pomocy.

Ważne jest również to, aby przeprowadzać wywiad z prostytutką w miarę możliwości w cztery oczy, w niekrępującej sytuacji. Unikać należy tego, aby osoby trzecie przekazywały treść rozmów dalej i aby prostytutka musiała się obawiać, że sutenerzy i stręczyciele dowiedzą się, o czym rozmawiała z policją.

7.2 Polska

W Polsce osoba kontrolowana musi się wylegitymować. Funkcjonariusz policji prowadzący kontrolę sprawdza, czy podane przez kontrolowaną osobę dane osobowe są autentyczne. Sprawdza on także, czy osoba nie jest poszukiwana. W przypadku prostytutki funkcjonariusz policji pyta o miejsce pobytu, adres zameldowania i dochody. Sprawdzane jest, czy osoba legalnie przebywa w Polsce. Większość tych kontroli przeprowadza Straż Graniczna.

Nie ma uniwersalnej metody dla wszystkich postępowań i przesłuchania ofiar. Należy jednak próbować stworzyć atmosferę, w której ofiara czuje się bezpiecznie. Utrudnieniami są brak intymnej atmosfery rozmowy, brak znajomości języka przez ofiarę i przez funkcjonariuszy, brak doświadczenia policjantów w obszarze psychologii. Należy uwzględnić potrzeby ofiary w zakresie palenia tytoniu, żywności oraz napojów. Ofierze należy wytłumaczyć, że jest w tym miejscu bezpieczna i że chce się jej udzielić pomocy.

Przykład strategii przeprowadzania wywiadu

Podczas konferencji w roku 2007 przedstawicielka polskiej policji zaprezentowała przykładowo następującą strategię przeprowadzania wywiadu:

Podczas przesłuchania należy stworzyć atmosferę, w której ofiara nabiera zaufania do przesłuchującej osoby, np.: przedstawić się imieniem i nazwiskiem, zaproponować kawę, herbatę lub papierosa, itp.

W miarę możliwości osoba przesłuchująca powinna być ten samej płci, co ofiara.

Należy używać sformułowań, które dadzą ofierze – świadkowi poczucie bezpieczeństwa, np. „jesteś tu bezpieczna”, „zatroszczymy się o ciebie” lub „potrzebujesz pomocy lekarskiej?”, itp.

W żadnym wypadku nie należy składać obietnic bez pokrycia, ponieważ może to w przyszłości doprowadzić do tego, że ofiara-świadek wycofa swoje zeznania i nie będzie już gotowa do współpracy.

W przypadku, gdy ofiara-świadek nie relacjonuje natychmiast i spontanicznie, osoba przesłuchująca powinna spokojnie poczekać na relację, nie okazując przy tym zniecierpliwienia i rozdrażnienia.

Należy z uwagą przysłuchiwać się relacji ofiary, starać się jej nie przeszkadzać i stale myśleć przy tym o tym, żeby nie zerwać kontaktu. O szczegółowe wyjaśnienie ewentualnych wątpliwości należy prosić dopiero wtedy, gdy ofiara zakończyła swoją relację; z największym prawdopodobieństwem stwierdzić można, że zeznania nie zostaną wtedy już odwołane.

Przy kontakcie z ofiarą-świadkiem nie należy w żadnym wypadku oceniać jej działań, ani werbalnie ani niewerbalnie nie należy jej dawać do zrozumienia, że próbuje się znaleźć powód, dla którego jest ona gotowa np. pracować jako prostytutka.

Jeżeli nie jest to absolutnie konieczne, nie należy informować członków rodziny świadka-ofiary, jaki rodzaj pracy ona wykonuje, ponieważ mogłaby ona wtedy ostatecznie utracić ponownie nawiązane, dobre relacje ze swoją rodziną.

W przypadku, gdy stwierdza się istnienie realnego zagrożenia świadka-ofiary ze strony sprawcy, należy zaoferować jej aktywne wsparcie ze strony organizacji pozarządowych, których praca polega na udzielaniu pomocy ofiarom handlu ludźmi.

W przypadku, gdy ofiara-świadek jest cudzoziemką, należy poinformować ją o tym, że istnieje możliwość złożenia zeznań przed sądem już w ramach postępowania przygotowawczego, co sprawia, że nie musi być ona obecna na postępowaniu głównym; wskazanie tej możliwości może spowodować wzrost gotowości do składania zeznań, ponieważ usuwa się obawy związane z koniecznością stanięcia oko w oko ze sprawcą.

W przypadku, gdy ofiara-świadek jest cudzoziemką przebywającą na terenie Rzeczypospolitej Polskiej nielegalnie, należy poinformować ją o tym, że jej dalszy pobyt w Polsce może zostać zalegalizowanych poprzez tytuł uprawniający do pobytu, co również ma pozytywny skutek dla gotowości do składania zeznań.

Świadka-ofiarę poinformować należy także o tym, że w przypadku gdyby konieczne okazałoby się okazanie jej sprawcy, czynność ta przeprowadzona zostanie wyłącznie za pomocą tzw. lustra weneckiego, co wyklucza bezpośredni kontakt świadka-ofiary ze sprawcą.

Sytuacja podczas przesłuchania zostanie szeroko omówiona w rozdziale 10.

8 Jak są opracowywane i przekazywane dalej informacje z kontroli?

8.1 Dolna Saksonia

Na przykładzie Dolnej Saksonii omówimy jak są gromadzone i opracowywane informacje

8.1.1 Policyjny system analizy „Nivadis“

W pierwszej kolejności kontrolowana osoba i sprawa prowadzona przez policję rejestrowane są w systemie Nivadis. Tutaj możliwe jest jedynie wyszukiwanie informacji odnośnie osoby bądź szukanie według miejsc i wydarzeń/ czynów karalnych. Sprawdzenie, czy określona osoba ma kontakty ze środowiskiem prostytutek nie jest tu możliwe.

8.1.2 Zbiór tematyczny „TBS”

W Hanowerze, Hildesheim i Brunshwiku istnieją lokalne bazy danych. Rejestrowane są w nich wydarzenia w środowisku prostytutek (kontrole/ wskazówki/ przestępstwa). Do bazy wprowadzane są następujące dane:

- Dane osobowe/ pseudonimy używane w pracy
- Rola osoby
- Rodzaj zdarzenia
- Data/ miejscowość
- Numery telefonów, pojazdy
- Miejsce, „zakłady”, w których uprawia się prostytucję
- Osoby kontaktowe
- Wszystkie inne istotne informacje z postępowania karnego

Za pomocą TBS można wyszukiwać informacje, kiedy określona osoba po raz pierwszy pojawiła się w środowisku prostytutek, z kim się kontaktuje, w jakich miejscach pracuje, itp. Możliwe jest tu o wiele bardziej szczegółowe niż w Nivadis wyszukiwanie informacji o charakterystycznych powiązaniach w środowisku prostytutek.

8.1.3 Inne pliki (DOK Domesch, pliki dotyczące handlu ludźmi, itp.)

Nie będziemy się w tym miejscu zajmowali innymi bazami danych, w których rejestrowane są szczególnie ciężkie bądź specjalne sprawy, ponieważ nie są do nich wprowadzane wyniki „kontroli przeprowadzanych podczas codziennej pracy”.

8.2 Polska

Wszystkie informacje pochodzące z kontroli i interwencji policyjnych są zbierane i używane w aktach spraw operacyjnych, które prowadzone są jeszcze podczas postępowania przygotowawczego. Uzyskane informacje służą do analizy potencjalnych przestępstw w obszarze prostytucji, migracji prostytutek, itp.

Czasami informacje z kontroli dołączone są w formie oficjalnych dokumentów (np. notatka służbowa) do toczących się postępowań sądowych lub postępowań przygotowawczych.

9 Po czym rozpoznać można ofiary i sprawców handlu ludźmi?

9.1 Ofiara handlu ludźmi

Cechy, po których rozpoznać można ofiarę handlu ludźmi, zarówno w Polsce jak i w Niemczech są trudne do określenia, istnieją jednak pewne punkty wspólne, które uzasadniają podejrzenie, że dana osoba jest ofiarą handlu ludźmi, jak np.:

- Osoba nie ma swojego paszport/ dowodu osobistego
- Osoba nie mówi w języku kraju, w którym wystawiony został paszport
- Osoba posługuje się fałszywym lub sfalszowanym paszportem
- Osoba funkcjonuje tylko w jednym miejscu, nie ma kontaktów poza środowiskiem prostytutek
- Osoba ma na sobie ślady przemocy (sińce, uszkodzenia ciała)
- Osoba wygląda na skrępowaną zaistniałą sytuacją (jest przestraszona, niespokojna, zdominowana)
- Rozmawia z osobami trzecimi tylko po upewnieniu się (poinstruowana)
- Istnieją poszlaki wskazujące na zawarcie przez osobę fikcyjnego małżeństwa
- Osoba nie może sama dysponować uzyskanym wynagrodzeniem (oddaje osobom trzecim)
- Osoba spłaca fikcyjne długi (nabycie odzieży, spłata kosztów podróży)
- Osoba ma przy sobie materiały dotyczące jej pracy na piśmie (zwroty związane z pracą prostytutek, ceny, usługi)
- Podaje sprzeczne dane na temat celu podróży, pobytu

9.2 Sprawca

Trudno jest również określić jednoznacznie typ sprawcy trudniącego się handlem ludźmi, więc także w tym zakresie podać można jedynie punkty odniesienia.

Sprawcy wykorzystują w większości kanały migracji i popyt na pracę w kraju docelowym, a wysoka marża jaka mogą uzyskać jest zachęcająca. Zwykle też sprawstwo ograniczone jest do określonego obszaru odpowiedzialności, a w grupach sprawców istnieje podział zadań. Dysponują oni siecią informatorów w krajach pochodzenia, tranzytu i w krajach docelowych. Organizują przemyt i pośredniczą w przekazywaniu ofiar sutenerom/ stręczycielom i agencjom towarzyskim. Często sprawcy wywierają wpływ na ofiarę, korzystając z zaufania jakim ich obdarzyła, zwłaszcza, że niektórzy są byłymi

partnerami ofiar z kraju pochodzenia, a tym samym jedyną osobą kontaktową. Przemysł i handel ludźmi mogą występować równolegle. Ciągłe stwierdza się, że niżej podane obszary działalności mogą przemawiać za sprawstwem:

- Werbujący
- Przemycający
- Kierowcy
- Strażnicy
- Stręczyciele
- Prowadzący/ zarządzający agencjami towarzyskimi
- Bramkarze/ ochroniarze
- Fałszerze dokumentów

Załącznik nr 1 zawiera ulotkę Urzędu Kryminalnego Kraju Związkowego Dolnej Saksonii, która uwrażliwiać ma także tych funkcjonariuszy policji, którzy nie specjalizują się w zwalczaniu handlu ludźmi.

10 Przesłuchanie ofiar i traktowanie ofiar w szoku pourazowym

Prowadzenie przez policję przesłuchań ofiar handlu kobietami oraz odpowiednie traktowanie ofiar-świadków, które przeszły szok pourazowy, również przedstawione zostaną w formie porównania działań prowadzonych w Polsce i w Niemczech. Rozdział ten bazuje na wspólnych wynikach, które zostały wypracowane podczas warsztatów policjantów i pracownic poradni obu krajów. W większości dostrzeżono aspekty wspólne dla obu krajów. Pojedyncze różnice uwarunkowane są przepisami lub strukturą policji w danym kraju. W obu krajach wyraźnie brakuje informacji i szkoleń dotyczących traktowania ofiar w szoku pourazowym. Policjanci zdają się tu na swoje własne doświadczenia i znajomość natury ludzkiej. W rozdziale tym podane zostaną także informacje z materiałów szkoleniowych z Polski⁶. Odsyłamy tu także do „Wytucznych dotyczących szoku pourazowego”⁷ Federalnego Urzędu Kryminalnego Niemiec.

Dlatego przedstawione zostaną obszernie następujące punkty odgrywające dużą rolę w pracy policji z ofiarami handlu ludźmi:

- Pierwsza interwencja i kontakt z ofiarami
- Zapobieżenie kontaktom ofiar ze sprawcami
- Postrzeżenie ofiary
- Sposób postępowania i zalecenia podczas przeprowadzania przesłuchania
- Ustalenie przyczyn wskazujących na traumatyczną sytuację
- Rozpoznanie szoku pourazowego u ofiary
- Odpowiednie traktowanie ofiar-świadków w szoku pourazowym
- Dalsze śledztwo w zależności od przypadku

10.1 Pierwsza interwencja i kontakt z ofiarami handlu ludźmi

Pierwsza interwencja i kontakt z ofiarami ma miejsce podczas przeszukania (rzadko) lub w większości przypadków podczas kontroli. Jeżeli ofiara zwróci się bezpośrednio do policji, to do pierwszego kontaktu dochodzi w jednostce policji (na posterunku).

Ważna jest przy tym zewnętrzna i wewnętrzna sytuacja ofiary pomiędzy pierwszą interwencją i przesłuchaniem, tzw. „sytuacja startowa”. Na początku przy zbieraniu informacji bądź przyjmowaniu zawiadomienia o przestępstwie obowiązuje w Polsce i w

⁶ Przewodnik dotyczący zwalczania i prewencji handlu ludźmi dla funkcjonariuszy policji, Dr. Janusz Bryk, Irena Malinowska, Szczytno 2008 (zostanie wkrótce opublikowany)

⁷ „Wytuczne dotyczące szoku pourazowego” ukażą się wkrótce

Niemczech ta sama „zasada siedmiu złotych pytań“, tzn. kto, co, kiedy, gdzie, jak, dlaczego i po co?

Następujące pytania, które w polskich materiałach szkoleniowych podawane są jako przykłady, pomagają funkcjonariuszom policji dokumentować informacje uzyskane od ofiary:

- Kiedy nastąpił pierwszy kontakt z osobą prowadzącą werbunek?
- Czy osoba ta kiedykolwiek rozmawiała z ofiarą telefonicznie?
- Czy została ona wprowadzona w błąd odnośnie pracy, którą miała wykonywać?
- Czy sama poniosła koszty sporządzenia dokumentów i koszty podróży?
- Kiedy i gdzie została przekroczona granica, czym?
- Czy granicę przekroczone legalnie?
- Czy sprawcy znają adres, ewentualnie adres rodziny, członków dalszej rodziny?
- Jak ofiara została przekazana innym, w jaki sposób?
- W jaki sposób osoba ta była zmuszana do pracy?
- Ile pieniędzy otrzymała za swoje usługi?
- Czy są inne osoby, które znajdowały się w takiej sytuacji?

Jeszcze bardziej wyczerpujące pytania zawiera polski algorytm w punkcie 11 (załącznik 7). Chodzi tu o obszary nawiązania kontaktu z osobą werbującą, okoliczności wyjazdu, okoliczności w miejscu przeznaczenia, okoliczności wykonywania pracy. Pytania te są pomocne nie tylko przy pierwszym kontakcie, ale także przy kolejnych czynnościach śledczych, które realizowane są następnie jako konieczne działania. W przypadku podejrzenia handlu ludźmi do sprawy włączona jest specjalistyczna jednostka. W Niemczech przypadki tego rodzaju przekazywane są zasadniczo do jednostek specjalistycznych. W Polsce natomiast przekazanie przypadku następuje w razie potrzeby. W tych przypadkach nadzór przejmują specjalne wydziały ds. zwalczania handlu ludźmi w wojewódzkich komendach policji, a odpowiedzialny funkcjonariusz/ lub jednostka policji pozostaje z nim w kontakcie. Aby uzyskać stabilne zeznanie ofiary-świadka konieczne jest wyczerpujące poinformowanie ofiary o ochronie ofiar i prawach ofiar. Wskazać tu należy także organizacje pozarządowe i specjalistyczne poradnie, które w obu krajach udzielają porad ofiarom handlu ludźmi, sprawują nad nimi opiekę i mogą udzielić im pomocy.

Uniemożliwienie kontaktów ofiary ze sprawcą

W czasie pierwszej interwencji należy stworzyć właściwą dla danej sytuacji atmosferę, oraz traktować ofiarę w odpowiedni sposób, ponieważ ofiary często są zastraszone przez sprawców. Wmawia się im, że zostaną aresztowane i deportowane, gdy tylko nawiążą

kontakt z policją lub poinformują o sytuacji, w której się znajdują. Poszkodowane były zupełnie zdane na handlarzy ludźmi i stręczycieli i musiały dla nich pracować. Sprawcy wywierali na nie nacisk psychiczny i kontrolowali je. Z reguły mówiono im również, że w Niemczech lub w Polsce, jeżeli są imigrantkami, nikt im nie pomoże oraz że nie powinny mówić policji ani słowa o działalności, do której są zmuszane. Przy kontakcie z policją (podczas kontroli lub bezpośrednio na komisariacie policji) ofiary są przerażone i zaskoczone, ponieważ nie wiedzą, co będzie się z nimi dalej działo. Ofiary są wystraszone, często w szoku, gdyż zakładają, że będą traktowane jak przestępcy. Aby ofiary miały poczucie bezpieczeństwa, muszą jak najszybciej opuścić miejsce gdzie dokonano czynów przestępczych i zostać oddzielone od ich sprawców. Dopiero wtedy można nawiązać z nimi kontakt i rozpocząć rozmowy.

Percepcja ofiary – sytuacja wewnętrzna i zewnętrzna

Należy w każdym wypadku uwzględniać psychiczną i fizyczną kondycję ofiary. Takie podejście służy jakości zeznań złożonym przez ofiarę i zbudowaniu zaufania pomiędzy ofiarą i policją. Wiele z ofiar handlu ludźmi nie traktuje siebie jako ofiary, dlatego nie należy pogłębiać roli ofiary, lecz wyjaśnić na czym polega ich sytuacja i status ofiary.

W jednostkach policji w obu krajach przeprowadzana jest od przypadku do przypadku kontrola tożsamości. Kontrola ta pogłębia jeszcze brak zaufania u kobiet, ponieważ muszą się one częściowo w obecności policjantki rozebrać (kilka przykładów z Niemiec), a następnie są od nich pobierane odciski palców (zarówno w Niemczech, jak i w Polsce). Do tego momentu brakuje tłumacza, więc kobietom nie tłumaczy się tego, co się z nimi dzieje. Bywa, że zadawane im są bezpośrednie pytania dotyczące ich przeżyć, co je przerasta. Z relacjonowanych doświadczeń z Niemiec wynika, że zatrzymania przebiegają bardzo szybko, więc ofiary nie mają czasu na zabranie swych rzeczy osobistych. W końcu siedzą więc po kontroli nierzadko półnagie w celi i czekają na dalsze wydarzenia. Następnie są przesłuchiwane przez funkcjonariuszy śledczych. Przesłuchanie i związane z nim składanie zeznań trwają kilka godzin, jeśli nie kilka dni.

Jeśli jest to konieczne, to zaleca się obecność funkcjonariuszki kobiety. W tej sytuacji poszkodowane mogą doświadczyć *flashback* (ponownego przeżycia poprzedniej sytuacji psychicznej). Oznacza to, że powracają one do sytuacji traumatycznej w której musiały pod przymusem rozebrać się przed klientami czy stręczycielami. Przy pobieraniu odcisków palców również należy wyjaśniać, jak zostanie to zrobione. Przy tych czynnościach obecna być powinna tłumaczka/ tłumacz. Jeżeli nie ma tłumaczenia, może dojść do tego, że ofiara odda siebie (jeszcze raz) jako obiekt, co prowadzi także do wytworzenia mechanizmów obronnych. Gdy ofiary muszą następnie w poczekalni czekać na przesłuchanie, należy sprawdzać, jak się one czują. Nie powinny one np. siedzieć na

podłodze. Tego rodzaju podejrzane zachowanie może wskazywać na szok (tak zwany stan *Freeze*), który może następnie przeistoczyć się w utratę świadomości. Jeżeli na posterunku policji znajdują się koce lub odzież (np. pomieszczenie z odzieżą jak w Hanowerze), to można je zaoferować. Działania natychmiastowe odgrywają dużą rolę w dalszych kontaktach z ofiarami. Podejmowane kroki, powinny być wyraźnie zapowiedziane i objaśnione, zapewni to ofiarom jasność sytuacji i pomoże lepiej zrozumieć własne położenie.

Jeżeli policjant wykazuje się kompetencją przy wyjaśnianiu ofiarom kwestii ochrony i praw ofiar, to buduje się zaufanie wobec policji jako instytucji.

Następujące punkty obowiązują przy pierwszych kontaktach z poszkodowanymi:

- Percepcja psychicznej i fizycznej kondycji ofiary
- Nie pogłębianie roli ofiary
- Uwzględnianie specyfiki etnicznej i kulturowej ofiary
- Wyjaśnienie sposobu postępowania policji (traktowanie, cel)
- Traktowanie podmiotowe - włączenie ofiary do uzgodnień
- Korzystanie z pomocy tłumacza (w przypadku emigrantek)
- Informacje dotyczące poradnictwa

10.2 Sposób postępowania przy prowadzeniu przesłuchania

Ponieważ przesłuchania są dopasowywane możliwie indywidualnie do danej ofiary, nie ma uniwersalnej metody w obu krajach i we współpracy transgranicznej. Podczas pierwszego przesłuchania ofiara często sprawia wrażenie zastraszonej, a także powstaje wrażenie, że sytuacja ją przerasta. Pierwszy kontakt z ofiarą powinien w miarę możliwości być rozmową informacyjną. Można przedstawić tu ofiarom, jak wygląda przebieg postępowania przygotowawczego.

Miejsce i pomieszczenie przesłuchań

Podczas pierwszych i następnych przesłuchań okazało się, że przesłuchujący funkcjonariusz i tłumacz nie powinny się zmieniać. Praktyka pokazuje, że ofiary handlu ludźmi z reguły składają swoje całe zeznanie podczas kilku przesłuchań. Ponieważ przesłuchania te są czasochłonne i treściowo bardzo kompleksowe, należy poszukać odpowiedniego pomieszczenia, w którym przesłuchanie przebiegać może bez zakłóceń.

Przesłuchania odbywają się w dwóch różnych miejscach w zależności od prawnej sytuacji ofiary. Ofiara przebywać może w areszcie deportacyjnym (kilka przypadków w Niemczech i pojedyncze przypadki w Polsce). Zeznania składane są wtedy częściowo na miejscu. W większości przypadków zeznania składane są jednak na komendzie policji.

Jeżeli potencjalna ofiara przebywa w więzieniu, to można między innymi poprzez wizyty składane przez pracowników poradni wyjaśnić, czy jest ofiarą i czy jest gotowa do składania zeznań. W tej sytuacji powiadomiony funkcjonariusz(ka) nie powinien długo czekać, ponieważ czas oczekiwania w zakładzie karnym utrudnia uzyskanie zeznań zawierających szczegółowych informacji i dokładnych danych. Zamknięcie w zakładzie odosobnienia wzmacnia w przypadku kobiet w szoku pourazowym określone cechy psychiczne, jak brak poczucia czasu, zapominanie, utrata zaufania, rozmyte poczucie rzeczywistości i bezradność. Do tego dochodzi „izolacja“ w areszcie. Dlatego przesłuchanie należy przeprowadzić jak najszybciej i to najlepiej w pozbawionym zakłóceń pomieszczeniu poza więzieniem.

W chronionym miejscu ofiara zyskuje więcej respektu i godności oraz wrażenie, że nie jest traktowana instrumentalnie i nie zostanie znów pozostawiona samej sobie. Niezależnie od tego, czy przesłuchanie odbywa się w czy poza ośrodkiem odosobnienia, można dla obu wariantów powtórzyć: najwyższy priorytet powinno mieć stworzenie poczucia bezpieczeństwa i udostępnienie pomieszczenia pozbawionego zakłóceń.

Sytuacja i atmosfera w pomieszczeniu przesłuchań

Gdy jesteśmy już na tym etapie, istotne są sytuacja i atmosfera panująca w pomieszczeniu przesłuchań. Funkcjonariusz prowadzący przesłuchanie może uzyskać u ofiar pozytywne nastawienie do rozmówcy poprzez kontakt wzrokowy, aktywne słuchanie, pozwolenie na dokończenie wypowiedzi, cierpliwość i powstrzymanie się od wypowiedzi oceniających.

Regułą jest, że świadkowi oferuje się miejsce i pyta się o formę, w jakiej należy się do niego zwracać. Natychmiastowe zwracanie się na „ty“ nie sprzyja traktowaniu z szacunkiem. Szczególnie w kulturze wschodnio-europejskiej jest dla kobiet normalne, że przy pierwszym kontakcie zwraca się do nich *per* „pani“. W innym wypadku mogą czuć się zdegradowane, podobnie jak wcześniej, gdy były w rękach handlarzy ludźmi. Ofiara jest często bardzo zdenerwowana, ponieważ w większości przypadków po raz pierwszy w życiu zeznaje na policji. Należy pamiętać również o tym, że ofiara w miarę możliwości powinna coś zjeść i otrzymać coś do picia. Pomocne może być wyrażenie zgody na zapalenia papierosa. Środki te dają poszkodowanej poczucie, że może uzyskać nieco przestrzeni i jest traktowana poważnie.

Tak długo, jak na miejscu nie ma tłumaczki, nie należy opowiadać dwuznacznych dowcipów i wygłaszać komentarzy dotyczących ofiary. W przeciwnym wypadku może poczuć się wyśmiana, nawet jeśli w rzeczywistości nie rozmawiano o niej. Jeżeli jest to

konieczne, należy je następnie przetłumaczyć i objaśnić. Jeżeli policjanci pracują pod wpływem ogromnego stresu, to może to prowadzić do powstania atmosfery chaosu, co w łatwy sposób zostanie przeniesione na świadka. Może to doprowadzić do powstania traumatycznych wspomnień (*flashback*). Można to wyjaśnić tym, że handlarze ludźmi zawsze przekazują ofiarom presję czasową, nie dając im możliwości zrozumienia tego i bez wglądu w swoją sytuację.

Ponieważ temat prostytucji obciążony jest wstydem i ponieważ nie rzadko mamy do czynienia z gwałtami, funkcjonariusze podczas przesłuchań nie powinni się zmieniać. Podczas przesłuchania wytwarza się osobowo powiązaną płaszczyznę zaufania. Tak samo ważne jest to, aby inni funkcjonariusze policji nie wchodzili do pomieszczenia przesłuchań bez pukania. Może to w ofiarach wywoływać wspomnienia związane np. z wchodzeniem stręczycieli czy innych sprawców. Nie musi tak być, ale zdarzało się, że w ofiarach następowała blokada i nie były one już zdolne do kontynuowania zeznań. Natychmiastowe wpisywanie zeznań do komputera powoduje niepokój i przerywa często wypowiedź ofiary. Również to może być przyczyną blokady.

Na życzenie ofiary przy składaniu zeznać powinna być obecna doradczyni lub adwokat.

Tłumaczenie

W obszarze wszystkich kobiet świadków-ofiar z zagranicy (nie tylko ofiar handlu ludźmi) szczególne znaczenie ma obecność tłumacza. Należy korzystać tylko z pomocy doświadczonego tłumacza bądź tłumaczki (który dorósł do tej roli). Ofiara przed przesłuchaniem w charakterze świadka musi uzyskać realne wyjaśnienia odnośnie wszystkich wad i zalet, aby zdecydować, czy chce złożyć zeznania. Należy przy tym uwzględnić to, że nie należy ofiary dla celów postępowania karnego zinstrumentalizować. Cytat z polskiego algorytmu (załącznik 7, punkt 6) potwierdza, jak ważna jest obecność tłumacza: „W przypadku, gdy osoba pokrzywdzona/ ofiara-świadek nie włada językiem polskim, to również niezbędną konieczną jest obecność tłumacza, w innym przypadku podjęte czynności obciążone są (formalnym) błędem prawnym”.

Komunikacja w sytuacji przesłuchania jest centralna. Język świadka powinien być starannie sprawdzony. Nie każda Litwinka mówi np. po rosyjsku i nie każda Afrykanka posługuje się językiem joruba.

Jeżeli informacje zostaną błędnie przetłumaczone, to szkodzi to świadkowi, ponieważ najpóźniej podczas postępowania sądowego zostanie uznana za niewiarygodną i będzie musiała zeznawać ponownie. Tłumacze nie powinni być zbyt obciążani tematyką. W innym przypadku może to prowadzić do tego, że nie będą tłumaczyć dosłownie, ponieważ sami wstydzą się mówić o określonych tematach związanych z seksualnością. Pytanie,

czy składająca zeznania osoba zgadza się na osobę tłumaczki nie może zaszkodzić, a wręcz przeciwnie stworzy bezpieczniejszą sytuację.

Przykład przypadku tego rodzaju: tłumaczka podczas przesłuchania wykazywała podobieństwa do sprawczyni, co doprowadziło do blokady świadka. Zeznania musiały zostać przerwane.

Sposób prowadzenia przesłuchania

Ofiara przede wszystkim powinna mieć możliwość, opowiedzenia o sobie i swojej sytuacji życiowej. Następnie rozpoczęłaby się druga część przesłuchania polegająca na stawianiu pytań (pytania otwarte, pytania z odpowiedziami do wyboru, pytania zamknięte), przy czym ofiara nie powinna być przeciążana.

Należy respektować język, którym posługuje się ofiara (nie używać wyrażeń fachowych, wyjaśniać pouczenie własnymi słowami, nie używać sformułowań z tekstów ustaw). Ma to być przesłuchanie ofiary, a nie językowo i gramatycznie prawidłowa relacja funkcjonariusza policji z tego przesłuchania.

Panująca ewentualnie swoboda podczas zadawania pytań może doprowadzić do przeniesienia i przeniesienia zwrotnego ze strony świadka, ale także ze strony funkcjonariuszy. Dlatego zaniechać należy z obu stron np. uprzedzeń, deprecjacji, zaniżania wartości, wyśmiewania się z religii czy zabobonów oraz należy znać kulturowe tło.

Przykładem było to wierzenie w *voodoo* pewnej Afrykanki, która nie wierzyła policjantom w to, że może jej zostać anonimowo zapewnione bezpieczne schronienie, ponieważ zgodnie ze swoją wiarą może ona poprzez *voodoo* zostać wszędzie odnaleziona. Funkcjonariusz nie mógł tego zrozumieć i wyśmiał poszkodowaną. W następstwie tej sytuacji poszkodowana nie złożyła już dalszych zeznań.

Używany podczas przesłuchania język nie powinien być językiem środowiska prostytutek, np.: „No skarbie, opowiedz jak to było...”. Ofiara nie może czuć się traktowana serio i przeniesiona zostaje ponownie do starych, traumatycznych sytuacji. Na tej bazie nie rozwinię się lepsze zaufanie. Nie może być jednak też tak, że świadkowi składa się obietnice, które nie mogą zostać spełnione, aby uzyskać od niej jak najwięcej informacji. Świadek z uwagi na złamanie obietnic zostanie ponownie oszukany. Ofiara po wymuszonej prostytucji przeżywa ekstremalną traumę. Z tego powodu w jej pamięci powstać mogą luki prowadzące do dezinformacji i psychosomatycznych stanów wyczerpania oraz dezorientacji z uwagi na zmianę kultury. Do tego dochodzą brak zaufania i poczucie wstydu. Każda ofiara przeżywa traumę w różny sposób i nie każda musi po tym koniecznie być w stanie ekstremalnego szoku pourazowego. Odgrywają tu

rolę także takie czynniki jak poziom wykształcenia. Dlatego należy okazać zrozumienie wobec tego stanu rzeczy.

Przebieg czasowy i wpływ na świadka

Istnieją dwie różne metody przesłuchania: metoda „przewalowania” oraz metoda „pozostawienia czasu”.

Pierwsza metoda jest bardzo szybka, prawie bezpośrednio po zatrzymaniu, bez dania ofiarom czasu na przemyślenia lub kontrolowanie swego zachowania. Szok po traumatycznych przeżyciach używany jest dla pozyskania zgodnych z prawdą i niesfałszowanych informacji, aby jak najszybciej móc zatrzymać sprawców. Nie okazuje się tu względów ofiarom.

W Polsce istnieje zalecenie ograniczania ilości przesłuchań. Należy także zwrócić uwagę na sytuację ofiary-świadka, aby czuła się ona komfortowo podczas postępowania.

Druga metoda dłuższego czasu jest bardzo godna polecenia. Odgrywa ona dużą rolę dla uzyskania zaufania ofiary. Aby wypracować ugruntowaną relację z funkcjonariuszami, ofiara musi najpierw zrozumieć swoją przymusową sytuację w środowisku prostytutek. Może to stać się wtedy, gdy ofiarom da się czas. Niektóre ofiary uznają przeciąganie przesłuchań na kolejne terminy za korzystne. Pomocne jest podanie ram czasowych oraz informacji, jakich treści dotyczyć będą kolejne przesłuchania ofiary. Poprzez dłuższe i częstsze rozmowy wzrasta gotowość ofiary do składania zeznań. Dlatego rozsądnym jest sporządzenie w przypadku ponownych przesłuchań harmonogramu, aby uniknąć wyczerpania świadka. Normalne są też przerwy podczas składania zeznań. Nie ma tu miejsca na spontaniczność, ponieważ może ona doprowadzić świadka do ponownych traum. Kondycja psychiczna i fizyczna ofiary jest silnie uzależniona od otoczenia, tzn. jest bardzo labilna i nie jest gotowa na sytuacje niespodziewane.

10.3 Rozpoznawanie przyczyn i ich następstw, które wskazują na traumatyczną sytuację oraz traktowanie ofiar we wstrząsie pourazowym

Czym jest trauma?

- Niespodziewane wydarzenie, które następuje nagle.
- Silny stres wywołany psychicznym i fizycznym poczuciem bliskością śmierci.
- Charakterystyczne są: siła i intensywność.
- Zewnętrzne i/ lub wewnętrzne zagrożenie.
- Strach przed śmiercią, bezradność (utrata przytomności), bezbronność.
- Oraz (często) fizyczny ból i obrażenia.

Poszkodowane znajdują się w bezbronny stan strachu -przerażenia-szoku (tak zwane kleszcze traumatyczne) nie mając możliwości ucieczki. W tym stanie wszystkie reakcje na lęk, a mianowicie walka lub ucieczka, zostają zablokowane, a sytuacja jest porównywalna z „byciem wydanym”.

Traumy ofiar handlu kobietami (wielokrotne traumatyczne wydarzenia):

- Przymusowa prostytutka
- Gwałty
- Przemoc fizyczna
- Presja psychiczna
- „Niewola w celu uprawiania nierządu”
- Próby zabójcze
- Zorganizowane wykorzystywanie seksualne
- Przymusowa aborcja

Potem: Retraumatyzacja i sekwencyjna traumatyzacja.

Poprzez bodźce i symbole wywoływane są reaktualizacje, które podobne są do pierwotnych traumatycznych wydarzeń. Bodźce te występując w codziennym życiu, dla zewnętrznych obserwatorów mogą nie mieć żadnego znaczenia, ale w ofiarach, poprzez swe podobieństwo wywołują one wspomnienia. Ofiary handlu kobietami z uwagi na swoją historię, wyculone są na brak akceptacji i pogardę w stosunku do własnej osoby przez środowisko. Przez swą wzmożoną uwagę pojmują w swym środowisku wiele aspektów w taki sposób, że przypominają one im przebyte wydarzenia. W przypadku **traumatyzacji sekwencyjnej** trauma nie zdarza się tylko raz, lecz wielokrotnie. Intensywności traumy nie można określić tylko na bazie konkretnej częstotliwości posttraumatycznych wspomnień. Stałe powtarzanie się wspomnień jak niekończąca się pętla, stanowią istotny element procesu traumatyzacji. Sekwencje traumatyzacji występować będą zawsze w odniesieniu do traumatycznej sytuacji i jednocześnie odnosić się będą do istniejącej społecznej oraz politycznej rzeczywistości.

Poprzez reaktualizację następuje także **retraumatyzacja**, która w przypadku ofiar handlu kobietami występuje często przebiegając w ekstremalny sposób. Nie mają one możliwości odpoczynku, ponieważ muszą składać zeznania na policji, w urzędach (zagrożenie pewnego pobytu), instytucjach, w tym w najważniejszym miejscu – na sali sądowej, doznając poprzez to ponownej traumatyzacji. W ostatniej sytuacji konfrontowane są bezpośrednio ze sprawcami. Poprzez tego rodzaju konfrontację przerywa się unikanie traumy, a zamiast tego wywołuje się ponowne wspomnienia i strach. Retraumatyzacja pogłębia poprzednią traumę, reaktywując powstałe wcześniej symptomy, co prowadzi do

pogłębienia i przejścia w stan chroniczny psycho-biologicznego epizodu chorobowego. Poszkodowane czują się osamotnione w sytuacji kryzysowej, co prowadzić może do trwałych uszkodzeń, przejawiając się jako poczucie bezradności i braku kontroli. Nawet, jeśli ofiara-świadek wcześniej twardo postanowiła, że złoży zeznanie (nie gotowa do złożenia zeznań/ niezdecydowane/ gotowa do złożenia zeznań), to nie oznacza to, że nie doszło do wiktimizacji.

Tego rodzaju traumatyczne wydarzenia wystąpiły u ofiar w obu krajach w pojedynczych lub w wielu przypadkach.

Następstwo traumatycznych wydarzeń – ekstremalna traumatyzacja

- Reakcje (tzn. normalne reakcje na nienormalne, lecz traumatyczne sytuacje)
- Stany lękowe i podwyższona strachliwość (stan strachu i przerażenia)
- Koszmary senne i zaburzenia snu
- Częste odżywanie części traumy, między innymi bólu
- Unikanie i zaprzeczanie traumie i bodźcom kojarzonym z traumą
- Emocje: Odrętwienie, pozostawienie samej sobie, osamotnienie, wyobcowanie, unikanie kontaktów
- Błędne postrzeganie środowiska, ciała i uczuć (dysocjacja)
- Zaburzenia koncentracji i efektywności
- Rozdrażnienie i dezorientacja impulsowa

Symptomy

To nie trauma czyni człowieka chorym, ale utrzymujące się symptomy. O zespole stresu pourazowego (PTSD - Posttraumatic Stress Disorder) mówimy dopiero po co najmniej sześciu tygodniach. Pojawić się mogą następujące symptomy:

- Ponowne przeżywanie traumatycznych zdarzeń: intruzja, wspomnienia błyskowe, odreagowanie; obrazy, dźwięki, smak powracają niekontrolowanie po wystąpieniu bodźca wywołującego
- Unikanie, amnezja (luki w pamięci), derealizacja (otoczenie odstręcza), depersonalizacja, wycofanie społeczna, brak poczucia kontroli nad swoim stanem i emocjami, depresje
- Zbytne pobudzenie: Rozdrażnienie lub napady złości, przesadne reakcje lękowe (fobie), wzmożona czujność i uwaga, hiperwentylacja (nadmierne i przyspieszone oddychanie)
- Kompleksowe PTSD u ofiar diagnozuje się jako stan chroniczny po 3 miesiącach:

- Zaburzenia regulacji afektów: nastrój depresyjny (płacz bez powodu), złość i agresja, przymuszona lub pełna zahamowań seksualność, zachowania samodestrukcyjne.
- Zmiana świadomości: zaburzenia pamięci, dysocjacja: stany transu, tracenie świadomości, nadpobudliwość motoryczna, zastyganie w pozycji siedzącej, brak kontroli
- Zaburzenia samopozostregania: wstyd, poczucie winy, bycie ofiarą, bezwartościowość
- Zaburzenia w relacji z innymi: wycofanie, między innymi bycie pod wpływem sprawcy
- Somatyzacja: odczuwanie zbyt słabe lub zbyt silne
- Zmiany nastawienia do życia
- Syndrom zgwałcenia i wiktyimizacji (syndrom sztokholmski – identyfikacja ze sprawcą poprzez długą izolację od kontaktów społecznych)

Traktowanie ofiar w szoku pourazowym

Na początku policjanci nie wiedzą, czy mają do czynienia z osobą zdezorientowaną, czy też z osobą we wstrząsie pourazowym. Osobom, które doświadczyły przemocy, zagraża zasadniczo zespół stresu pourazowego i tym samym szok pourazowy. Zagrożenie to jest szczególnie duże wtedy, gdy zagrożenie psychiczne/ fizyczne połączone jest z przemocą seksualną.

Nie każde doświadczenie przemocy (także doświadczenie przemocy seksualnej) prowadzi do powstania szoku pourazowego. Ponieważ szok pourazowy nie daje o sobie znać w jasnych psychicznych/ fizjologicznych cechach i nie może być natychmiast rozpoznany, należy podczas przesłuchań świadków-ofiar zasadniczo wychodzić z założenia, że np. doświadczenie przemocy prowadzi do obciążenia, które może zakończyć się szokiem pourazowym.

Należy pamiętać o tym, że funkcjonariusze policji jako przesłuchujący mogą „wspierać“ proces powstania szoku pourazowego przez swe błędne zachowanie. Dlatego przestrzegać należy opisanego uprzednio sposobu zachowania przy przesłuchaniach. Oznacza to, że zaistnieć powinna odpowiednia atmosfera, chroniony obszar, przeszkoleni fachowcy, umiejętność wczucia się w sytuację. Ponieważ policjant nie jest terapeutą, musi stworzyć profesjonalny dystans i korzystać z pomocy istniejących poradni bądź działających psychologów. Tak długo, jak nie dysponuje się tą pomocą, odpowiedzialni za sprawę policjanci muszą stale podkreślać, że składająca zeznanie jest w bezpiecznym miejscu i że obecnie nie istnieje już żadne zagrożenie ze strony sprawców. Należy używać sformułowań, które przekazują ofierze-świadkowi poczucie bezpieczeństwa, np.

„tu jesteś bezpieczna”, „zatroszczymy się o ciebie” lub „potrzebujesz pomocy lekarskiej?”, itp.

W obu krajach w przepisach zawarta jest wskazówka, że poradnie (organizacje pozarządowe) bądź psycholodzy powinni być włączeni w postępowanie już w jego początkowej fazie.

11 Pobyt i świadczenia

Z uwagi na realizację Dyrektywy UE dotyczącej ochrony ofiar (załącznik 3) w obydwu krajach przepisy dotyczące prawa ofiar do pobytu nie różnią się znacząco.

11.1 Niemcy

11.1.1.1 Obywatelki państw trzecich: Pobyt i świadczenia

Ustawa Aufenthaltsgesetz⁸ [*Prawo pobytowe*] (prawo federalne) przewiduje zgodnie z realizacją Dyrektywy EU dotyczącej ofiar 2004/81/WE z dnia 29 kwietnia 2004 (załącznik 3) w § 50 II a dla ofiar handlu ludźmi z państw trzecich termin wyjazdu jako czas na zastanowienie się nad swoją sytuacją i stabilizację wynoszący co najmniej jeden miesiąc. Czas ten może także być nazywany fazą 1. W tym czasie następuje alimentacja zgodnie z Asylbewerberleistungsgesetz [*Ustawa o świadczeniach dla osób ubiegających się o azyl*]. Cudzoziemki, w przypadku których istnieją konkretne fakty wskazujące na to, że są one ofiarami handlu ludźmi (faza 1) oraz świadkowie-ofiary (tzw. faza 2) otrzymują zgodnie z § 1 ustęp 1 nr 5 bądź nr 3 świadczenia zgodnie z Asylbewerberleistungsgesetz (AsylbLG)⁹.

Ofiary z państw trzecich, które gotowe są składać zeznania przeciwko sprawcom i których zeznania prokuratura uważa za rzeczowe i które zerwały kontakty ze sprawcami otrzymują pozwolenie na pobyt do zakończenia postępowania. W tym czasie następuje alimentacja zgodnie z Asylbewerberleistungsgesetz.

Jeżeli obywatelce państwa trzeciego po zakończeniu postępowania karnego w ojczyźnie grozi znaczne i konkretne niebezpieczeństwo, to ofiara ta otrzymać może tytuł uprawniający do pobytu z uwagi na zagrożenie zgodnie z paragrafami 25 ustęp 3 w połączeniu z 60 ustęp 7 AufenthG. Otrzymuje ona wtedy świadczenia zgodnie z Sozialgesetzbuch II – podstawowe zabezpieczenie osób poszukujących pracy – bądź w

⁸ Aufenthaltsgesetz w wersji ogłoszenia z dnia 25 lutego 2008 (BGBl. I S. 162), ostatnio zmieniona mocą artykułu 2 ustęp 3 ustawy z dnia 13 marca 2008 (BGBl. I S. 313)

⁹ Asylbewerberleistungsgesetz w wersji ogłoszenia z dnia 5 sierpnia 1997 (BGBl. I S. 2022), ostatnio zmieniona mocą artykułu 2e ustawy z dnia 24 września 2008 (BGBl. I S. 1856)

przypadku niezdolności do wykonywania pracy zarobkowej ofiary zgodnie z Sozialgesetzbuch XII – Sozialhilfe. Świadczenia zgodnie z Ustawami socjalnymi znajdują zastosowanie także dla potrzebujących ofiar będących obywatelkami Niemiec oraz starych krajów Unii Europejskiej i wykraczają one daleko poza świadczenia z Asylbewerberleistungsgesetz. Zasadniczo ofiarom handlu ludźmi przysługuje w tym przypadku roszczenie prawne do pomocy w utrzymaniu (podstawa do obliczanie świadczeń miesięcznych zgodnie z Sozialgesetzbuch II: 354 Euro), pomocy w przypadku choroby, pomocy w przypadku ciąży i macierzyństwa oraz pomocy pielęgnacyjnej. Zdolni do pracy, potrzebujący pomocy cudzoziemcy i cudzoziemki otrzymują poza tym świadczenia w przypadku rehabilitacji medycznej bądź dodatki w celu przejęcia opłacania przez nich składek na kasę chorych i ubezpieczenie pielęgnacyjne i rentowe.

Ofiarom handlu ludźmi, które pozostają w Niemczech z uwagi na postępowanie karne, może zostać wydana zgodna na podjęcie zatrudnienia, bez przeprowadzania badania pierwszeństwa, porównaj § 6 a Beschäftigungsverfahrensverordnung¹⁰. Oznacza to, że nie podlegają one tym ograniczeniom w dostępie do rynku pracy, którym podlegają inne obywatelki z państw trzecich.

W Polsce nie istnieje porównywalne ułatwienie w dostępie do rynku pracy specjalnie dla ofiar handlu ludźmi.

11.1.2 Obywatelki nowych państw członkowskich Unii Europejskiej: Pobyt i świadczenia

Obywatelki nowych państw członkowskich EU, to znaczy obywatele państw G8 oraz obywatelki Bułgarii i Rumunii korzystają obecnie i do roku 2011 z ograniczonego jeszcze prawa do wjazdu i pobytu, tak zwanej wolności swobodnego przesiedlania się. Ograniczenia dotyczą przede wszystkim tych obywaterek i obywateli nowych krajów członkowskich EU, którzy zamierzają osiedlić się w Niemczech jako pracowniczki u pracownicy (porównaj § 13 ustawy Gesetz über die allgemeine Freizügigkeit von Unionsbürgern – Freizügigkeitsgesetz/EU (FreizügG/EU). Dlatego prawo do swobodnego

¹⁰ Verordnung über das Verfahren und die Zulassung von im Inland lebenden Ausländern zur Ausübung einer Beschäftigung(Beschäftigungsverfahrensverordnung - BeschVerfV)

"Beschäftigungsverfahrensverordnung z dnia 22 listopada 2004 (BGBl. I S. 2934), ostatnio zmienione mocą artykułu 1 rozporządzenia z dnia 10 listopada 2008 (BGBl. I S. 2210)"

przesiedlania się zgodnie z prawem wspólnotowym mają te osoby, które uprawnione są do prowadzenia samodzielnej działalności zarobkowej na terenie Republiki Federalnej Niemiec (porównaj § 2 ustęp 2 nr 2 FreizügG/EU).

(Dygresja: dobrowolne uprawianie prostytucji:

Uprawianie prostytucji jest działalnością zarobkową w rozumieniu ustawy Aufenthaltsgesetz oraz Ustawy o swobodnym przesiedlaniu się/ UE. Zasadniczo prowadzenie działalności polegającej na uprawianiu prostytucji wymaga pozwolenia na pracę, które regularnie nie jest wydawane. Obywatelki nowych państw członkowskich UE są jednak uprawnione do uprawiania prostytucji na terenie Republiki Federalnej Niemiec w formie samodzielnej działalności gospodarczej. Otrzymują one po prawidłowym zgłoszeniu prawo do wjazdu i pobytu.)

Uprawienie do swobodnego przesiedlania się nie ujmuje jednoznacznie uprawiania prostytucji z wykorzystaniem sytuacji przymusowej lub innej specyficznej dla pobytu zagranicą bezradności, czyli handlu ludźmi. W stosunku do ofiar z nowych państw członkowskich UE obowiązuje więc zasada, że są one uprawnione do swobodnego przesiedlania się w określonych okolicznościach. Kwestia tego, kiedy okoliczności te zachodzą, jest obecnie szeroko dyskutowana na poziomie Republiki Federalnej oraz wielu krajów związkowych.

Na poziomie Republiki Federalnej postępuje się obecnie w różny sposób. W Dolnej Saksonii obowiązuje na mocy punktu 2.8. Kooperationserlass (załącznik 5) następująca regulacja.

Obywatelki nowych państw członkowskich UE otrzymują w pierwszym czasie na przemyślenie swej sytuacji i stabilizację, czyli przez co najmniej jeden miesiąc, świadczenia socjalne zgodnie z Sozialgesetzbuch XII.

Po tym czasie ofiary handlu ludźmi z nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej traktowane są tak samo jak obywatelki państw trzecich.

Ten, kto zdecyduje się na współpracę z wymiarem sprawiedliwości otrzymuje od tego momentu alimentację zgodnie z Asylbewerberleistungsgesetz. Alimentacja ta jest znacznie skromniejsza niż świadczenia z ustaw socjalnych.

Jeżeli nie zdecyduje się na współpracę, to nie są przewidziane żadne świadczenia.

11.1.3 Wysokość alimentacji zgodnie z ustawą

11.1.3.1 Zasada świadczeń rzeczowych

Asylbewerberleistungsgesetz nie zawiera żadnych ustaleń odnośnie wysokości koniecznych do zaspokojenia potrzeb. Daje ona właściwym urzędom uprawnienie do ustalania wysokości i formy świadczenia w pojedynczym przypadku na podstawie osobistej sytuacji i miejscowych okoliczności. Zasadniczo pokrywa się „konieczne“ zapotrzebowanie na żywność, mieszkanie, ogrzewanie, odzież, opiekę zdrowotną i środki pielęgnacyjne oraz dobra konsumpcyjne poprzez świadczenia rzeczowe (porównaj § 3 ustęp 1 S. 1 AsylbLG). „Potrzebne“ świadczenia nie są zapewniane lub są zapewniane tylko w wyjątkowych przypadkach. Poza tym ofiarom przysługuje roszczenie prawne o wypłatę miesięcznej kwoty w gotówce w wysokości do 90 euro, która służyć ma do pokrycia ich osobistych potrzeb (np. koszty telefonów, opłat pocztowych) (porównaj § 3 ustęp 1 S. 4 AsylbLG).

11.1.3.2 Zapewnienie schronienia obywatelkom państw trzecich

Ustawa Aufenthaltsgesetz przewiduje zakwaterowanie nielegalnie przybyłych cudzoziemców, którzy nie ubiegają się o azyl ani nie są umieszczani bezpośrednio w areszcie deportacyjnym w centralnych ośrodkach przyjęć (ZA) (porównaj § 15a AufenthG). Dolna Saksonia odchodzi obecnie od ZA jako nieodpowiedniej formy udzielania schronienia ofiarom handlu ludźmi¹¹, ponieważ ośrodki te nie zapewniają żadnej specjalnej ochrony. Ofiary umieszczane są w większości w zdecentralizowanych mieszkaniach ochronnych.

11.1.4 Świadczenia w przypadku choroby

Ustawa przewiduje opiekę medyczną jedynie w przypadku nagłych zachorowań lub stanów bólowych. Opieka medyczna musi w tych przypadkach jednak także być

¹¹ Punkt 15a 2.2. zu §15a der Vorläufigen Niedersächsischen Verwaltungsvorschrift zum Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet; Stan: 30 listopada 2005, i zgodnie z punktem 2.7 des niedersächsischen Kooperationserlasses (załącznik 5)

potrzebna (porównaj § 4 ustęp 1 AsylbLG). Świadczenie jest potrzebne, jeśli nie można go już przesunąć w czasie, tzn. jeśli bez leczenia istnieje zagrożenie życia.

Koszty leczenia w formie działań psychoterapeutycznych, np. z uwagi na szok pourazowy ustawa przewiduje jedynie w absolutnie wyjątkowych przypadkach. Świadczenia te mogą zostać udzielone, jeśli są niezbędne dla zabezpieczenia zdrowia (porównaj § 6 ustęp 1 AsylbLG). Nawet wtedy decyzja o przejęciu kosztów zależy jeszcze od stanowiska urzędu. W praktyce w większości wypadków trauma nie podlega terapii.

11.1.5 Pozostałe świadczenia

Pozostałe świadczenia mogą być udzielane w pojedynczych przypadkach, jeżeli są one niezbędne obok zapewnienia zdrowia w celu zapewnienia utrzymania, do pokrycia szczególnych potrzeb dzieci lub do spełnienia jednego z obowiązków współdziałania wynikającego z prawa administracyjnego (§ 6 ustęp 1 AsylbLG).

Przejęcie kosztów tłumaczy i doradztwa prawnego oraz finansowanie działań szkoleniowych odbywa się tym samym tylko pod podanymi wyżej warunkami.

11.1.6 Dygresja: Wystąpić może następująca problematyka:

Zasadniczo zgodnie z § 10 a ustęp 1 S. 2 AsylbLG obowiązuje regulacja, że za koszty odpowiedzialna jest ta gmina, na terenie, której przebywa osoba uprawniona do świadczeń. Ponieważ gminy otrzymują z reguły jedynie ryczałtową kwotę na każdego ubiegającego się o azyl (i tym samym dla każdej ofiary handlu ludźmi), ponoszą one też dodatkowe koszty, które powstają w związku z pobytem ofiary. Gminy, na terenie których znajdują się mieszkania ochronne, są tym samym zasadniczo poszkodowane. W obliczu pustych kas budżetowych prowadzi to przede wszystkim między gminami do sporów, jeżeli ofiary z powodu zagrożenia nie mogą przebywać w miejscu zatrzymania. W tych przypadkach gminy spierają się między sobą w kwestii przejęcia kosztów, co ma ten skutek, że alimentacja ofiar miesiącami nie jest uregulowana. Niektóre gminy z uwagi na koszty wzbraniają się przed przyjmowaniem na swój teren ofiar handlu ludźmi.

11.2 Polska

11.2.1 Ofiary krajowe

Polskie ofiary handlu ludźmi otrzymać mogą zasadniczo świadczenia socjalne zgodnie z artykułem 7 punkt 7 a Ustawy o pomocy społecznej¹² z dnia 2 marca 2004.

Brzmienie artykułu 7: „Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu: 1) biedy; 2) sieroctwa; 3) bezdomności; 4) bezrobocia, 5) niepełnosprawności; 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby; 7) przemocy w rodzinie; 8) ochrony ofiary handlu ludźmi;(…)“

11.2.2 Ofiary cudzoziemcy

Ofiarom-cudzoziemcom przysługuje zasadniczo roszczenie o pomoc społeczną zgodnie z artykułem 5 (2) i (3) Ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004, jeżeli mają one długoterminowy pobyt i pozwolenie na pobyt lub są obywatelami Unii Europejskiej.

Wszystkim pozostałym ofiarom cudzoziemcom przysługuje przez okres pierwszych dwóch miesięcy o wizę zgodnie z Ustawą o cudzoziemcach, która wydawana jest we właściwym urzędzie wojewódzkim (załącznik 7, algorytm, II.2) zgodnie z artykułem 33, ustęp 1, punkt 5¹³. „Reflection period” - czas na przemyślenie sytuacji i podjęcie decyzji o współpracy z organami ścigania wynosi w Polsce dwa miesiące i jest tym samym dłuższy niż w Niemczech (jeden miesiąc).

Brzmienie artykułu 33 ustęp 1: „Wiza pobytowa może być wydana cudzoziemcowi, mimo że zachodzą okoliczności na podstawie, których należałoby mu odmówić wydania wizeni, jeżeli

1) przepisy prawa polskiego wymagają od niego osobistego stawiennictwa przed polskim organem władzy publicznej,

¹² Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004. artykuł. 7, punkt 7a został wprowadzony mocą artykułu 1, punkt 4, litera a) Ustawy zmieniającej z dnia 16 lutego 2007, która weszła w życie z dniem 1 kwietnia 2007 (Dz. U. 07.48.320)

¹³ Wprowadzone mocą art. 1, punkt 13, litera a) Ustawy zmieniającej z dnia 22 kwietnia 2005, która weszła w życie z dniem 1 października (Dz. U. 05.94.788).

- 2) wjazd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niezbędny ze względu na konieczność poddania się zabiegom lekarskim służącym bezpośrednio ratowaniu życia, którym nie może on zostać poddany w innym państwie,
- 3) zachodzi wyjątkowa sytuacja osobista wymagająca jego obecności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 4) wymaga tego interes Rzeczypospolitej Polskiej,
- 5) zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że cudzoziemiec jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu decyzji ramowej Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi (Dz. Urz. WE L 203 z 1.08.2002), potwierdzone przez organ właściwy do prowadzenia postępowania w sprawie zwalczania handlu ludźmi.

Wizę, o której mowa w ust. 1 pkt 1-3, wydaje się na okres pobytu niezbędny do realizacji celu, w którym została udzielona, nie dłuższy jednak niż 3 miesiące.

Wizę, o której mowa w ust. 1 pkt 5, wydaje się na okres pobytu niezbędny do podjęcia przez cudzoziemca decyzji o współpracy z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie zwalczania handlu ludźmi, nie dłuższy jednak niż 2 miesiące.”

Jeżeli ofiara-świadek cudzoziemiec zdecyduje się na współpracę z organami ścigania, to do końca postępowania karnego przysługuje jej pozwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony zgodnie z artykułami 53 (1) (15) i 56¹⁴.

Brzmienie artykułu 56: „Zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udziela się każdorazowo na okres niezbędny do realizacji celu pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, nie dłuższy jednak niż 2 lata.

2. Zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udziela się:

- 1) cudzoziemcowi, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 7, na okres do dnia, do którego udzielono zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony cudzoziemcowi, do którego zamierza przybyć lub przybył w celu połączenia z rodziną, a jeżeli cudzoziemiec ten posiada zezwolenie na osiedlenie się, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE lub status uchodźcy nadany w Rzeczypospolitej Polskiej - na okres 2 lat;
- 2) małoletniemu, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 12, na okres do dnia, do którego udzielono zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony jego przedstawicielowi ustawowemu;

¹⁴ Zmieniona artykułem 1, punkt 21 Ustawy zmieniającej z dnia 22 kwietnia 2005 (Dz. U. 05.94.788), która weszła w życie 1 października 2005

3) członkowi rodziny cudzoziemca, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 13, na okres do dnia, do którego udzielono zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony temu cudzoziemcowi;

4) cudzoziemcowi, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 15, na okres 6 miesięcy;

5) cudzoziemcowi, o którym mowa w art. 53 ust. 5 pkt 1, na okres do roku.“

Ofiary będące cudzoziemcami mogą być objęte Programem wsparcia (ochrony) ofiar-świadków handlu ludźmi (załącznik 6, algorytm, aneks 2). Zostaną one wtedy między innymi umieszczone w miejscach bezpiecznych, otrzymują żywność, odzież i niezbędną pomoc.

12 Zadania ochrony świadków i ochrony ofiar

Zarówno w Niemczech, jak i w Polsce istnieją określone programy, które mają na celu ochronę świadków i/ lub ofiar przed wpływem i zagrożeniem ze strony sprawców. Są one jednak w obu krajach bardzo różnie zorganizowane i mają różny zasięg.

12.1 Niemcy

12.1.1 Ochrona świadków

Wymogi dla przyjęcia do programu ochrony świadków zgodnie z ustawą Zeugenschutzharmonisierungsgesetz (załącznik 4):

- Przeszłość zorganizowana bądź porównywalne działania przestępcze
- Nieodzowność zeznań
- Nieograniczona gotowość do składania zeznań
- Dobrowolność
- Zagrożenie życia/ zdrowia/ istotnych wartości majątkowych
- Przydatność
- Zgoda prokuratury

Działania są bardzo szeroko zakrojone. Przykładowo podać można tu stworzenie legendy, umożliwiające jednocześnie zmianę miejsca zamieszkania i miejsca pracy.

Działania zakładają zobowiązanie świadka do przestrzegania warunków programu.

12.1.2 Ochrona ofiar handlu ludźmi na poziomie kraju związkowego

Specjalnie w odniesieniu do wykorzystywanych seksualnie ofiar handlu ludźmi ochrona ofiar regulowana jest w Dolnej Saksonii na mocy Zarządzenia dotyczącego współpracy (załącznik 5). Wszystkie kraje związkowe zapewnić powinny ochronę ofiar. W celu wypracowania koncepcji współpracy pomiędzy krajami związkowymi grupa robocza federacji i krajów związkowych zajmująca się handlem kobietami z dnia 7 listopada 2007 wydała zalecenia w postaci koncepcji współpracy federalnej.

Zgodnie z dolnosaksońskim Zarządzeniem dotyczącym współpracy istnieją następujące wymogi dla ochrony ofiar: Zeznania muszą być potrzebne w postępowaniu karnym i musi być to potwierdzone przez prokuraturę. Poza tym potwierdzone musi być przez śledczych zagrożenie świadka. Konkretnie:

- Przesłanki do uznania za ofiarę handlu ludźmi
- Waga czynu zabronionego
- Znaczenie dla postępowania karnego
- Niebezpieczni sprawcy
- Groźące/ rzeczywiste represje
- Osobista sytuacja ofiary

Odpowiedzialny za działania jest inspektorat policji w miejscu zamieszkania. Inne urzędy, jak urząd ds. młodzieży, urząd ds. cudzoziemców, świadczeniodawcy wspierają te działania w ramach ich kompetencji. Chronione mogą być także ofiary, które nie są gotowe do składania zeznań, ale są zagrożone. Ochrona może być przykładowo zapewniona do czasu wyjazdu. Policja może też podjąć działania mające na celu likwidację zagrożeń, jeżeli istnieją punkty zaczepienia wskazujące na handel ludźmi, a ofiara chce wyjść ze środowiska prostytutek (załącznik 5, punkt 2.5 w połączeniu z 1.3 i 1.4).

Działaniami z zakresu ochrony ofiar mogą przykładowo być:

Wydanie lub wycofanie decyzji o ograniczeniu swobody, wyjaśnienie statusu prawnego zgodnie z Ustawą o cudzoziemcach, opieka podczas wizyt w urzędach i na rozprawach sądowych.

Poradnie przejmują równoległe zadania z zakresu doradztwa i towarzyszące, które nie zawierają jednak elementów związanych z ochroną.

12.2 Polska

12.2.1 Ochrona świadków koronnych

Ochrona świadków koronnych zgodnie z Ustawą o świadku koronnym (załącznik 6). Ochrona świadków koronnych ma niewielkie znaczenie dla ofiar handlu ludźmi.

Muszą być spełnione następujące wymogi:

- Świadkiem koronnym może być tylko podejrzany w postępowaniu, który przez sąd na wniosek prokuratury został dopuszczony jako świadek koronny. Dopuszczenie ulega odwołaniu, gdy osoba odmawia składania zeznań, coś zataja, składa fałszywe zeznania lub popełnia nowe przestępstwo.
- Osoba nie może być wykluczona. Osobą wykluczoną jest ten, kto usiłował popełnić albo popełnił przestępstwo zabójstwa lub organizował lub przewodził grupie przestępczej itp.

- Osoba ta musi być w przeszłości członkiem grupy przestępczej i posiadać wiedzę o jej działalności
- Zeznania muszą służyć wyjaśnieniu czynu ujętego w katalogu. Katalog ten obejmuje np. handel ludźmi, znaczne przestępstwa gospodarcze, itp.
- Wymagalność

Następstwo prawne: Postępowanie przeciwko osobie świadka koronnego zostaje umorzone i nie jest on karany. Działania ochronne są bardzo szeroko zakrojone. Na przykład tworzy się legendę uwzględniającą zmianę miejsca zamieszkania i pracy oraz udziela się pomocy finansowej. Świadkowie koronni zobowiązani są do przestrzegania wymogów ochrony.

12.2.2 Ochrona świadków w postępowaniu operacyjnym

Ochrona świadków w procedurze operacyjnej zgodnie z punktem 9 algorytmu (załącznik 7) i pf – 810/2005.

Ta forma ochrony świadków podczas postępowania przygotowawczego istnieje specjalnie w celu ścigania zabójstw i porównywalnych czynów zabronionych i dotyczy rocznie niewielu pojedynczych przypadków.

Wymogi tej ochrony to:

- Świadek zabójstwa lub porównywalnego czynu zabronionego
- Zeznania mają istotne znaczenie dla postępowania przygotowawczego

Następstwo prawne: Bezpośrednia ochrona policyjna jak np. towarzyszenie, itp.

12.2.3 Program wsparcia (ochronny) ofiar handlu ludźmi

Program wsparcia (ochronny) ofiar handlu ludźmi zgodnie z załącznikiem 2 algorytmu (załącznik 7) obowiązuje, tak jak cały algorytm i inaczej niż dolnosaksońskie zarządzenie dotyczące współpracy w stosunku do wszystkich ofiar handlu ludźmi. Oznacza to, że obszar zastosowania algorytmu obejmuje ofiary wykorzystywane seksualnie jak i ofiary, w przypadku, których wykorzystywano siłę roboczą lub też ofiary nielegalnego handlu organami czy niewolnictwa. Policja zleca w tym celu w pierwszej kolejności wypełnienie przez ofiarę formularza stanowiącego załącznik 1 do algorytmu.

Wymogi przyjęcia do programu:

- Uzasadnione podejrzenie, że mamy do czynienia z ofiarą handlu ludźmi
- Ofiara jest cudzoziemcem

- Współpraca

Następstwem prawnym jest w pierwszej kolejności natychmiastowa informacja o możliwości przyjęcia przez policję do programu. Jeżeli ofiara handlu ludźmi po tej informacji zgodzi się na przyjęcie do programu, musi natychmiast zerwać kontakt ze sprawcami i ma 2 miesiące na przemyślenie swojej sytuacji i podjęcie decyzji, czy będzie zgłaszać przestępstwo.

Podczas tych dwóch miesięcy i w przypadku współpracy z organami śledczymi przez okres do kilku lat ofiara korzysta z różnych programów wsparcia i programów ochronnych. Wsparcie w ramach tego programu udzielane jest przez La Stradę. Są to działania, które wyraźnie nie oznaczają ochrony. Należą do nich pomoc medyczna, materialna i prawna, zakwaterowanie w bezpiecznym miejscu, opieka ze strony pracowników socjalnych, przejazdy na przesłuchania, ponowne uzyskanie dokumentów tożsamości, podróż powrotna. Działania ochronne realizuje policja na wezwanie La Strady. Policja ochrania ofiary np. podczas dojazdu do sądu.

13 Międzynarodowa policyjna wymiana informacji

Współpraca na drodze międzynarodowych próśb o pomoc prawną oraz policyjnej wymiany informacji w postępowaniu karnym przebiega zgodnie z opinią uczestniczek i uczestników projektu w zasadzie dobrze. Tak jak między innymi krajami próśby o pomoc prawną są niestety często bardzo czasochłonne. Niniejszy rozdział zajmuje się przede wszystkim policyjną wymianą informacji i jej odgraniczeniem od próśb o pomoc prawną wystosowywanych przez wymiar sprawiedliwości.

13.1 Umowy międzynarodowe i instytucje znajdujące zastosowanie w odniesieniu do policyjnej wymiany informacji

Dla policyjnej wymiany informacji pomiędzy Polską i Niemcami istotne są przede wszystkim następujące umowy międzynarodowe i instytucje:

1) Konwencja Wykonawcza do Układu z Schengen z urzędem „Sirene” i Systemem Informacyjnym Schengen (SIS). System informacyjny służy sterowanemu informatycznie poszukiwaniu w całej Europie przedmiotów i osób.

2) Interpol, jako organizacja policji różnych krajów. Interpol ma głównie znaczenie w zakresie poszukiwań osób i przedmiotów.

3) Europol jako Europejski Urząd Policji, którego utworzenie postanowione zostało mocą Traktatu z Maastricht.

4) Umowy bilateralne.

5) Urzędy graniczne ze wspólną obsadą.

Wspólne centrum w Świecku/ Polska rozpoczęło działalność w grudniu 2007. Do zadań centrum należy wymiana, analiza i przekazywanie dalej informacji dotyczących obszaru pogranicza oraz wspieranie koordynacji współpracy transgranicznej.

6) Federalny Urząd Kryminalny oraz ustawa Bundeskriminalamtgesetz¹⁵ i urzędy kryminalne krajów związkowych.

13.2 Właściwe instytucje

13.2.1 Niemcy

W zakresie policyjnej wymiany informacji kompetencje ma w Niemczech Federalny Urząd Kryminalny (BKA) oraz urzędy kryminalne krajów związkowych. BKA posiada wewnątrzpaństwowe kompetencje w obszarze międzynarodowego zwalczania przestępczości i działa jako Centralne Biuro dla Interpolu jako krajowa centrala Systemu Informacyjnego Schengen. Poza tym utrzymuje on sieć niemieckich funkcjonariuszy łącznikowych zagranicą.

Inne urzędy policyjne mają w zakresie międzynarodowej wymiany informacji w obszarze represyjnym tylko pojedyncze uprawnienia. W obszarze prewencji mają one o wiele szersze uprawnienia.

13.2.2 Polska

W obszarze policyjnej wymiany informacji kompetencje ma zasadniczo Sekcja Międzynarodowej Współpracy Policji.

Międzynarodowa współpraca policji zawiera zasadniczo działania prewencyjne i zapobiegawcze oraz dochodzenia przeciwko sprawcom przestępstw.

W zakresie współpracy z różnymi państwami istnieją odrębne rozporządzenia, które między innymi uwzględniają system prawny każdego państwa oraz zawarte z danym państwem traktaty i umowy.

Kompetencje ma wydział SIRENE w Wydziale Współpracy Międzynarodowej KG Policji:

Wydział Międzynarodowej Współpracy Policji KGP

Komenda Główna Policji

ul. Puławska 148/ 150

02-624 Warszawa

¹⁵ Bundeskriminalamtgesetz z dnia 7 lipca 1997 (Federalny dziennik ustaw BGBl. I S. 1650), ostatnio zmieniona artykułem 7 ustawy z dnia 21 grudnia 2007 (BGBl. I S. 3198)"

Sekretariat:

Tel.: (0048) 22 601 25 53

Faks: (0048) 601 51 35

Dyżur 24-godzinny:

Tel.: 22 601 54 45; 22 601 54 46; 22601 54 47; 22 601 54 48

Faks: 22 601 54 55; 22 601 54 56

E-Mail: sirenepoland@policja.gov.pl; sirene@policja.gov.pl

W Polsce w każdej komendzie miejskiej/ wojewódzkiej pracują WOK - Wojewódzcy Oficerowie Kontaktowi, których kompetencje uregulowała Komenda Główna Policji Zarządzeniem nr 384 z dnia 8 maja 2007 w sprawie ustanowienia oficerów kontaktowych do spraw międzynarodowej wymiany informacji kryminalnych.

W większości komend wojewódzkich na terenie całego kraju stanowiska te utworzono w wydziałach tajnej służby kryminalnej (w wydziałach kryminalnych). Istnieją tam samodzielne stanowiska ds. współpracy międzynarodowej podlegające bezpośrednio Komendzie Głównej.

Wymiana informacji prowadzona być może w językach polskim, angielskim, francuskim i hiszpańskim.

Podsumowując stwierdzić można, że kanał wymiany informacji w postępowaniu karnym prowadzi prokuratura, a w postępowaniu operacyjnym Biuro Współpracy Międzynarodowej Policji (KGP).

Praktycznie niewielką wagę mają niemieckie regulacje paragrafów 83 j i 83 k IRG, które poświęcone są między innymi policyjnemu przekazywaniu danych i wspólnym grupom dochodzeniowym ¹⁶.

¹⁶ Dr. Ralf Riegel, „Gemeinsame Ermittlungsgruppen- der neue Königsweg der internationalen Rechtshilfe?“, Die Kriminalpolizei Nr. 3, 2008, S. 80-84

13.3 Rozdzielenie poziomu policyjnego od poziomu wymiaru sprawiedliwości

Policyjna wymiana informacji kończy się w Niemczech tam, gdzie rozpoczynają się rozwiązania regulacyjne Strafrechtsprozessordnung [Kodeksu postępowania karnego]. Od tego momentu kompetencje ma wymiar sprawiedliwości w ramach międzynarodowych wniosków o udzielenie pomocy prawnej. Również można tak jednoznacznie w Polsce określić rozgraniczenie policyjnej pomocy prawnej i tej związanej z wymiarem sprawiedliwości.

Jeżeli w Polsce zostanie osiągnięty poziom prokuratorski międzynarodowych wniosków o udzielenie pomocy prawnej, to rola policji jest bardzo ograniczona, ponieważ wymiana przebiega przez prokuraturę. Kompetencje w tym zakresie posiada w prokuraturze Biuro Obrotu Prawnego z Zagranicą w Prokuraturze Krajowej przy Ministerstwie Sprawiedliwości. Kwestia współpracy międzynarodowej w postępowaniu karnym uregulowana jest w dziale XIII „Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych” (artykuły 578-615) ustawy z dnia 6 lipca 1997 – Kodeks postępowania karnego¹⁷. Uregulowane są tu środki odnośnie międzynarodowych wniosków o pomoc prawną, międzynarodowych nakazów aresztowania, europejskich nakazów aresztowania i zatrzymań. W celu uzyskania lepszej koordynacji postępowań ścigania i dochodzeń poprzez instytucje śledcze krajów członkowskich UE, powołano w roku 2002 do życia Europejski Urząd na rzecz Poszerzania Współpracy Sądowniczej (Eurojust). Na poziomie tej współpracy tworzone są na terenie Unii Europejskiej między innymi tzw. wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze (Joint Investigation Team JIT) oraz prowadzone są tzw. postępowania lustrzane (mirror investigation).

13.4 Próby przyspieszenia uzyskania informacji

Międzynarodowe wnioski o pomoc prawną jak i międzynarodowa policyjna wymiana informacji są częściowo krytykowane z uwagi na ich zbyt dużą czasochłonność powodującą, iż ważne informacje wpływają zbyt późno. W praktyce źródło niepowodzeń policyjnej wymiany informacji polega często na tym, że zapytanie nie zawiera wszystkich koniecznych danych, np. podejrzanego, sygnatury akt, właściwej prokuratury, itp. Powoduje to, że zapytanie wraca do składającego go urzędu, co prowadzi do opóźnień. Podejmowane są różnorodne próby pokonania tych opóźnień.

¹⁷ Dz.U. Nr 89, poz. 555

13.4.1 Inicjatywa szwedzka

Próbie przyspieszenia procedury stanowi obecnie tzw. „Inicjatywa szwedzka”, która została dnia 19.12.2008 wprowadzona dla wszystkich państw Konwencji Wykonawczej do układu z Schengen. Wprowadza ona predefiniowane formularze dla zapytań i próśb. Poza tym należy wyznaczyć zapytywanemu państwu termin na załatwienie sprawy. Termin ten musi być dotrzymany, co najmniej w formie odpowiedzi częściowej lub meldunku pośredniego.

13.4.2 Nieformalna wymiana informacji

Według opinii przedstawicielki piśmiennictwa (Suzanne Scheller) czysta wymiana informacji przebiega często najpierw w sposób nieformalny.

W praktyce oddziela się o wiele bardziej policyjne ustalenie stanu faktycznego od zestawienia przydatnych środków dowodowych. Praktycy często przedstawiają sytuację, w której śledczy najpierw kanałami nieformalnymi uzyskują obraz sytuacji, kto dysponuje jakimi informacjami i starają się o ich uzyskania (np. w postaci kopii, faksu), aby w przypadku takiej potrzeby wystąpić o te same dokumenty później na oficjalnej drodze prawnej. Informacje są często przekazywane także telefonicznie. Dzieje się tak przede wszystkim tam, gdzie osobiste i zinstytucjonalizowane poprzez funkcjonariuszy kontaktowych relacje są najbardziej ścisłe. Czasami wiadomości wymienia się także podczas bezpośrednich rozmów, np. przy okazji wyjazdów informacyjnych. Te rodzaje nieformalnej wymiany informacji są w praktyce bardzo chwalone z uwagi na ich szybkość i efektywność (por. s. 28 i następane Susanne Scheller „Ermächtigungsgrundlagen für die internationale Rechts- und Amtshilfe zur Verbrechensbekämpfung“, Freiburg 1997).

13.4.3 Życzenia odnośnie bezpośredniego kontaktu funkcjonariuszy policji

Prokuratura może także wybrać inną formalną drogę. Jeżeli prokuratura w postępowaniu, w którym śledztwo prowadzone jest także w innym państwie, wystosuje prośbę o pomoc prawną, to może dopuścić ona do bezpośredniego kontaktu pomiędzy funkcjonariuszami policji. Prokuratura ujmuje wówczas w prośbie informację, że określony funkcjonariusz każdego z państw może wymieniać informacje jako bezpośrednia osoba kontaktowa. Dużą zaletą jest to, że informacje mogą być w ten sposób wymieniane o wiele szybciej i jednocześnie można je wykorzystywać w aktach sprawy.

13.5 Zestawienie umów międzynarodowych i regulacji odnoszących się do Polski i Niemiec

Poniżej zestawiono listę umów międzynarodowych i regulacji odnośnie policyjnej wymiany informacji i pomocy prawnej w ramach wymiaru sprawiedliwości odnoszących się do Polski i Niemiec.

13.5.1 Prawo międzynarodowe

13.5.1.1 Konwencja Wykonawcza do Układu z Schengen

Konwencja Wykonawcza do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach Ustawa niemiecka opublikowana w Federalnym Dzienniku Ustaw [BGBl.] 1993 II s. 1010

13.5.1.2 Interpol

13.5.2 Prawo Unii Europejskiej

Konwencja Unii Europejskiej z dnia 20. kwietnia 1959 o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej w połączeniu z Protokołem Dodatkowym z dnia 17 marca 1978 do Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych i w połączeniu z artykułami 48-51 Konwencji Wykonawczej do Traktatu z Schengen oraz w połączeniu z Traktatem z dnia 16 kwietnia 2003 o przystąpieniu Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej (Traktat akcesyjny). Przy stosowaniu konwencji należy uwzględnić:

- Zastrzeżenia i oświadczenia złożone przez rząd Republiki Federalnej Niemiec do artykułów 5, 7, 11, 16, 24 i 25 podanej wyżej konwencji oraz do artykułów 2 i 8 Protokołu Dodatkowego.
- Zastrzeżenia i oświadczenia złożone przez rząd Rzeczypospolitej Polskiej do artykułów 5, 7, 13, 15, 16 i 24 podanej wyżej konwencji.
- Umowa z dnia 17 lipca 2003 pomiędzy Republiką Federalną Niemiec i Rzeczypospolitą Polską o uzupełnieniu Konwencji Unii Europejskiej z dnia 20. kwietnia 1959 o pomocy prawnej w sprawach karnych i o ułatwieniu jej zastosowania.

Prośby o udzielenie informacji z rejestru karnego zgodnie z artykule 13 ustęp 1 Konwencji Unii Europejskiej o pomocy prawnej w sprawach karnych przekazywane być mogą przez niemieckie urzędy wymiaru sprawiedliwości bezpośrednio do polskiego

Krajowy Rejestr Karny
ul. Zwycięzców 34,
03-938 Warszawa,
Tel.: +48 (22) 6728272,
Faks: +48 (22) 6728276)

Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej sporządzona w Brukseli dnia 29 maja 2000

Konwencja ta stanowi w zasadzie aktualizację konwencji z roku 1959 oraz Konwencji Wykonawczej do Układu z Schengen odnosząc się do tych źródłowych konwencji Konwencja ta weszła dla Polski w życie z dniem 26 października 2005. Przy jej stosowaniu uwzględniać należy zastrzeżenia i oświadczenia złożone do niej przez oba rządy (patrz Wytyczne dotyczące obrotu z zagranicą w sprawach karnych – część dotycząca krajów).

Decyzja ramowa Rady 2006/960/WSiSW z dnia 18 grudnia 2006 w sprawie uproszczenia wymiany informacji i danych wywiadowczych między organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej)¹⁸stwarzająca podstawę do efektywnej wymiany przez organa dochodzeniowe państw członkowskich ich informacji z prowadzonych śledztw w celu prowadzenia postępowań karnych lub działań operacyjnych w postępowaniu karnym. Ta decyzja ramowa służyć ma uproszczeniu wymiany informacji i danych dochodzeniowych pomiędzy organami dochodzeniowymi państw członkowskich UE. W Polsce znajduje się ona obecnie w fazie implementacji.

Umowa z dnia 17 lipca 2003 pomiędzy Republiką Federalną Niemiec i Rzeczypospolitą Polską o uzupełnieniu Europejskiej Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych z dnia 13 grudnia 1957 i ułatwieniu jej stosowania. Ustawa niemiecka opublikowana w Federalnym Dzienniku Ustaw [BGBl.] 2004 II s. 523 i BGBl. 2004 II s. 530.

¹⁸ Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2006, L. 386, S. 89 (wersja polska), dostępna pod adresem: <http://europa.eu.int/eurlex/lex/JOHtml.do?uri=OJ:L:2006:386:SOM:PL:HTML>

Umowa z dnia 18 lutego 2002 pomiędzy rządem Republiki Federalnej Niemiec i rządem Rzeczypospolitej Polskiej o współpracy urzędów policji i straży granicznej na obszarze przygranicznym. Ustawa niemiecka opublikowana w Federalnym Dzienniku Ustaw [BGBl.] 2003 II s. 219

Umowa z dnia 18 czerwca 2004 pomiędzy rządem Republiki Federalnej Niemiec i rządem Rzeczypospolitej Polskiej o współpracy przy zwalczaniu zorganizowanej przestępczości i innych ciężkich przestępstw. W Niemczech została do tego wydana ustawa, którą znaleźć można w Federalnym Dzienniku Ustaw [BGBl.] 2004 II s. 869.

Europol

13.5.3 Wewnętrzne prawo niemieckie dotyczące policyjnej wymiany informacji

IRG (Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen) ¹⁹

RiVast²⁰ dla policyjnej i związanej z wymiarem sprawiedliwości pomocy prawnej (patrz także część dotycząca Polski).

¹⁹ Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen w wersji ogłoszonej dnia 27 czerwca 1994 (BGBl. I S. 1537), ostatnio zmieniona mocą art. 1 ustawy z dnia 6 czerwca 2008 (BGBl. I S. 995)

²⁰ Richtlinien für den Verkehr mit dem Ausland in strafrechtlichen Angelegenheiten (RiVAST)

14 Przebieg wymiany

W naszym projekcie brały też w roku 2008 udział różne polskie i niemieckie jednostki policji i poradnie. Wzięły one także udział w tygodniowych wymianach i warsztatach. Na podstawie programów tych imprez uzyskać można informacje na temat powstania niniejszych materiałów szkoleniowych.

14.1 Uczestnicy tygodniowych wymian i warsztatów

Uczestnicy tygodniowej wymiany:

Urząd Kryminalny Dolnej Saksonii Wydział 22 (Niemcy)

Urząd Kryminalny Dolnej Saksonii Wydział 25 (Niemcy)

Urząd Kryminalny Dolnej Saksonii Wydział 35 (Niemcy)

Dyrekcja Policji Hanower, Specjalny Komisariat ds. Prostytycji i Przystępczości Kryminalnej (Niemcy)

Inspektorat Policji Brunzswik, Centralne Biuro Kryminalne, FK 1.2. ds. Prostytycji i Przystępczości Kryminalnej (Niemcy)

Komenda Główna Policji w Warszawie, Biuro Śledcze ds. Zwalczenia Handlu Ludźmi (Polska)

Sekcja Kryminalna Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie, jednostka włączona jest do krajowego projektu centralnej grupy ds. zwalczenia handlu ludźmi (Polska)

Wydział Kryminalny Komendy Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wlkp. (Polska)

Szkoła Policji w Pile (Piła)

W Polsce i w Niemczech miejscowe placówki La Strady i KOBRA.

Uczestnicy warsztatów:

Urząd Kryminalny Dolnej Saksonii Wydział 25 (Niemcy)

Dyrekcja Policji Hanower, Specjalny Komisariat ds. Prostytycji i Przystępczości Kryminalnej (Niemcy)

Inspektorat Policji Brunzswik, Centralne Biuro Kryminalne, FK 1.2. ds. Prostytycji i Przystępczości Kryminalnej (Niemcy)

Akademia Policji Dolnej Saksonii (Niemcy)

KOBRA (Niemcy)

Komenda Główna Policji w Warszawie, Biuro Śledcze ds. Zwalczenia Handlu Ludźmi (Polska)

Sekcja Kryminalna Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie, jednostka włączona jest do krajowego projektu centralnej grupy ds. zwalczenia handlu ludźmi (Polska)

Wydział Kryminalny Komendy Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wlkp. (Polska)
Szkoła Policji w Pile (Piła)
Fundacja przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada (Polska)

14.2 Program od 1 do 5 września 2008 w Dolnej Saksonii

Funkcjonariusze Policji z Polski w Hanowerze i Brunszwiku

1. Września: Poradnia

Powitanie w poradni KOBRA, przedstawienie uczestników spotkania, prezentacja poradni, wydanie ankiet i objaśnienia odnośnie ankiet
Przybycie do sali konferencyjnej Akademii Policji, Prezentacja pracy KOBRY
Dojazd do ratusza

2. Września: Krajowy Urząd Kryminalny

Referat wydziału 22 LKA, międzynarodowa współpraca policyjna, pomoc prawna, policyjna wymiana informacji, wymiana informacji i doświadczeń
Referat wydziału 35. LKA, Sytuacja w handlu ludźmi według Krajowego Urzędu Kryminalnego, Sytuacja w handlu ludźmi według Federalnego Urzędu Kryminalnego, postępowania, statystyka, wymiana informacji i doświadczeń
Referat wydziału 25. LKA, ochrona świadków i ochrona ofiar w Niemczech/ Dolnej Saksonii, wymiana informacji i doświadczeń
Wspólne spędzenie wieczoru

3. Września: Dyrekcja Policji Hanower

Prezentacja jednostki i referat wydziału specjalistycznego ds. Prostyucji i Przestępczości Kryminalnej, sytuacja wg. DP
Hanower, wymiana informacji i doświadczeń
Prezentacja procedury wydziału z odniesieniem do Polski, omówienie aktualnych wspólnych przypadków

Wieczorem spotkanie w terenie – obszar działania prostytutek Hanower

4. Września: Praktyczna wymiana informacji i doświadczeń w samych wydziałach

Polscy goście towarzyszyli niemieckim gospodarzom przez jeden dzień w ich praktycznej pracy w wydziałach w Hanowerze i Brunszwiku, w miarę możliwości wspólnie z całym wydziałem, ewentualnie hospitacja kontroli i przesłuchań.

5. Wrzesień: Wymiana informacji i doświadczeń, pożegnanie

Wymiana doświadczeń, propozycje odnośnie drugiego tygodnia wymiany, zwrot wypełnionych ankiet.

Zwiedzanie wystawy poświęconej historii policji.

Pożegnanie i wyjazd do kraju.

c). Program w Warszawie od 21 do 26 września 2008

Funkcjonariusze policji (2 osoby) z Hanoweru w Warszawie

21. Wrzesień

Przyjazd do Warszawy

22. Wrzesień

Spotkanie z funkcjonariuszami policji z Centralnego Zespołu ds. Zwalczenia Handlu Ludźmi BK KGP. Zaprezentowano następujące tematy:

1. Zadania polskiej policji w obszarze zwalczania handlu ludźmi, pornografii i pedofilii w Internecie.
 2. Podstawy międzynarodowej wymiany informacji policyjnych w obszarze handlu ludźmi
- Wymiana informacji i doświadczeń

Spotkanie z przedstawicielem Instytutu Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego, który realizuje projekt zawierający analizę przepisów prawnych w odniesieniu do handlu ludźmi, handlu organami, pedofilii i pornografii z uwzględnieniem ich funkcjonalności, zwartości i czytelności.

Spotkanie z Biurem ds. Współpracy Międzynarodowej Policji (między innymi wizyta w wydziale „SIRENE“). Wymiana informacji i doświadczeń

23. Wrzesień

Spotkanie z Centralną Grupą ds. Zwalczenia Handlu Ludźmi BK i omówienie „Algorytmu” postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi. Wymiana informacji i doświadczeń

Spotkanie z Centralną Grupą ds. Zwalczenia Handlu Ludźmi. Aktualne postępowania w Niemczech, które są razem wypracowywane i realizowane, powinny zostać omówione. Wymiana informacji i doświadczeń

24. Wrzesień

Wizyta w Komendzie Stołecznej Policji w Warszawie. Praktyczny udział w codziennej pracy funkcjonariuszy policji z Wydziału Kryminalnego KSP, którzy zajmują się zwalczaniem handlu ludźmi i pedofilii/ pornografii.

25. Września

Wizyta w Prokuraturze Krajowej. Omówienie regulacji polsko-niemieckiej współpracy w ramach grupy śledczej pod nazwą JIT. Wymiana informacji i doświadczeń

Spotkanie z funkcjonariuszami policji z Komendy Głównej Straży Granicznej (czy w SG są funkcjonariusze policji?). Omówienie zadań straży granicznej w obszarze zwalczania handlu ludźmi i nielegalnej emigracji. Płaszczyzny współpracy policji i straży granicznej. Wymiana informacji i doświadczeń

Spotkanie z fundacją La Strada w Warszawie. Omówienie regulacji współpracy pomiędzy policją i La Strada, zasady ochrony ofiary i wsparcie ofiar handlu ludźmi, które realizuje La Strada w ramach programu rządu dla zagrożonych ofiar, który finansowany jest przez MSWiA. Wymiana informacji i doświadczeń

26. Września

Spotkanie z Centralną Grupą ds. Zwalczania Handlu Ludźmi BK KGP.

Podsumowanie wymiany i zakończenie wizyty.

14.3 Program w Szczecinie od 22 do 26 września 2008

14.3.1 Wizyta funkcjonariusza z Brunszwiku w Szczecinie

22. Września

Przyjazd do Szczecina

Powitanie w Wydziale Kryminalnym Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie. Rozmowa z naczelnikiem wydziału. Prezentacja zasad pracy policjantów wydziału. Wymiana informacji i doświadczeń.

23. Września

Spotkanie z funkcjonariuszami policji, prezentacja zadań Zespołu ds. Zwalczania Handlu Ludźmi.

Spotkanie z funkcjonariuszami policji z Zespołu ds. Zwalczania Handlu Ludźmi WK KWP w celu omówienia wspólnych przypadków realizowanych aktualnie przez garnizon zachodniopomorskiej policji we współpracy ze stroną niemiecką. Wymiana informacji i doświadczeń.

24. Września

Spotkanie z Zespołem ds. Współpracy Międzynarodowej KWP w Szczecinie. Tematem rozmów były zasady pracy zespołu i metody, które zespół wykorzystuje w postępowaniach z kolegami niemieckimi. Spotkanie połączone z wizytą w Sztabie Wojewódzkim Policji w celu zaprezentowania stosowanych metod pracy. Wymiana doświadczeń i informacji.

Spotkanie z funkcjonariuszami policji z Zespołu ds. Zwalczenia Handlu Ludźmi WK KWP w Szczecinie, omówienie postępowań prowadzonych we współpracy z milicją ukraińską. Wymiana informacji i doświadczeń.

Spotkanie z organizacją pozarządową „TADA”, prowadzącą streetwork oraz pracującą z osobami uprawiającymi prostytucję. Wymiana doświadczeń i informacji.

25. Września

Spotkanie z funkcjonariuszami Pomorskiego Oddziału Straży Granicznej prezentacja zadań Straży Granicznej w obszarze zwalczania handlu ludźmi i nielegalnej migracji. Wyjaśnienie płaszczyzny współpracy policji i straży granicznej. Wymiana informacji i doświadczeń.

Wizyta w Komendzie Miejskiej Policji w Szczecinie. Udział w czynnościach funkcjonariuszy policji z Sekcji Kryminalnej KMP Szczecin i Zespołu ds. Zwalczenia Handlu Ludźmi w obszarze kontroli w mieszkaniach mieszczących agencje towarzyskie na terenie miasta Szczecina oraz kontroli kobiet oferujących usługi seksualne na drogach dojazdowych do Szczecina. Wymiana informacji i doświadczeń.

Wizyta w siedzibie organizacji pozarządowej TADA, mającej siedzibę w Szczecinie – spotkanie z przewodniczącym organizacji. Omówiona zostanie współpraca policji z osobami działającymi w obszarze prostytucji. Wymiana informacji i doświadczeń.

26. Września

Spotkanie z Zespołem ds. Zwalczenia Handlu Ludźmi KWP w Szczecinie. Podsumowanie i zakończenie wizyty

14.3.2 Ankieta dotycząca obu tygodniowych wymian

Normy interwencji: Podstawy prawne wkroczenia policji

Kontrole:

Jakie normy interwencji istnieją w Niemczech odnośnie kontroli?

Jakie normy interwencji istnieją w Polsce odnośnie kontroli? Jaka ustawa, jakie regulacje znajdują zastosowanie?

W Niemczech od dnia 01.01.2002 obowiązuje ustawa Prostitutionsgesetz, na mocy której zaniechano oceny prostytucji jako czynności sprzecznej z dobrymi obyczajami. Jaki ma to skutek dla policyjnych kontroli?

Jaka jest sytuacja prawna w Polsce? Jakie możliwości kontroli prostytutek są do dyspozycji?

Przeprowadzanie kontroli w praktyce

a) Jak praktycznie realizowane są kontrole?

- w Niemczech

- w Polsce

b) W jakich instytucjach odbywa się ściganie karne i działalność kontrolna?

- w Niemczech

- w Polsce

c) Jak są opracowywane i przekazywane dalej informacje z kontroli?

- w Niemczech

- w Polsce

d) Które przepisy Kodeksu postępowania karnego służą ściganiu sprawców?

- w Niemczech

- w Polsce

e) Jakie doświadczenia mają Państwo z Europejskim Nakazem Aresztowania?

Znaki rozpoznawcze:

a) Po czym rozpoznać można ofiarę handlu ludźmi? np. lista czynników?

- w Polsce

- w Niemczech

a) Po czym rozpoznać można sprawcę handlu ludźmi? Jakie poszlaki wskazują na obszar czynu karalnego handel ludźmi?

Przesłuchanie i traktowanie ofiary

a) „Faza pierwszego ataku“

Jakie metody stosować można podczas przesłuchania?

Co przeszkadza?

Jak można stworzyć konstruktywną dla przesłuchania sytuację?

Zarządzenie Dolnej Saksonii o Współpracy – Algorytm w Polsce

Czy oba zbiory zaleceń odnośnie czynności są ze sobą porównywalne? Jakie mają cechy wspólne i czym się różnią?

Traktowanie ofiar w szoku pourazowym

a) Po czym rozpoznaje się traumę u ofiary?

b) W jakim miejscu/ atmosferze powinna być przesłuchiwana osoba w szoku pourazowym?

c) Jak należy się zwracać do osoby w szoku pourazowym?

d) Jak należy w tej sytuacji korzystać z pomocy tłumacza?

e) Jakiej pomocy potrzebowałyby jednostki policji dla przesłuchiwania i traktowania osób w szoku pourazowym?

Obecność pracownic poradni na przesłuchaniach

- Jakie są tego zalety?

- Jakie są tego wady?

Ochrona świadków/ ochrona ofiar

a) Jakie są wymogi ochrony świadków

- w Niemczech

- w Polsce

b) Czy są działania z zakresu ochrony ofiar dla osób skłonnych/ nie skłonnych do składania zeznań?

- w Niemczech

- w Polsce

a) Jakie są wymogi ochrony ofiar?

- w Niemczech

- w Polsce

Prośby o pomoc prawną, policyjna wymiana informacji

Jak powinna wyglądać droga? Czy można częściowo zastąpić inną metodą wymianę informacji? Czy jest to czasami mniej skomplikowana i szybsza droga?

Zyski sprawców i odszkodowania dla ofiar

a) Czy w Polsce w ramach postępowania karnego istnieje także możliwość pewnego rodzaju procesu adhezyjnego?

b) Jakie istnieją możliwości uzyskania dodatkowych obciążeń finansowych sprawcy z jego zysków? Jak jest to efektywnie wykorzystywane w praktyce?

- w Niemczech

- w Polsce

Jakie są podejmowane działania policyjne, prewencyjne?

a) W Polsce

b) W Niemczech

Czy mogą Państwo przedstawić jeden przypadek współpracy z Polską/ Niemcami?

15. Program warsztatów 6 i 7 października 2008 w Słubicach

6 października 2008

Godzina	Treść	Organizacja/metody	Media
13.30	Powitanie, przedstawienie uczestników, lista, cel warsztatów: opracowanie materiałów szkoleniowych, Propozycje przebiegu warsztatów	KOBRA	
14.00	Sprawozdania z przeprowadzonej wymiany	Plenum: sprawozdania uczestników wymiany	
14.45	Określenie grupy docelowej szkoleń	Uczestnicy placówek szkoleniowych	Umieszczenie na plakatach przez KOBRA
15.00	Z czego składają się materiały szkoleniowe? Czego potrzebuje grupa docelowa, by dobrze lub lepiej reagować na ponadgraniczne przypadki handlu ludźmi? Stworzenie rozdziału/ punktów	Plenum	Zebranie na plakacie, Zapisanie tytułu na plakacie
15.45	Przerwa na kawę		
16.00	Opracowywanie treści rozdziałów wg propozycji pracy org. KOBRA	Praca w 3 grupach	Dokumentacja na plakatach przez uczestników grup
18.30	Kolacja		
20.00	Wspólny program wieczorny		

7 października 2008

Godzina	Treść	Organizacja/metody	Media
8.00	Śniadanie		

9.00	Grupy prezentują swoje wyniki	Plenum: po jednej osobie z każdej grupy	Prezentacja z pomocą plakatów
10.45	Prezentacja synops do StGB (KK) i StPO (KPK)		Prezentacja przez Akademię Policji i KOBRA
11.00	Ocena i kondensacja. Wyniki grup mają zostać połączone. Czy ujęte zostały wszystkie aspekty?	Plenum	Zapisanie wyników na plakatach przez KOBRA
11.30	Prezentacja trzech postępowań (w razie potrzeby anonimowo), w których w ostatnim czasie prowadzono współpracę między uczestnikami. Jakie procedury się w nich sprawdziły? W jaki sposób można anonimowo przejąć doświadczenia z tych postępowań do materiałów szkoleniowych?	Sprawozdanie na Plenum	
12.00	Obiad		
12.45	Zdjęcie grupowe		
13.00	Informacja o oczekiwanych wytycznych Federalnego Urzędu Kryminalnego nt. obchodzenia się z traumatyzowanymi ofiarami.	KOBRA	Prezentacja
13.30	Ustalenie następnych kroków: Czy są jeszcze inne zadania, które mogliby wypełnić uczestnicy? Wykonanie materiałów szkoleniowych przez KOBRA.	Wszyscy	
14.00	Przerwa na kawę		
14.15	Odzew, rozdanie powielonych list uczestników, pożegnanie	Wszyscy, KOBRA	
15.00	Wyjazd		

Polizei
Niedersachsen

STOPPT

den
Menschenhandel

W handlu ludźmi w celu wyzysku seksualnego sprawcy wykorzystują złą sytuację socjalną i dążenie do „lepszego życia“ przede wszystkim u dziewcząt i kobiet, by skłonić je za pomocą fałszywych obietnic lub oszustw do prostytucji, podczas której są one wyzyskiwane. Tylko w rzadkich przypadkach ofiary są w stanie uwolnić się z tego wyzysku.

Zwalczanie handlu ludźmi musi działać we wczesnej fazie. Wszystkie funkcjonariuszki i funkcjonariusze Policji mogą wnieść w to ogromny wkład przy wypełnianiu swych zadań i działań operacyjnych.

Nie zawsze jednakowo jasnym jest, że w danym przypadku chodzi o „handel ludźmi”.

Należy więc zachować uwagę w przypadku

- ♦ informacji mieszkańców dotyczących okoliczności wskazujących na przestępstwo,
- ♦ samodzielnego stawienia się / prośby o pomoc dotkniętej przestępstwem kobiety
- ♦ ustaleń w ramach czynności operacyjnych i innych działań Policji

Ofiarami mogą być wszystkie osoby, które

- ♦ wbrew swej woli uprawiają prostytucję lub podejmują czynności seksualne, poprzez które podlegają wyzyskowi
- ♦ i są przy tym ze względu na swój pobyt zagranicą bezradne lub znajdują się w sytuacji przymusowej lub
- ♦ są w wieku poniżej 21 lat i zostały doprowadzone przez inne osoby do podjęcia lub kontynuacji uprawiania prostytucji lub czynności seksualnych, poprzez które podlegają wyzyskowi

Prawo karne określa handel ludźmi w celu wyzysku seksualnego w § 232 niemieckiego KK. Działania pomocnicze, jak werbowanie, przewożenie,

przeprowadzać należy z niezbędną wrażliwością i ograniczając się przy tym do kwestii koniecznych do wszczęcia działań doraźnych (np. pościgu)!

- ◆ Przesłuchania powinny być przeprowadzane w miarę możliwości przez właściwe do tego wyspecjalizowane komisariaty lub w porozumieniu z nimi!

Ważne osoby do kontaktu na Państwa obszarze (miejsce na własne wpisy):

Wyczerpujące informacje dotyczących tego zjawiska odnajdą Państwo w materiałach pomocniczych „Handel ludźmi w celu wyzysku seksualnego – materiały pomocnicze do pracy w tym obszarze przestępczości“ oraz na stronach internetowych Policji Dolnej Saksonii.

Wydawca: Krajowy Urząd Kryminalny Dolnej Saksonii

Stan na: listopad 2005

- sprzeczne informacje nt. celu podróży i celu pobytu
- nie potrafi udzielić informacji nt. dotychczasowych miejsc pobytu w kraju docelowym
- posiada kontaktowe numery telefonów/ wizytówki np. nieznanych jej adwokatów lub miejsc uprawiania prostytucji

Proszę przestrzegać następujących wskazówek:

- ◆ Sprawcy informują często ofiary, że dysponują dobrymi kontaktami w policji, by miały wrażenie bezsensowności składania zawiadomienia o przestępstwie. Należy więc unikać sytuacji, z których ewentualna ofiara mogłaby wyciągnąć wniosek, że między prowadzącymi dom publiczny a funkcjonariuszami Policji istnieją „przyjazne stosunki“!
- ◆ Ewentualne ofiary są podczas kontroli policyjnych często nie do rozpoznania lub nie dają się rozpoznać!
- ◆ Za zeznania wobec Policji grożą sankcje w półświatku!
- ◆ Wszystkim osobom dotkniętym działaniami przestępczymi należy okazywać szacunek!
- ◆ Przesłuchania ofiar i podejrzanych

przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie są zagrożone karą zgodnie z § 233a niemieckiego KK.

Także poza miejscami uprawiania prostytucji można napotkać osoby, które mogą być postrzegane jako ofiary handlu ludźmi (np. w ramach ogólnej kontroli pojazdów).

Wskazywać na to mogą następujące fakty:

Osoba

- wiezie ze sobą listę przetłumaczonych słówek i zwrotów (stosowne słownictwo)
- wiezie ze sobą niewielką ilość bagażu
- nie potrafi wymienić nazwisk towarzyszy podróży
- nie potrafi określić konkretnego celu podróży
- nie potrafi wymienić adresu docelowego/ miejsc pobytu

Załącznik 2

DECYZJA RAMOWA RADY

z dnia 19 lipca 2002 r.

w sprawie zwalczania handlu ludźmi

(2002/629/WSiSW)

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 29, art. 31 lit. e) i art. 34 ust. 2 lit. b),

uwzględniając wniosek Komisji¹,

uwzględniając opinię Parlamentu Europejskiego²,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Plan działań Rady i Komisji dotyczący najlepszego sposobu wprowadzenia w życie postanowień Traktatu z Amsterdamu w sprawie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości³, Rada Europejska w Tampere w dniach 15 i 16 października 1999 r., Rada Europejska w Santa Maria da Feira w dniach 19 i 20 czerwca 2000 r., jak wymieniono w posumowaniu wyników i Parlament Europejski w swojej rezolucji z dnia 19 maja 2000 r. w sprawie Komunikatu Komisji „o dalszych działaniach dotyczących walki z handlem kobietami” wskazują lub wzywają do działań legislacyjnych przeciwko handlowi ludźmi, włącznie ze wspólnymi definicjami, objęciem oskarżeniem i sankcjami.
- (2) Wspólne działanie Rady 97/154/WSiSW z dnia 24 lutego 1997 r. dotyczące działań mających na celu zwalczanie handlu ludźmi i seksualnego wykorzystywania dzieci⁴ powinno pociągnąć za sobą działania legislacyjne odnoszące się do rozbieżności w rozwiązaniach prawnych w Państwach Członkowskich i przyczyniające się do rozwoju skutecznej współpracy sądowej i w dziedzinie stosowania prawa przeciwko handlowi ludźmi.
- (3) Handel ludźmi obejmuje poważne naruszenia podstawowych praw człowieka i ludzkiej godności, a także bezwzględne praktyki takie jak wykorzystywanie i oszukiwanie osób szczególnie wrażliwych, jak też użycie siły, zastraszanie, więzienie za długi i przymus.
- (4) Protokół ONZ o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej stanowi zdecydowany krok w kierunku współpracy międzynarodowej w tej dziedzinie.
- (5) Dzieci są bardziej wrażliwe i dlatego istnieje większe ryzyko, iż padną ofiarą handlu ludźmi.

¹ Dz.U. C 62 E z 27.2.2001, str. 324.

² Dz.U. C 35 E z 28.2.2002, str. 114.

³ Dz.U. C 19 z 23.1.1999, str. 1.

⁴ Dz.U. L 63 z 4.3.1997, str. 2.

- (6) Ważna praca wykonana przez organizacje międzynarodowe, w szczególności ONZ, musi być uzupełniona przez pracę Unii Europejskiej.
- (7) Konieczne jest, aby poważnym przestępstwem w postaci handlu ludźmi zajęło się każde Państwo Członkowskie nie tylko poprzez indywidualne działanie, ale poprzez kompleksowe podejście, którego integralną część stanowi definicja podstawowych elementów prawa karnego wspólnych dla wszystkich Państw Członkowskich, włącznie ze skutecznymi, proporcjonalnymi i odstrasżającymi sankcjami. Zgodnie z zasadami pomocniczości i proporcjonalności niniejsza decyzja ramowa ogranicza się do minimum wymaganego dla osiągnięcia omawianych celów na europejskim poziomie i nie wykracza poza to, co jest konieczne dla realizacji tego celu.
- (8) Konieczne jest wprowadzenie wobec przestępców sankcji wystarczająco surowych, aby umożliwić włączenie handlu ludźmi w zakres instrumentów już przyjętych do celów zwalczania przestępczości zorganizowanej takich jak wspólne działanie Rady 98/699/WSiSW z dnia 3 grudnia 1998 r. w sprawie prania pieniędzy, identyfikacji, wykrywania, zamrażania, zajmowania i konfiskaty narzędzi oraz zysków pochodzących z przestępstwa⁵ i wspólne działanie Rady 98/733/WSiSW z dnia 21 grudnia 1998 r. w sprawie uznawania za przestępstwa karne uczestnictwa w organizacji przestępczej w Państwach Członkowskich Unii Europejskiej⁶.
- (9) Niniejsza decyzja ramowa powinna przyczynić się do walki z handlem ludźmi i do zapobiegania temu handlowi poprzez uzupełnienie instrumentów przyjętych w tej dziedzinie takich jak wspólne działanie Rady 96/700/WSiSW z dnia 29 listopada 1996 r. ustanawiające program zachęt i wymiany dla osób odpowiedzialnych za zwalczanie handlu ludźmi i seksualnego wykorzystywania dzieci (STOP)⁷, wspólne działanie Rady 96/748/WSiSW z dnia 16 grudnia 1996 r. rozszerzające mandat udzielony Jednostce Europolu ds. Narkotyków⁸, decyzja nr 293/2000/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 stycznia 2000 r. przyjmująca program działania Wspólnoty (program Dafne) (2000-2003) w sprawie środków zapobiegawczych w walce przeciwko przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet⁹, wspólne działanie Rady 98/428/WSiSW z dnia 29 czerwca 1998 r. w sprawie utworzenia Europejskiej Sieci Sądowej¹⁰, wspólne działanie Rady 96/277/WSiSW z dnia 22 kwietnia 1996 r. dotyczące podstaw dla wymiany sędziów łącznikowych w celu poprawy współpracy sądowej między Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej¹¹ i wspólne działanie Rady 98/427/WSiSW z dnia 29 czerwca 1998 r. w sprawie stosowania dobrej praktyki we wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych¹².
- (10) Wspólne działanie Rady 97/154/WSiSW przestaje w związku z tym być stosowane w zakresie, w jakim dotyczy handlu ono ludźmi,

PRZYJMUJE NINIEJSZĄ DECYZJĘ RAMOWĄ:

⁵ Dz.U. L 333 z 9.12.1998, str. 1. wspólne działanie ostatnio zmienione decyzją ramową 2001/500/WSiSW (Dz.U. L 182 z 5. 7.2001, str. 1).

⁶ Dz.U. L 351 z 29.12.1998, str. 1.

⁷ Dz.U. L 322 z 12.12.1996, str. 7.

⁸ Dz.U. L 342 z 31.12.1996, str. 4.

⁹ Dz.U. L 34 z 9. 2.2000, str. 1.

¹⁰ Dz.U. L 191 z 7.7.1998, str. 4.

¹¹ Dz.U. L 105 z 27.4.1996, str. 1.

¹² Dz.U. L 191 z 7.7.1998, str. 1.

Artykuł 1

Przestępstwa dotyczące handlu ludźmi w celach wyzysku ich pracy lub wykorzystania seksualnego

1. Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne dla zapewnienia, że karalne są następujące czyny:

werbowanie, przewóz, przekazywanie, przechowywanie, dalsze przyjmowanie osoby, włącznie z wymianą lub przeniesieniem kontroli nad tą osobą, gdy:

- a) dzieje się to przy użyciu przymusu, siły lub zastraszenia, w tym uprowadzenia, lub
- b) dzieje się to przy użyciu oszustwa lub nadużycia finansowego, lub
- c) ma miejsce nadużycie władzy lub sytuacji wrażliwości, które powoduje, że osoba nie ma w rzeczywistości prawdziwego i nadającego się do zaakceptowania wyboru innego niż poddanie się wykorzystaniu, lub
- d) oferowane lub przyjmowane są opłaty lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą

do celów wyzysku pracy lub usług tej osoby, w tym w formie co najmniej przymusowej lub obowiązkowej pracy lub usług, niewolnictwa lub praktyk podobnych do niewolnictwa oraz poddaństwa, lub

do celów wyzysku prostytucji innych osób lub innych form wykorzystania seksualnego, w tym pornografii.

2. Zgoda ofiary handlu ludźmi na wykorzystanie, zamierzone lub rzeczywiste, nie jest brana pod uwagę, gdy został użyty którykolwiek ze środków wymienionych w ust. 1.

3. Gdy zachowanie określone w ust. 1 dotyczy dziecka, jest ono przestępstwem podlegającym karze za handel, nawet jeśli nie został użyty żaden ze środków wymienionych w ust. 1.

4. Do celów niniejszej decyzji ramowej „dziecko” oznacza osobę poniżej 18 roku życia.

Artykuł 2

Podżeganie, pomocnictwo, współudział i usiłowanie

Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne dla zapewnienia, że podżeganie, pomocnictwo, współudział lub usiłowanie popełnienia przestępstwa określonego w art. 1 są karalne.

Artykuł 3

Sankcje karne

1. Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne dla zapewnienia, że przestępstwo określone w art. 1 i 2 jest karalne za pomocą skutecznych, proporcjonalnych i odstraszcających sankcji karnych, które mogą pociągać za sobą ekstradycję.

2. Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne dla zapewnienia, że przestępstwo określone w art. 1 jest karalne pozbawieniem wolności, przy czym kara maksymalna nie może być niższa niż osiem lat w przypadku, gdy przestępstwo zostało popełnione przy wystąpieniu jednej z następujących okoliczności:

- a) przestępstwo poprzez zachowanie świadome lub poprzez rażące niedbalstwo naraziło życie ofiary;
- b) przestępstwo zostało popełnione wobec ofiary szczególnie wrażliwej. Ofiarę uważa się za szczególnie wrażliwą co najmniej w przypadku, gdy nie osiągnęła ona wieku dojrzałości płciowej na mocy prawa krajowego i przestępstwo zostało popełnione w celu wyzysku prostytutki innych osób lub innych form wykorzystania seksualnego, w tym pornografii;
- c) przestępstwo zostało popełnione z użyciem poważnej przemocy lub wyrządziło ofierze poważną szkodę;
- d) przestępstwo zostało popełnione w ramach organizacji przestępczej zdefiniowanej we wspólnym działaniu 98/733/WSiSW, niezależnie od określonego tam wymiaru kary.

Artykuł 4

Odpowiedzialność osób prawnych

1. Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne dla zapewnienia, że osoby prawne mogą ponosić odpowiedzialność za przestępstwo określone w art. 1 i 2, popełnione na ich korzyść przez jakąkolwiek osobę działającą indywidualnie lub jako część organu osoby prawnej, która ma wiodącą pozycję w ramach osoby prawnej w oparciu o:

- a) kompetencje do reprezentowania osoby prawnej, lub
- b) uprawnienie do podejmowania decyzji w imieniu osoby prawnej, lub
- c) uprawnienie do wykonywania kontroli w ramach osoby prawnej.

2. Niezależnie od przypadków przewidzianych w ust. 1, każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne do zapewnienia, że osoby prawne mogą ponosić odpowiedzialność w przypadku, gdy brak nadzoru lub kontroli przez osobę określoną w ust. 1 umożliwił popełnienie na korzyść tej osoby prawnej przez osobę jej podlegającą przestępstwa określonego w art. 1 i 2.

3. Odpowiedzialność osób prawnych na mocy ust. 1 i 2 nie wyklucza postępowania karnego przeciwko osobom fizycznym, które są sprawcami, podlegają do lub są współsprawcami przestępstwa określonego w art. 1 i 2.

4. Do celów niniejszej decyzji ramowej osoba prawna oznacza każdy podmiot posiadający taki status na mocy stosowanego prawa, z wyjątkiem państw lub innych podmiotów publicznych wykonujących władzę państwową dla publicznych organizacji międzynarodowych.

Artykuł 5

Sankcje wobec osób prawnych

Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne do zapewnienia, że osoba prawna ponosząca odpowiedzialność na podstawie art. 4 karana jest za pomocą skutecznych, proporcjonalnych i odstrasżających sankcji, które obejmują grzywny karne i grzywny nie mające charakteru karnego i mogą obejmować inne sankcje, takie jak:

- a) pozbawienie prawa do publicznych świadczeń lub pomocy, lub
- b) czasowe lub stałe pozbawienie prawa do wykonywania działalności, lub
- c) umieszczenie pod nadzorem sądowym, lub
- d) sądowy nakaz likwidacji, lub
- e) czasowe lub stałe zamknięcie zakładów wykorzystanych do popełnienia przestępstwa.

Artykuł 6

Jurysdykcja i ściganie

1. Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne do ustanowienia swojej jurysdykcji w odniesieniu do przestępstwa określonego w art. 1 i 2 w przypadku gdy:

- a) przestępstwo zostało popełnione w całości lub w części na jego terytorium, lub
- b) przestępca jest obywatelem tego państwa, lub
- c) przestępstwo zostało popełnione na korzyść osoby prawnej ustanowionej na terytorium tego Państwa Członkowskiego.

2. Państwo Członkowskie może postanowić, że nie będzie stosowało lub będzie stosowało tylko w szczególnych przypadkach lub okolicznościach zasady jurysdykcji określone w ust. 1 lit. b) i lit. c) jeżeli przestępstwo zostało popełnione poza jego terytorium.

3. Państwo Członkowskie, które na mocy swoich przepisów nie stosuje ekstradycji własnych obywateli podejmuje środki konieczne do ustanowienia swojej jurysdykcji i ścigania, w odpowiednim przypadku, w odniesieniu do przestępstwa określonego w art. 1 i 2, jeżeli zostało popełnione przez obywatela tego państwa poza jego terytorium.

4. Państwa Członkowskie informują odpowiednio Sekretariat Generalny Rady i Komisję, gdy postanowią stosować ust. 2, w odpowiednim przypadku ze wskazaniem szczególnych sytuacji lub okoliczności, w których stosuje się decyzję.

Artykuł 7

Ochrona i pomoc ofiarom

1. Państwa Członkowskie ustalają, że śledztwa w sprawie przestępstw objętych niniejszą decyzją ramową ani ich ściganie nie jest uzależnione od dokonania przez osobę, wobec której dokonano przestępstwa, zawiadomienia lub wniesienia oskarżenia, co najmniej w przypadkach, w których stosuje się art. 6 ust. 1 lit. a).

2. Dzieci będące ofiarami przestępstwa określonego w art. 1 powinny być uważane za ofiary szczególnie wrażliwe na mocy art. 2 ust. 2, art. 8 ust. 4 i art. 14 ust. 1 decyzji ramowej Rady 2001/220/WSiSW z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym¹³.

3. W przypadku gdy ofiarą jest dziecko, każde Państwo Członkowskie podejmuje środki możliwe dla zapewnienia właściwej pomocy jego rodzinie. W szczególności, każde Państwo Członkowskie, w odpowiednim przypadku i gdy to możliwe, stosuje wobec rodziny, o której mowa, art. 4 decyzji ramowej 2001/220/WSiSW.

Artykuł 8

Zakres terytorialny

Niniejszą decyzję ramową stosuje się do Gibraltaru.

Artykuł 9

Stosowanie wspólnego działania 97/154/WSiSW

Wspólne działanie 97/154/WSiSW przestaje być stosowane w zakresie, w jakim dotyczy ono handlu ludźmi.

Artykuł 10

Wykonanie

1. Państwa Członkowskie podejmą środki niezbędne do wykonania niniejszej decyzji ramowej przed dniem 1 sierpnia 2004 r.

2. Do dnia określonego w ust. 1 Państwa Członkowskie prześlą Sekretariatowi Generalnemu Rady oraz Komisji teksty przepisów transponujących do ich prawa krajowego obowiązki nałożone na nie na mocy niniejszej decyzji ramowej. Rada, najpóźniej do dnia 1 sierpnia 2005 r., oceni, w oparciu o sprawozdanie stworzone na podstawie tych informacji i sprawozdanie w formie pisemnej przekazane przez Komisję, zakres, w jakim Państwa Członkowskie podjęły środki do wykonania niniejszej decyzji ramowej.

Artykuł 11

Wejście w życie

Niniejsza decyzja ramowa wchodzi w życie z dniem jej opublikowania w Dzienniku Urzędowym.

Sporządzono w Brukseli, dnia 19 lipca 2002 r.

W imieniu Rady

T. PEDERSEN

Przewodniczący

¹³ Dz.U. L 82 z 22.3.2001, str. 1.

Załącznik 3

Dyrektywa Rady 2004/81/WE

z dnia 29 kwietnia 2004 r.

w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, którzy współpracują z właściwymi organami

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, w szczególności jego art. 63 pkt 3,

uwzględniając wniosek Komisji [1],

uwzględniając opinię Parlamentu Europejskiego [2],

uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego [3],

po konsultacji z Komitetem Regionów,

a także mając na uwadze, co następuje:

(1) Stworzenie ram wspólnej polityki imigracyjnej, w tym definicji warunków wjazdu i pobytu cudzoziemców oraz środków zwalczania nielegalnej imigracji, jest istotnym elementem w realizacji celu Unii Europejskiej polegającego na stworzeniu obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości.

(2) Na specjalnym posiedzeniu w Tampere w dniach 15 i 16 października 1999 r. Rada Europejska wyraziła zdecydowany zamiar zwalczania nielegalnej imigracji u źródeł, na przykład poprzez dotarcie do osób zajmujących się handlem ludźmi i gospodarczym wyzyskiem migrantów. Wezwała Państwa Członkowskie do skoncentrowania działań na wykrywaniu i likwidacji sieci przestępczych, przy jednoczesnej ochronie praw ofiar.

(3) Oznaką rosnącego zaniepokojenia tym zjawiskiem na szczeblu międzynarodowym było przyjęcie przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych Konwencji przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, uzupełnionej o Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi oraz Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną. Zostały one podpisane przez Wspólnotę i piętnaście Państw Członkowskich w grudniu 2000 roku.

(4) Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla innych przepisów dotyczących ochrony przyznanej uchodźcom, osobom korzystającym z dodatkowej ochrony i osobom starającym się o ochronę międzynarodową na mocy prawa międzynarodowego dotyczącego uchodźców, a także dla innych instrumentów dotyczących praw człowieka.

(5) Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla innych przepisów dotyczących ofiar, świadków lub osób szczególnie narażonych. Nie pozostaje ona również w sprzeczności z prerogatywami Państw Członkowskich w zakresie prawa pobytu przyznanego z powodów humanitarnych lub innych.

(6) Niniejsza dyrektywa szanuje prawa podstawowe i jest zgodna z zasadami uznanymi na przykład w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej.

(7) Państwa Członkowskie powinny wprowadzić w życie przepisy niniejszej dyrektywy bez dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub wyznanie, przekonania polityczne lub inne, przynależność do mniejszości etnicznej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

(8) Na szczeblu europejskim zostały przyjęte: dyrektywa Rady 2002/90/WE z dnia 28 listopada 2002 r. definiująca ułatwienie nielegalnego wjazdu, tranzytu i pobytu [4] oraz decyzja ramowa Rady 2002/629/WSiSW z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi [5], mające na celu wzmocnienie zapobiegania powyższym przestępstwom i walki z nimi.

(9) Niniejsza dyrektywa wprowadza dokument pobytowy przeznaczony dla ofiar handlu ludźmi lub, jeżeli Państwo Członkowskie podejmie decyzję o rozszerzeniu zakresu niniejszej dyrektywy, dla obywateli państw trzecich będących wcześniej przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, dla których dokument pobytowy stanowi wystarczający bodziec do współpracy z właściwymi organami, określając jednocześnie pewne warunki służące jako zabezpieczenie przed nadużyciami.

(10) W tym celu konieczne jest ustanowienie kryteriów wydawania dokumentu pobytowego, warunków pobytu oraz powodów nieprzedłużenia i cofnięcia dokumentu. Prawo pobytu na mocy niniejszej dyrektywy podlega pewnym warunkom i ma charakter czasowy.

(11) Zainteresowani obywatele państw trzecich powinni zostać poinformowani o możliwości uzyskania takiego dokumentu pobytowego i mieć zapewniony czas na zastanowienie się nad swoją sytuacją. Powinno im to pomóc w podjęciu świadomej decyzji co do podjęcia lub niepodjęcia współpracy z właściwymi organami, którymi mogą być policja, prokuratura i organy sądowe (ze względu na ryzyko, jakie się z tym wiąże), tak aby współpracowali z własnej woli, a zatem skuteczniej.

(12) Wziąwszy pod uwagę ich trudną sytuację, zainteresowanym obywatelom państw trzecich należy przyznać pomoc przewidzianą w niniejszej dyrektywie. Pomoc ta powinna umożliwić im odzyskanie sił oraz pozwolić na uniknięcie wpływu na nich sprawców przestępstw. Leczenie zapewniane obywatelom państw trzecich objętym niniejszą dyrektywą obejmuje również, tam, gdzie jest to właściwe, pomoc psychologa i terapeuty.

(13) Decyzja w sprawie wydania dokumentu pobytowego ważnego przez przynajmniej sześć miesięcy lub jego przedłużenia musi być podjęta przez właściwe organy, które powinny rozważyć, czy zostały spełnione odpowiednie warunki.

(14) Niniejsza dyrektywa powinna być stosowana bez uszczerbku dla działań podejmowanych przez właściwe organy na wszystkich etapach danych postępowań krajowych, a zwłaszcza podczas badania przedmiotowych przestępstw.

(15) Państwa Członkowskie powinny rozważyć, zgodnie z ustawodawstwem krajowym, zezwolenie na pobyt z innych przyczyn obywatelom państw trzecich, którzy mogą być objęci zakresem niniejszej dyrektywy, ale nie spełniają lub już nie spełniają warunków w niej określonych, członkom ich rodzin lub osobom traktowanym jak członkowie ich rodzin.

(16) W celu umożliwienia zainteresowanym obywatelom państw trzecich uzyskania niezależności i uniknięcia powrotu do sieci przestępczej, posiadaczom dokumentu pobytowego należy zezwolić, na warunkach określonych w niniejszej dyrektywie, na dostęp do rynku pracy oraz na kształcenie zawodowe i edukację. Zezwalając posiadaczom dokumentu pobytowego na dostęp do kształcenia zawodowego i edukacji, Państwa Członkowskie powinny w szczególności rozważyć prawdopodobny czas pobytu.

(17) Udział zainteresowanych obywateli państw trzecich w programach i planach już istniejących lub mających powstać, powinien przyczynić się do ich powrotu do normalnego życia społecznego.

(18) Jeżeli zainteresowani obywatele państw trzecich składają wniosek o innego rodzaju dokument pobytowy, Państwa Członkowskie podejmują decyzję na podstawie powszechnie obowiązującego prawa krajowego regulującego status cudzoziemców. Podczas rozpatrywania takiego wniosku Państwa Członkowskie powinny rozważyć fakt, że zainteresowani obywatele państw trzecich otrzymali dokument pobytowy wydany na mocy niniejszej dyrektywy.

(19) Państwa Członkowskie powinny dostarczyć Komisji, w związku z wykonaniem niniejszej dyrektywy, informacje uzyskane w ramach działań prowadzonych przy gromadzeniu i przetwarzaniu danych dotyczących zagadnień wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych.

(20) Ponieważ cel polegający na wprowadzeniu dokumentu pobytowego dla zainteresowanych obywateli państw trzecich, którzy współpracują w zwalczaniu handlu ludźmi, nie może zostać w wystarczającym stopniu osiągnięty przez same Państwa Członkowskie i, ze względu na skalę działań, może zostać w większym stopniu osiągnięty na poziomie wspólnotowym, Wspólnota może podjąć działania zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 Traktatu. Zgodnie z zasadą proporcjonalności, określoną w tym artykule, niniejsza dyrektywa nie wykracza poza to, co jest konieczne dla osiągnięcia tego celu.

(21) Zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii, załączonego do Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, oraz bez uszczerbku dla art. 4 tego Protokołu, te Państwa Członkowskie nie biorą udziału w przyjęciu niniejszej dyrektywy i nie są nią związane, ani nie podlegają jej stosowaniu.

(22) Zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu w sprawie stanowiska Danii, załączonego do Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, oraz bez uszczerbku dla art. 4 rzeczonego Protokołu, Dania nie bierze udziału w przyjęciu niniejszej dyrektywy i nie jest nią związana, ani nie podlega jej stosowaniu,

PRZYJMUJE NINIEJSZĄ DYREKTYWĘ:

ROZDZIAŁ 1

PRZEPISY OGÓLNE

Artykuł 1

Cel

Celem niniejszej dyrektywy jest określenie warunków przyznawania dokumentów pobytowych na czas określony, powiązany z czasem odpowiedniego postępowania krajowego, obywatelom państw trzecich współpracującym przy zwalczaniu handlu ludźmi lub działań ułatwiających nielegalną imigrację.

Artykuł 2

Definicje

Dla celów niniejszej dyrektywy:

- a) "obywatel państwa trzeciego" oznacza osobę niebędącą obywatelem Unii Europejskiej w rozumieniu art. 17 ust. 1 Traktatu;
- b) "działania ułatwiające nielegalną imigrację" obejmują przypadki określone w art. 1 i 2 dyrektywy 2002/90/WE;
- c) "handel ludźmi" obejmuje przypadki określone w art. 1, 2 i 3 decyzji ramowej 2002/629/WSiSW;
- d) "środek służący wykonaniu nakazu wydalenia" oznacza każdy środek podjęty przez Państwo Członkowskie w celu wykonania decyzji właściwych organów nakazującej wydalenie obywatela państwa trzeciego;
- e) "dokument pobytowy" oznacza zezwolenie wydane przez Państwo Członkowskie, umożliwiające legalny pobyt na jego terytorium obywatelowi państwa trzeciego, spełniającemu warunki określone w niniejszej dyrektywie;
- f) "małoletni bez opieki" oznacza obywatela państwa trzeciego, poniżej osiemnastego roku życia, który przybywa na terytorium Państwa Członkowskiego bez opieki osoby dorosłej odpowiedzialnej za niego zgodnie z prawem lub zwyczajowo, tak długo, jak nie są skutecznie objęte opieką takiej osoby, bądź też osoby małoletnie, które zostały pozostawione bez opieki po wjeździe na terytorium Państwa Członkowskiego.

Artykuł 3

Zakres

1. Państwa Członkowskie stosują niniejszą dyrektywę do obywateli państw trzecich, którzy są lub byli ofiarami przestępstw związanych z handlem ludźmi, nawet jeśli wjechali oni nielegalnie na terytorium Państwa Członkowskiego.
 2. Państwa Członkowskie mogą stosować niniejszą dyrektywę do obywateli państw trzecich, którzy byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację.
 3. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do zainteresowanych obywateli państw trzecich, którzy zgodnie z prawem danego Państwa Członkowskiego są pełnoletni.
- W drodze odstępstwa Państwa Członkowskie mogą zdecydować o zastosowaniu niniejszej dyrektywy do nieletnich, na warunkach określonych przez ich prawo krajowe.

Artykuł 4

Korzystniejsze przepisy

Niniejsza dyrektywa nie stanowi przeszkody dla Państw Członkowskich w przyjęciu lub utrzymaniu przepisów korzystniejszych dla osób objętych niniejszą dyrektywą.

ROZDZIAŁ II

PROCEDURA WYDAWANIA DOKUMENTU POBYTOWEGO

Artykuł 5

Informacje udzielane zainteresowanym obywatelom państw trzecich

Jeżeli właściwe organy Państw Członkowskich są zdania, że obywatel państwa trzeciego może być objęty zakresem niniejszej dyrektywy, informują osobę zainteresowaną o możliwościach, jakie oferuje niniejsza dyrektywa.

Państwa Członkowskie mogą zdecydować, że takie informacje mogą być również dostarczane przez organizację pozarządową lub stowarzyszenie specjalnie wyznaczone przez dane Państwo Członkowskie.

Artykuł 6

Okres przeznaczony na zastanowienie się

1. Państwa Członkowskie zapewnią przyznanie zainteresowanym obywatelom państw trzecich okresu na zastanowienie się umożliwiające im odzyskanie sił i uniknięcie wpływu ze strony sprawców przestępstw, tak aby mogli podjąć świadomą decyzję co do podjęcia współpracy z właściwymi organami.

Czas trwania i data rozpoczęcia okresu, o którym mowa w pierwszym akapicie, są określane zgodnie z prawem krajowym.

2. W okresie przeznaczonym na zastanowienie się i podczas oczekiwania na decyzję właściwych organów zainteresowani obywatele państw trzecich mają prawo do traktowania określonego w art. 7 i nie jest możliwe wykonanie wobec nich nakazu wydalenia.

3. Okres przeznaczony na zastanowienie się nie daje uprawnień do pobytu na mocy niniejszej dyrektywy.

4. Państwo Członkowskie może w każdej chwili zakończyć okres przeznaczony na zastanowienie się z przyczyn związanych z porządkiem publicznym i ochroną bezpieczeństwa narodowego lub jeżeli właściwe organy stwierdziły, że dana osoba aktywnie, dobrowolnie i z własnej inicjatywy ponownie nawiązała kontakt ze sprawcami przestępstw, o których mowa w art. 2 lit. b) i c).

Artykuł 7

Traktowanie zapewniane przed wydaniem dokumentu pobytowego

1. Państwa Członkowskie zapewniają zainteresowanym obywatelom państw trzecich, niemającym dostatecznych środków finansowych, przyznanie standardu życia mogącego zapewnić im utrzymanie i dostęp do leczenia w nagłych wypadkach. Zwracają uwagę na szczególne potrzeby osób będących w trudnej sytuacji, z uwzględnieniem – w razie potrzeby i jeżeli przewiduje to prawo krajowe – pomocy psychologicznej.

2. Podczas stosowania niniejszej dyrektywy Państwa Członkowskie w należyty sposób uwzględniają potrzeby w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zainteresowanych obywateli państw trzecich, zgodnie z prawem krajowym.

3. Państwa Członkowskie zapewniają, w razie potrzeby, zainteresowanym obywatelom państw trzecich pomoc w zakresie tłumaczeń pisemnych i ustnych.

4. Państwa Członkowskie mogą zapewnić zainteresowanym obywatelom państw trzecich bezpłatną pomoc prawną na warunkach określonych przez prawo krajowe, o ile jest ona w nim przewidziana.

Artykuł 8

Wydanie i przedłużenie dokumentu pobytowego

1. Po upływie okresu przeznaczonego na zastanowienie się lub wcześniej, jeżeli właściwe organy są zdania, że zainteresowany obywatel państwa trzeciego spełnił już kryterium określone w lit. b), Państwa Członkowskie rozważają:

a) możliwości, jakie przedłużenie pobytu danej osoby na danym terytorium stwarza dla dochodzenia lub postępowania sądowego; oraz

b) czy wyraziła ona wyraźny zamiar współpracy; oraz

c) czy zerwała ona wszystkie kontakty z osobami podejrzanymi o czyny, które mogą być zaliczone do przestępstw, o których mowa w art. 2 lit. b) i c).

2. Do wydania dokumentu pobytowego, i bez uszczerbku dla przyczyn związanych z porządkiem publicznym i ochroną bezpieczeństwa narodowego, wymagane jest spełnienie warunków określonych w ust. 1.

3. Bez uszczerbku dla przepisów dotyczących cofnięcia zezwolenia, o którym mowa w art. 14, dokument pobytowy jest ważny przynajmniej przez sześć miesięcy. Zostaje on przedłużony, jeżeli nadal spełnione są warunki określone w ust. 2 niniejszego artykułu.

ROZDZIAŁ III

TRAKTOWANIE POSIADACZY DOKUMENTU POBYTOWEGO

Artykuł 9

Traktowanie po wydaniu dokumentu pobytowego

1. Państwa Członkowskie zapewniają posiadaczom dokumentu pobytowego, niemającym wystarczających środków finansowych, przynajmniej takie samo traktowanie jak przewidziane w art. 7.

2. Państwa Członkowskie zapewniają konieczną pomoc medyczną lub inną zainteresowanym obywatelom państw trzecich, którzy nie mają wystarczających środków finansowych, a mają szczególne potrzeby, takim jak kobiety w ciąży, niepełnosprawni albo ofiary przemocy seksualnej lub innych form przemocy, a także – jeżeli Państwa Członkowskie korzystają z możliwości przewidzianej w art. 3 ust. 3 – małoletnim.

Artykuł 10

Małoletni

Jeżeli Państwa Członkowskie korzystają z możliwości przewidzianej w art. 3 ust. 3, stosuje się następujące przepisy:

- a) podczas stosowania niniejszej dyrektywy Państwa Członkowskie w należyty sposób biorą pod uwagę najlepszy interes dziecka. Zapewniają procedurę odpowiednią do wieku i dojrzałości dziecka. W szczególności, jeżeli uznają, że leży to w najlepszym interesie dziecka, mogą przedłużyć okres przeznaczony na zastanowienie się;
- b) Państwa Członkowskie zapewniają małoletnim dostęp do systemu oświaty na takich samych warunkach, jak własnym obywatelom. Państwa Członkowskie mogą określić, że taki dostęp jest ograniczony do publicznego systemu oświaty;
- c) w przypadku obywateli państw trzecich będących małoletnimi bez opieki, Państwa Członkowskie podejmują kroki konieczne do ustalenia ich tożsamości, obywatelstwa oraz faktu, że są oni bez opieki. Podejmują wszelkie wysiłki w celu jak najszybszego odnalezienia ich rodzin i podejmują kroki konieczne do zapewnienia przedstawiciela prawnego, w tym, w razie potrzeby, także w ramach postępowania karnego, zgodnie z prawem krajowym.

Artykuł 11

Praca, kształcenie zawodowe i edukacja

1. Państwa Członkowskie określają zasady, na jakich posiadacze dokumentów pobytowych mają prawo dostępu do rynku pracy, kształcenia zawodowego i edukacji.

Dostęp taki jest ograniczony do czasu ważności dokumentu pobytowego.

2. Warunki i procedury zezwalania na dostęp do rynku pracy, kształcenia zawodowego i edukacji są określane na mocy prawa krajowego przez właściwe organy.

Artykuł 12

Programy lub plany dla zainteresowanych obywateli państw trzecich

1. Zainteresowanym obywatelom państw trzecich zapewnia się dostęp do istniejących programów lub planów, stworzonych przez Państwa Członkowskie, organizacje pozarządowe lub stowarzyszenia mające specjalne umowy z Państwami Członkowskimi, których celem jest powrót tych osób do normalnego życia społecznego, z uwzględnieniem, w razie potrzeby, kursów służących podniesieniu ich umiejętności zawodowych lub przygotowania do wspomaganego powrotu do kraju pochodzenia.

Państwa Członkowskie mogą zapewnić specjalne programy lub plany dla zainteresowanych obywateli państw trzecich.

2. Jeżeli Państwo Członkowskie podejmuje decyzję o wprowadzeniu i wdrażaniu programów lub planów, o których mowa w ust. 1, może uzależnić wydanie dokumentu pobytowego lub jego przedłużenie od udziału w tych programach lub planach.

ROZDZIAŁ IV

NIEPRZEDŁUŻENIE I COFNIĘCIE

Artykuł 13

Nieprzedłużenie

1. Ważność dokumentu pobytowego wydanego na podstawie niniejszej dyrektywy nie jest przedłużana, jeżeli warunki art. 8 ust. 2 przestały być spełniane lub jeżeli decyzją właściwych organów dane postępowanie zostało zakończone.

2. W przypadku wygaśnięcia dokumentu pobytowego wydanego na podstawie niniejszej dyrektywy stosuje się ogólne przepisy dotyczące cudzoziemców.

Artykuł 14

Cofnięcie

Dokument pobytowy może być w każdej chwili cofnięty, jeżeli nie są już spełniane warunki jego wydania. W szczególności dokument pobytowy może zostać cofnięty w następujących przypadkach:

- a) jeżeli jego posiadacz aktywnie, dobrowolnie i z własnej inicjatywy ponownie nawiązał kontakt z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstw, o których mowa w art. 2 lit. b) i c); lub
- b) jeżeli właściwe organy uważają, że współpraca ofiary jest oszukańcza lub też że jej skarga jest oszukańcza lub bezzasadna; lub
- c) z przyczyn związanych z porządkiem publicznym i ochroną bezpieczeństwa narodowego; lub
- d) gdy ofiara zaprzestaje współpracy; lub
- e) jeżeli właściwe organy zdecydują o zakończeniu postępowania.

ROZDZIAŁ V

PRZEPISY KOŃCOWE

Artykuł 15

Klauzula ochronna

Niniejszą dyrektywę stosuje się bez uszczerbku dla szczególnych przepisów krajowych dotyczących ochrony ofiar i świadków.

Artykuł 16

Sprawozdanie

1. Do dnia 6 sierpnia 2008 r. Komisja składa Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie z wykonania niniejszej dyrektywy w Państwach Członkowskich i proponuje wprowadzenie koniecznych zmian. Państwa Członkowskie przesyłają Komisji informacje istotne dla przygotowania sprawozdania.

2. Po przedstawieniu sprawozdania, o którym mowa w ust. 1, Komisja przynajmniej co trzy lata składa Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie z wykonania niniejszej dyrektywy w Państwach Członkowskich.

Artykuł 17

Transpozycja

Do dnia 6 sierpnia 2006 r. Państwa Członkowskie wprowadzają w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy i niezwłocznie powiadamiają o tym Komisję.

Przepisy przyjęte przez Państwa Członkowskie zawierają odniesienie do niniejszej dyrektywy lub odniesienie takie towarzyszy ich urzędowej publikacji. Metody dokonywania takiego odniesienia określone są przez Państwa Członkowskie.

Artykuł 18

Wejście w życie

Niniejsza dyrektywa wchodzi w życie z dniem jej publikacji w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej.

Artykuł 19

Adresaci

Niniejsza dyrektywa skierowana jest do Państw Członkowskich zgodnie z Traktatem ustanawiającym Wspólnotę Europejską.

Sporządzono w Luksemburgu, dnia 29 kwietnia 2004 r.

W imieniu Rady

M. McDowell

Przewodniczący

[1] Dz.U. L 126 E z 28.5.2003 r., str. 393.

[2] Opinia wydana w dniu 5 grudnia 2002 r. (dotychczas nieopublikowana w Dzienniku Urzędowym).

[3] Dz.U. C 221 z 17.9.2002 r., str. 80.

[4] Dz.U. L 328 z 5.12.2002 r., s. 17.

[5] Dz.U. L 203 z 1.8.2002 r., s. 1.

Załącznik 4

Niemiecka Ustawa o harmonizacji ochrony zagrożonych świadków (Zeugenschutz-Harmonisierungsgesetz - ZSHG) Data sporządzenia: 11.12.2001 r. Pełen cytat: "Ustawa harmonizacyjna o ochronie świadków z 11 grudnia 2001 r. (BGBl. I str. 3510), zmieniona art. 2 ust. 12 ustawy z 19 lutego 2007 r. (BGBl. I str. 122 wchodzącej w życie 1.1.2009 r.)"

Stan: zmieniona art. 2 ust. 12 ustawy z dn. 19.2.2007 r. l 122 wchodzącej w życie 1.1.2009 r. Tekst jednolity z: 31.12.2001 r. Ustawa została wydana jako art. 1 ustawy z dn. 11.12.2001 r. l 3510 przez Bundestag (izbę niższą) za zgodą wydaną przez Bundesrat (izbę wyższą). Weszła w życie zgodnie z art. 4 tej ustawy z dniem 31.12.2001 r..

§ 1 Obszar zastosowania

(1) Osoba, bez zeznań której w postępowaniu karnym niemożliwe lub znacznie utrudnione byłoby zbadanie stanu faktycznego lub stwierdzenie miejsca pobytu podejrzanego, może za jej zgodą stosownie do tej ustawy być objęta ochroną, jeżeli ze względu na jej gotowość do złożenia zeznań narażona jest na niebezpieczeństwo uszkodzenia ciała, utraty życia, zdrowia i wolności lub utraty znacznej części majątku i nadaje się do objęcia programem ochrony świadków.

(2) Poza tym stosownie do tej ustawy może być za swoją zgodą objęta ochroną osoba będąca członkiem rodziny (§ 11 ust. 1 nr 1 kodeksu karnego) osoby wymienionej w ust. 1 lub osoba traktowana jako członek rodziny, jeżeli ze względu na jej gotowość do złożenia zeznań narażona jest na niebezpieczeństwo uszkodzenia ciała, utraty życia, zdrowia i wolności lub utraty znacznej części majątku i nadaje się do objęcia programem ochrony świadków.

(3) Jeżeli jest to konieczne dla ochrony świadka, przewidziane w ustawie środki mogą być rozszerzone na członków rodziny (§ 11 ust. 1 nr 1 kodeksu karnego) osoby wymienionej w ust. 1 lub 2 lub inne osoby traktowane jako członkowie rodziny, jeżeli się do tego nadają i wyrażą na to zgodę.

(4) Środki podjęte zgodnie z tą ustawą mogą być zakończone, jeżeli nie zaistniały przesłanki określone w ust. 1 do 3 lub przestały później istnieć. Jeżeli nadal istnieje zagrożenie dla osoby podlegającej ochronie, stosuje się środki ochrony zgodnie z ogólnym prawem odparcia niebezpieczeństwa. Zakończenie postępowania karnego nie prowadzi do uchylenia środków ochrony świadka, jeżeli nadal istnieje zagrożenie.

§ 2 Urzędy ochrony świadka

(1) Ochrona osób zgodnie z tą ustawą należy do policji lub innych organów właściwych w tym zakresie według prawa federalnego lub krajowego (urzędy ochrony świadka). Federalne i krajowe regulacje dot. odparcia niebezpieczeństwa dla osoby podlegającej ochronie pozostają nietknięte.

(2) Urząd ochrony świadka podejmuje decyzje po uznaniu wykonywanym zgodnie z obowiązkami. Przy rozważaniu decyzji należy uwzględnić w szczególności ciężar czynu jak również stopień zagrożenia, prawa podejrzanego oraz następstwa podjętych środków.

(3) Decyzje i środki podjęte w związku z ochroną świadka należy odnotować w aktach. Akta prowadzone są przez urząd ochrony świadka, muszą być utrzymane w tajemnicy i nie wchodzi w skład akt dochodzeniowych. Muszą być udostępnione prokuraturze na żądanie. Pracownicy prokuratury i urzędu ochrony świadka są zobowiązani w postępowaniu karnym na ogólnych zasadach z uwzględnieniem § 54 kodeksu postępowania karnego także do udzielania informacji nt. ochrony świadka.

(4) Do czasu prawomocnego zakończenia postępowania karnego należy doprowadzić do porozumienia z prokuraturą co do terminu rozpoczęcia i zakończenia ochrony świadka. Po tym okresie należy poinformować prokuraturę o zamierzonym zakończeniu ochrony świadka.

§ 3 Dochowanie tajemnicy, zobowiązanie

Osobie, której powierzono ochronę świadka, nie wolno bez upoważnienia także po zakończeniu ochrony świadka ujawniać znanych mu informacji dot. środków ochrony świadka. Osoby nie będące funkcjonariuszami publicznymi (§ 11 ust. 1 nr 2 kodeksu karnego) powinny złożyć zobowiązanie zgodnie z ustawą o formalnym zobowiązaniu osób nie będących urzędnikami państwowymi, jeżeli zaistnieje taka konieczność.

§ 4 Użycie danych osobowych

- (1) Urząd ochrony świadka może odmówić udzielenia informacji dot. danych osobowych osoby podlegającej ochronie, jeżeli jest to konieczne dla ochrony świadka.
- (2) Instytucje publiczne mają prawo na prośbę urzędu ochrony świadka zablokować dostęp do danych osobowych osoby podlegającej ochronie lub ich nie przekazywać. Powinny przychylić się do tej prośby, jeżeli nie przeważają przeciwstawny interes publiczny lub interesy osób trzecich, które powinny być chronione. Ocena konieczności tego środka przez urząd ochrony świadka jest wiążąca dla instytucji będącej adresatem prośby.
- (3) Urząd ochrony świadka może zażądać od instytucji niepublicznych zablokowania dostępu do danych osobowych osoby podlegającej ochronie lub ich nie przekazywania.
- (4) Przy przetwarzaniu danych w instytucjach publicznych i niepublicznych należy zagwarantować, że nie dojdzie do naruszenia ochrony świadka.
- (5) §§ 161, 161a kodeksu postępowania karnego pozostają nietknięte.
- (6) Instytucje publiczne i niepubliczne niezwłocznie informują urząd ochrony świadka o każdej prośbie dot. podania do wiadomości zablokowanych lub innych określonych przez niego danych.

§ 5 Przejściowa tożsamość maskująca

- (1) Instytucje publiczne mają prawo wystawienia lub przejściowej zmiany na prośbę urzędu ochrony świadka dla osoby podlegającej ochronie dokumentów urzędowych lub innych w celu zbudowania lub podtrzymania przejściowo zmienionej tożsamości (dokumenty maskujące) w oparciu o dane przekazane przez urząd ochrony świadka jak również prawo przetwarzania zmienionych danych. Powinny przychylić się do tej prośby, jeżeli nie przeważają przeciwstawny interes publiczny lub interesy osób trzecich, które powinny być chronione. Ocena konieczności tego środka przez urząd ochrony świadka jest wiążąca dla instytucji będącej adresatem prośby. W celu wypełnienia pkt. 1 nie wolno dokonywać wpisów w księgach stanu osobowego. Dowody osobiste i paszporty nie mogą być wystawiane dla osób nie będących Niemcami w rozumieniu art. 116 Ustawy Zasadniczej.
- (2) Urząd ochrony świadka może wymagać od instytucji niepublicznych wystawienia lub zmiany dokumentów maskujących dla osoby podlegającej ochronie w oparciu o dostarczone dane jak również przetworzenia zmienionych danych.
- (3) Osoba podlegająca ochronie ma prawo uczestniczenia uczestniczenia w obrocie prawnym używając przejściowo zmienionej tożsamości.
- (4) Ust. 1 do 3 obowiązują odpowiednio w stosunku do pracowników urzędów ochrony świadka, jeżeli jest to niezbędne do wypełniania ich obowiązków.

§ 6 Uchylenie środków ochrony świadków

Jeżeli ochrona świadka zostanie całkowicie zakończona lub pojedyncze środki nie będą konieczne, urząd ochrony świadka poinformuje o tym uczestniczące w tym instytucje publiczne i niepubliczne z uwzględnieniem interesów ochrony świadka. Instytucje publiczne uchylają zgodnie z §§ 4 i 5 podjęte środki. Urząd ochrony świadka wycofuje dokumenty maskujące, których użycie nie jest już konieczne.

§ 7 Roszczenia wobec osób trzecich

- (1) Roszczenia osoby podlegającej ochronie wobec osób trzecich nie zostają dotknięte przez środki przewidziane w tej ustawie.
- (2) Jeżeli w celu zabezpieczenia roszczeń osoby podlegającej ochronie wobec instytucji publicznych jest to konieczne, urząd ochrony świadka informuje je o włączeniu jej do programu ochrony. Urząd ochrony świadka potwierdza wobec nich fakty istotne dla podjęcia decyzji co do zasadności roszczeń.
- (3) Jeżeli przez zastosowanie środków ochrony świadka osoba podlegająca ochronie przerwała pracę lub działalność objętą obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym lub nie mogła opłacać składek na ubezpieczenie rentowe, może za okres trwania ochrony na wniosek dopłacić składki dobrowolne, o ile ten okres nie jest już objęty składkami. Dopłacone składki traktowane są jako składki obowiązkowe, jeżeli wskutek zastosowania środków ochrony przerwana została praca lub działalność objęta obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym. Wniosek można postawić tylko w

ciągu jednego roku po zakończeniu środków ochrony. Zastosowanie znajduje § 209 VI księgi kodeksu socjalnego.

§ 8 Dotacje urzędu ochrony świadka

Dotacje urzędu ochrony świadka mogą być przyznawane tylko w takiej wysokości, jaka jest konieczna dla ochrony świadka. Mogą podlegać zwrotowi w szczególności, jeżeli przyznane zostały na podstawie świadomie podanych fałszywych informacji.

§ 9 Roszczenia osób trzecich

(1) Roszczenia osób trzecich wobec osoby podlegającej ochronie nie zostają dotknięte przez środki przewidziane w tej ustawie. W momencie objęcia programem ochrony świadka osoba podlegająca ochronie musi wyjawić urzędowi ochrony świadka, jakie istnieją wobec niej roszczenia.

(2) Urząd ochrony świadka troszczy się o to, by środki ochrony świadka nie udaremniały w obrocie prawnym dotarcia do osoby podlegającej ochronie.

§ 10 Ochrona świadków w postępowaniach sądowych

(1) Osoba podlegająca ochronie, która ma być przesłuchana w innym postępowaniu sądowym niż postępowanie karne lub w postępowaniu przed parlamentarną komisją śledczą, ma prawo odmiennie w stosunku do postanowień poszczególnych kodeksów postępowania do podania informacji tylko odnośnie swojej wcześniejszej tożsamości oraz powołując się na ochronę świadka prawo do odmowy podawania informacji, które pozwoliłyby na wyciągnięcie wniosków co do obecnych personaliów jak też miejsca zamieszkania i pobytu. Zamiast podawania miejsca zamieszkania i pobytu należy wskazać właściwy urząd ochrony świadka.

(2) Dokumenty i pozostałe dowody pozwalające na wyciągnięcie wniosków co do tożsamości maskującej lub miejsca zamieszkania i pobytu osoby podlegającej ochronie można tylko wtedy włączyć do akt postępowania, jeżeli nie będą stały na przeszkodzie w realizacji celu ochrony świadka.

Załącznik 5

Dolnosaksońskie zarządzenie o kooperacji

Współpraca między policją, prokuraturą, urzędami ds. cudzoziemców oraz ds. socjalnych, urzędami młodzieży, agencjami pracy i specjalistycznymi poradniami ochrony osób dotkniętych handlem ludźmi w celu wyzysku seksualnego Wpólne Zarządzenie Min. Spraw Wewn., Min. Spraw Społecznych, Min. Sprawiedliwości (Gem. RdErl. d. MI, d. MS u. d. MJ v. 11.07.2008 – P 23.23 -12334/15-4 - - VORIS 21021 – Bezug: RdErl. d. MI v. 21.08.2003 – 23.41-12319/50 VS-NfD (Nds. MBI. Nr. 28/2003 S. 614) - VORIS 21021)

1. Sprawy ogólne To Wspólne Zarządzenie odnosi się do handlu ludźmi w celu wyzysku seksualnego. Ma ono na celu efektywne zwalczanie tego szczególnie poniżającego dla człowieka przestępstwa, przybierającego także formy zorganizowanej przestępczości. Warunkiem tego jest pełna zaufania kooperacja pomiędzy zaangażowanymi instytucjami oraz specjalistycznymi poradniami wspierającymi ofiary handlu ludźmi. Skuteczna ochrona i profesjonalna opieka nad pokrzywdzonymi z często bardzo traumatycznymi doświadczeniami stanowią podstawowy warunek dla ich stabilizacji psychicznej i socjalnej oraz skutecznego przeprowadzenia postępowań karnych, w trakcie których zeznania świadków składane przez pokrzywdzonych mają regularnie duże znaczenie. Osobami dotkniętymi handlem ludźmi w celu wyzysku seksualnego są cudzoziemskie i niemieckie ofiary, świadkowie i świadkowie ofiar. Ze względu na wagę poniższych regulacji rozróżnia się cztery grupy osób dotkniętych handlem:

1.1 osoby, które zostają objęte policyjnym programem ochrony świadków i podlegają całościowej opiece przez centralny urząd ochrony świadka w krajowym urzędzie kryminalnym na warunkach obowiązujących Wspólnych Wytycznych Ministrów i Senatorów ds. Wewnętrznych Federacji i Krajów Związkowych dot. Ochrony Zagrożonych Świadców, wprowadzonych w Dolnej Saksonii za pomocą odnośnego zarządzenia /Bezugserlass (stan: 17.02.2003). Dotyczy to w szczególności przypadków zorganizowanej przestępczości lub innej, porównywalnie ciężkiej przestępczości, niosących regularnie szczególnie wysokie zagrożenie dla świadków, którzy są gotowi i są w stanie złożyć istotne dla postępowania karnego zeznanie.

1.2 osoby gotowe i będące w stanie złożyć konieczne w postępowaniu karnym zeznanie, bez istnienia wymogów dla objęcia ich policyjnym programem ochrony świadków zgodnie z numerem 1.1.

1.3 osoby jeszcze niezdecydowane co do ich współpracy w postępowaniu karnym lub znajdujące się w okresie namysłu i stabilizacji w rozumieniu § 50 ust. 2 a ustawy pobytowej (AufenthG).

1.4 osoby, które ostatecznie nie są gotowe lub nie są w stanie złożyć zeznań koniecznych w postępowaniu karnym.

2. Regulacje

2.1 Policja, prokuratura, urzędy ds. młodzieży, urzędy ds. cudzoziemców i socjalnych informują specjalistyczne poradnie niezwłocznie w odpowiedniej formie o wszystkich przypadkach, co do których istnieją wskazówki, że dane osoby są dotknięte handlem ludźmi i potrzebują wsparcia ze strony specjalistycznych poradni. Wymieniają one między sobą istotne informacje, jeżeli nie stoi to na przeszkodzie postępowania karnego oraz ochrony ofiar, młodzieży i danych osobowych.

Wymiana ta może przykładowo obejmować informacje dot. przeprowadzonych i zaplanowanych akcji i środków, stanu rzeczowego w postępowaniach karnych, dochodzeniowych i administracyjnych, sytuacji poszczególnych osób oraz obrazu sytuacji. W stosownych przypadkach już w w trakcie przygotowań do akcji włączone zostaną specjalistyczne poradnie. Należy przy tym zadbać o to, by bez zgody pokrzywdzonych nie przekazywać specjalistycznym poradniom ich tożsamości. W każdym razie pokrzywdzeni powinni być niezwłocznie poinformowani o możliwości uzyskania wsparcia ze strony niezależnej specjalistycznej poradni. Upoważnienie prokuratury do kierowania merytorycznego w postępowaniu karnym i związane z tym upoważnienie do podejmowania decyzji odnośnie dalszego przekazywania informacji pozostają nietknięte i muszą być przestrzegane.

2.2 Prokuratura ocenia konieczność złożenia zeznań przez pokrzywdzonych a prowadząca dochodzenie jednostka policji ocenia ich zagrożenie przy szczególnym uwzględnieniu - ciężaru przestępstwa, - znaczenia zeznań świadka dla postępowaniu karnego , - stopnia

niebezpieczeństwa sprawców oraz ich środowiska, - zagrożonych lub faktycznych represji oraz – sytuacji osobistej pokrzywdzonego.

2.3 Kierownik krajowego urzędu kryminalnego decyduje w porozumieniu z prokuraturą na wniosek jednostki prowadzącej dochodzenie, w oparciu o oceny zgodnie z numerem 2.2., o objęciu pokrzywdzonego w rozumieniu numeru 1.1. policyjnym programem ochrony świadka i dokonuje zakwalifikowania stopnia zagrożenia zgodnie z numerem 3.3 policyjnych przepisów służbowych (PDV) 129.

2.4 O koniecznych policyjnych środkach ochrony i opieki nad osobami poszkodowanymi w rozumieniu numeru 1.2, w szczególności w związku z – wprowadzeniem lub uchynieniem adnotacji blokujących przekazywanie danych, - wyjaśnieniu statusu pobytowego, - wyjaśnieniem możliwości przyznania zasiłków socjalnych oraz – oficjalnymi terminami, które mogą być znane zagrażającej stronie (np. terminy sądowe), decyduje zasadniczo właściwa dla nowego miejsca zamieszkania osoby poszkodowanej inspekcja policyjna w ścisłym porozumieniu z urzędem ochrony świadka w krajowym urzędzie kryminalnym. O objęciu ochroną świadka i opiece nad osobą poszkodowaną w rozumieniu numeru 1.2, która przyjechała z innego kraju związkowego lub zagranicy, decyduje urząd ochrony świadka w porozumieniu z właściwą dla nowego miejsca zamieszkania inspekcją policji i - w przypadku poszkodowanego cudzoziemca – z urzędem ds. cudzoziemców. W odosobnionym przypadku kontakt z poszkodowanymi w rozumieniu numeru 1.2 może być podtrzymywany po zakończeniu rozprawy sądowej, w przypadku poszkodowanych zobowiązanych do opuszczenia Niemiec, najdłużej do momentu wyjazdu. Jednostka prowadząca dochodzenie zasadniczo nie przeprowadza środków ochrony i opieki. Policja każdorazowo podejmuje decyzję w porozumieniu z prokuraturą.

2.5 Właściwe miejscowo inspekcje policji w ramach swojej kompetencji podejmują w porozumieniu z prokuraturą konieczne środki ochrony dla poszkodowanych w rozumieniu numerów 1.3 i 1.4. Także w tych przypadkach urząd ochrony świadka służy radą.

2.6 Policyjne środki ochrony i opieki nad poszkodowanymi w rozumieniu numerów 1.2, 1.3 i 1.4 należy podejmować w ścisłej współpracy ze specjalistycznymi poradniami.

2.7 Specjalistyczne poradnie zabezpieczają opiekę psychologiczną i socjalną poszkodowanych. Specjalistyczna opieka przebiega przy uwzględnieniu przepisów prawa cudzoziemców i prawa socjalnego w porozumieniu z instytucjami socjalnymi i polega np. na – ofertach rozmowy i poradach psychologicznych i socjalnych, - pośrednictwie w uzyskaniu opieki medycznej i opieki terapeutycznej, - pośrednictwie w uzyskaniu porady prawnej, - zorganizowaniu miejsca zamieszkania/opieki w miejscu zamieszkania, - pośrednictwie w znalezieniu oferty oświatowej (w szczególności kursy językowe dla poszkodowanych cudzoziemców) i spędzania wolnego czasu lub – nawiązaniu kontaktów z rodziną, jeżeli nie stoją na przeszkodzie egzekwowanie obowiązku opuszczenia kraju lub inne wytyczne z zakresu prawa cudzoziemców i prawa socjalnego. Specjalistyczne poradnie organizują wspólnie z właściwą instytucją socjalną i w porozumieniu z policją zgodnie z oceną stopnia zagrożenia umieszczenie poszkodowanych w rozumieniu numerów 1.2, 1.3 i 1.4 w odpowiednich mieszkaniach chronionych lub pojedynczych mieszkaniach. Umieszczenie tych grup poszkodowanych w mieszkaniach ochrony świadka zasadniczo nie wchodzi w rachubę. Specjalistyczne poradnie wspierają poszkodowanych w rozumieniu numerów 1.2, 1.3 i 1.4 w kontaktach z urzędami. W razie potrzeby towarzyszą poszkodowanym w rozumieniu numeru 1.2 w terminach na policji i w instytucjach wymiaru sprawiedliwości, w szczególności w związku ze składaniem zeznań w charakterze świadka. Wspierają one poszkodowanych cudzoziemców we współpracy z urzędem ds. cudzoziemców i instytucją socjalną w powrocie do ojczyzny lub wyjeździe do innego kraju i również po ich wyjeździe są nadal do dyspozycji jako osoby kontaktowe. Instytucje socjalne i specjalistyczne poradnie w trakcie opieki uwzględniają interesy poszkodowanych w ścisłej współpracy z właściwymi jednostkami policji. Lista specjalistycznych poradni wraz z ich danymi teleadresowymi jest prowadzona przez Ministerstwo Spraw Społecznych i udostępniana przez właściwe ministerstwa partnerom kooperacyjnym.

2.8 Poszkodowani cudzoziemcy, których pobyt do czasu wyjazdu jest tolerowany, mają prawo do pobierania zasiłków socjalnych zgodnie z § 1 ust. 1 nr 4 ustawy o zasiłkach socjalnych dla osób ubiegających się o azyl (AsylbLG). Jeżeli zostanie im przyznane prawo do pobytu zgodnie z § 25 ust. 4 a ustawy pobytowej (AufenthG), prawo do pobierania zasiłków wynika z § 1 ust. 1 nr 3 ustawy o zasiłkach socjalnych dla osób ubiegających się o azyl (AsylbLG). W uzasadnionych przypadkach obejmuje to również przyznanie innych świadczeń zgodnie z § 6 AsylbLG, np. w razie

uzasadnionej konieczności, potwierdzonej orzeczeniem lekarza urzędowego, przejęcie kosztów środków terapeutycznych w przypadku traumatyzacji. § 25 ust. 4 a ustawy pobytovej (AufenthG) znajduje zastosowanie także w stosunku do obywateli krajów członkowskich UE, a mianowicie w stosunku do osób mających prawo przemieszczania się według regulacji faworyzującej zawartej § 11 ust. 1 zdanie 5 ustawy o swobodzie przemieszczania się (FreizügG/EU) oraz osób nie mających prawa do przemieszczania się według § 11 ust. 2 FreizügG/EU. Poszkodowani w rozumieniu numeru 1.3 mają prawo do świadczeń zgodnie z XII kodeksem socjalnym (SGB XII).

2.9 Urzędy młodzieży, urzędy ds. cudzoziemców i instytucje socjalne wspierają dochodzenie prowadzone przez prokuraturę i policję oraz środki podjęte przez specjalistyczne poradnie i policję w ramach ich właściwości w celu ochrony, wspierania i opieki poszkodowanych. W przypadku małoletnich poszkodowanych i kwestii wychowawczych urzędem właściwym w rozumieniu regulacji zawrtych pod numerem 2 może okazać się urząd ds. młodzieży.

2.10 Poszkodowanym cudzoziemcom, którym udzielono pozwolenia na tymczasowy pobyt według § 25 ust. 4 a ustawy pobytovej (AufenthG) i które w trakcie obowiązywania tego pozwolenia chcą podjąć pracę zarobkową, agencja pracy może udzielić zezwolenia na pracę zgodnie z § 6 a rozporządzenia o procedurach zatrudnienia (Beschäftigungsverfahrensverordnung) rezygnując ze sprawdzenia priorytetów przewidzianego w § 39 ust. 2 zdanie 1 nr 1 AufenthG. W tych przypadkach agencja pracy może się ograniczyć do sprawdzenia równoważności warunków pracy (§ 39 ust. 2 zdanie 1 kończąca część zdania AufenthG). Dla poszkodowanych w rozumieniu numeru 1.1 odpowiednie wnioski o prawo podjęcia pracy składają policyjne urzędy ochrony świadka, które w tym celu nawiązują kontakt ze znanymi osobami kontaktowymi federalnej agencji pracy. Urząd ochrony świadka także w tym przypadku podejmuje konieczne środki ochrony i maskowania.

2.11 W razie potrzeby, przynajmniej raz w roku, odbywają się wspólne narady urzędu ochrony świadka, jednostki policji prowadzącej dochodzenie i odpowiedzialnej za środki ochrony i opieki, prokuratur i specjalistycznych poradni, w których w razie potrzeby uczestniczą także przedstawiciele urzędów ds. cudzoziemców i instytucji socjalnych, urzędów ds. młodzieży, agencji pracy lub innych jednostek. Narady wykorzystywane są także do wspólnego dokształcania. Narada zasadniczo inicjowana jest przez kryminalny urząd policyjny.

2.12 Pośredniczącą funkcję rozjemczą w przypadku wystąpienia konfliktów między partnerami kooperacyjnymi sprawują wspólnie odpowiednie ministerstwa właściwe dla skonfliktowanych instytucji, jeżeli zwróci się do nich przynajmniej jeden z partnerów kooperacyjnych, niekoniecznie uczestniczący w konflikcie, lub jeżeli same uznają taką interwencję za konieczną. Dla specjalistycznych poradni rozjemcą jest MS.

2.13 Poza tymi regulacjami moc obowiązującą mają nadal policyjne przepisy służbowe PDV 129 jak również przepisy ochrony świadka. Regulacje zgodnie z numerami 2.10 i 2.11 zostają uchwalone w porozumieniu z Regionalną Dyrekcją dla Dolnej Saksonii i Bremy Federalnej Agencji Pracy. Regulacje zgodnie z numerami 2.1, 2.9, 2.11 i 2.12 zostają uchwalone w porozumieniu z komunalnymi związkami nadrzędnymi.

3. Postanowienie końcowe

Niniejsze Wspólne Zarządzenie wchodzi w życie dn. 01.08.2008 r. Do MS, MJ, wszystkich dyrekcji policji, krajowy urząd kryminalny Dolnej Saksonii, Akademii Policyjnej w Dolnej Saksonii, urzędy ds. cudzoziemców, Regionalnej Dyrekcji Dolnej Saksonii i Bremy Federalnej Agencji Pracy, Grupy Roboczej komunalnych związków nadrzędnych

Załącznik 6

Polska regulacja dotycząca świadka koronnego

Świadek koronny – podstawowe informacje

Instytucję świadka koronnego reguluje ustawa z 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym. Jest ona skierowana jest wyłącznie przeciwko zorganizowanej grupie albo związkowi mającym na celu popełnianie przestępstw i nie dotyczy przestępców nie działających w ramach takich form. Ustawa miała ustanawiać wyłom w solidarności i lojalności przestępców działających w ramach grupy czy związku. Zgodnie z przepisami, instytucję tą stosuje się nie do wszystkich, ale do najpoważniejszych przestępstw, tj.:

- określonych w art. 134, 148 § 1-3, art. 163 § 1 i 3, art. 164 § 1, art. 165 § 1 i 3, art. 171 § 1, art. 173 § 1 i 3, art. 204 § 4, art. 223, 252 § 1-3, art. 253, 263 § 1 i 2, art. 280-282, 299 § 1-6 oraz w art. 310 § 1, 2 i 4 Kodeksu karnego,
- przeciwko mieniu, powodujących znaczną szkodę,
- skarbowych, powodujących znaczne uszczuplenie należności Skarbu Państwa,
- wytwarzania, przetwarzania i obrotu środkami odurzającymi lub substancjami psychotropowymi,
- określonych w art. 21 i 23 ustawy z dnia 2 grudnia 1993 r. o oznaczaniu wyrobów znakami skarbowymi akcyzy (Dz. U. Nr 127, poz. 584 i z 1997 r. Nr 88, poz. 554).

Przepisy ustawy stosuje się także w sprawach o przestępstwo określone w art. 258 Kodeksu karnego.

Świadkiem koronnym jest podejrzany, czyli osoba, której przedstawione zostały przez organa ścigania zarzuty popełnienia przestępstwa, dopuszczony do składania zeznań w charakterze świadka.

Można dopuścić dowód z zeznań świadka koronnego, jeżeli łącznie zostały spełnione następujące warunki:

- do chwili wniesienia aktu oskarżenia do sądu jako podejrzany w swoich wyjaśnieniach przekazał organowi prowadzącemu postępowanie informacje, które mogą przyczynić się do ujawnienia okoliczności przestępstwa, wykrycia pozostałych sprawców, ujawnienia dalszych przestępstw lub zapobieżenia im,
- zobowiązał się do złożenia przed sądem wyczerpujących zeznań dotyczących osób uczestniczących w przestępstwie oraz pozostałych okoliczności
- można uzależnić dopuszczenie dowodu z zeznań świadka koronnego także od zobowiązania się podejrzanego do zwrotu korzyści majątkowych odniesionych z przestępstwa oraz naprawienia szkody nim wyrządzonej.

Przepisów ustawy **nie stosuje się do podejrzanego**, który w związku z udziałem w przestępstwie:

- usiłował popełnić albo popełnił przestępstwo zabójstwa lub współdziałał w popełnieniu tego przestępstwa,
- nakłaniał inną osobę do popełnienia czynu zabronionego, w celu skierowania przeciwko niej postępowania karnego,

- zakładał zorganizowaną grupę albo związek mający na celu popełnianie przestępstw lub taką grupą albo związkiem kierował.

Postanowienie w przedmiocie dopuszczenia dowodu z zeznań świadka koronnego wydaje sąd właściwy do rozpoznania sprawy na wniosek prokuratora prowadzącego postępowanie przygotowawcze, złożony po uzyskaniu zgody prokuratora apelacyjnego. Na postanowienie sądu prokuratorowi przysługuje zażalenie.

W razie wydania przez sąd postanowienia o dopuszczeniu dowodu z zeznań świadka koronnego, prokurator zawiesza postępowanie. Zawieszenie trwa do czasu prawomocnego zakończenia postępowania przeciwko pozostałym sprawcom.

Konsekwencją bycia świadkiem koronnym przy spełnieniu wszystkich warunków jest to, iż sprawca nie podlega karze za przestępstwa, w których uczestniczył i które jako świadek koronny ujawnił w trybie określonym ustawą. Prokurator wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania w ciągu 14 dni od dnia uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie przeciwko **pozostałym sprawcom**.

Jeżeli świadek koronny w toku postępowania:

- zeznał nieprawdę lub zataił prawdę, co do istotnych okoliczności sprawy albo odmówił zeznań przed sądem,
- popełnił nowe przestępstwo działając w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnianie przestępstw.

prokurator podejmuje zawieszone postępowanie.

Jeżeli świadek koronny, w ciągu roku od uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania, w którym występował w charakterze świadka koronnego, popełnił nowe przestępstwo działając w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnianie przestępstw lub zostały ujawnione okoliczności, postępowanie to wznawia się.

Sąd, na wniosek świadka koronnego, wyłącza jawność rozprawy na czas jego przesłuchania.

Ochrona świadka koronnego:

W razie zagrożenia życia lub zdrowia świadka koronnego lub osoby dla niego najbliższej w rozumieniu przepisów Kodeksu karnego, mogą być:

- objęci ochroną osobistą,
- uzyskać pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu lub zatrudnienia,
- można wydać im dokumenty umożliwiające używanie innych niż własne danych osobowych, w tym uprawniające do przekroczenia granicy państwowej,
- uzyskać inną formę pomocy, a zwłaszcza przeprowadzenie zabiegu chirurgicznego usuwającego charakterystyczne elementy wyglądu lub operacji plastycznej.

W razie niemożności zatrudnienia świadka koronnego lub osoby dla niego najbliższej, może być im przyznana pomoc finansowa, w szczególności przeznaczona na pokrycie kosztów utrzymania.

Objęcie osoby pełnoletniej ochroną lub pomocą, o których mowa powyżej, uzależnia się od złożenia prokuratorowi przez tę osobę pisemnego zobowiązania do:

- przestrzegania zasad i zaleceń w zakresie udzielonej ochrony,

- wykonywania obowiązków ciężących z mocy ustawy oraz wynikających z prawomocnych orzeczeń i decyzji.

W wypadku umyślnego naruszenia zasad lub zaleceń w zakresie ochrony lub uporczywego uchylania się od wykonywania obowiązków, prokurator może postanowić o odstąpieniu od ochrony lub o ograniczeniu jej zakresu. Na postanowienie w tym przedmiocie przysługuje zażalenie.

Załącznik 7

Polski algorytm

A L G O R Y T M

postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi.

Ściganie przestępczości handlu ludźmi jest procesem złożonym, co związane jest z faktem, iż w większości przypadków mamy do czynienia z jednej strony z działaniem zorganizowanych grup przestępczych o międzynarodowym składzie, wykorzystujących całe spektrum działań charakterystycznych dla tego typu przestępczości (przemoc fizyczna i psychiczna, zastraszanie, szantaż, pozbawienie wolności, groźby), z drugiej zaś z pokrzywdzonymi, zazwyczaj kobietami i dziećmi. Nierzadko funkcjonariusze organów ścigania stykając się z potencjalnym pokrzywdzonym mają problemy z jego identyfikacją, a co za tym idzie z podjęciem prawidłowej decyzji co do dalszego trybu postępowania.

Celem usystematyzowania działań organów ścigania podejmowanych w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi, niezbędnym jest przestrzeganie algorytmu postępowania, który uwzględniając specyfikę tego rodzaju działań przestępczych i konieczność respektowania międzynarodowych standardów postępowania wobec pokrzywdzonych tym przestępstwem, określa tryb postępowania organów ścigania.

I. Zasady ogólne

1. W przypadku zgłoszenia się osoby, co do której zachodzi podejrzenie, że jest pokrzywdzonym/świadkiem przestępstwa handlu ludźmi, do funkcjonariusza organu ścigania powinien on wysłuchać jej relacji i ustalić czy w świetle poniższej definicji, zawartej w art. 3 *Protokołu o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi*, uzupełniającego *Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej*, istnieją przesłanki do uznania takiej osoby za pokrzywdzoną przestępstwem handlu ludźmi:

Handel ludźmi oznacza werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną

osobą, w celu wykorzystania. Wykorzystanie obejmuje, jako minimum, wykorzystanie prostytutki innych osób lub inne formy wykorzystania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie albo usunięcie organów.

2. Jeżeli ewentualny pokrzywdzony został zatrzymany w wyniku działań organów ścigania, po przeprowadzeniu z nim wstępnej rozmowy i powzięciu przypuszczenia, że może on być pokrzywdzonym należy niezwłocznie odizolować go od pozostałych zatrzymanych.
3. Po stwierdzeniu na podstawie ustalonych okoliczności, że sprawa może dotyczyć handlu ludźmi, należy niezwłocznie powiadomić funkcjonariusza odpowiedzialnego za przeprowadzenie dalszych czynności, jeśli to możliwe przeszkolonego w zakresie postępowania w tym przedmiocie (wskazane jest aby była to osoba tej samej płci co ewentualny pokrzywdzony).
4. Funkcjonariusz, do którego skierowano zgłaszającą się lub zatrzymaną osobę powinien ustalić czy istnieje uzasadnione przypuszczenie popełnienia przestępstwa handlu ludźmi, czy powiadamiająca osoba może być pokrzywdzonym/świadkiem przestępstwa handlu ludźmi oraz czy zgadza się złożyć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa.
5. W przypadku zidentyfikowania osoby zgłaszającej się jako pokrzywdzonej przestępstwem handlu ludźmi należy poinformować ją o przysługującym jej prawie do pomocy społecznej, zgodnie z art. 7 pkt. 7a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej¹.
6. Funkcjonariusz organu ścigania, do którego został skierowany pokrzywdzony/ świadek powinien wykonać wszystkie czynności procesowe rzetelnie i z należytą starannością, tak aby wyeliminować konieczność powtarzania tych samych czynności. Wszystkie czynności procesowe z udziałem pokrzywdzonego/świadka powinien prowadzić ten sam oficer dochodzeniowo-śledczy.
W przypadku gdy pokrzywdzony/świadek nie włada językiem polskim w czynnościach procesowych konieczny jest udział tłumacza, w przeciwnym razie czynności te będą dotknięte wadą.
7. Pokrzywdzony/świadek, zgodnie z przepisami kodeksu postępowania karnego, powinien być pouczony o przysługujących mu prawach i obowiązkach oraz powinien otrzymać pisemny tekst pouczenia w języku dla niego zrozumiałym. Pouczenie winno być bezwzględnie przetłumaczone, bądź też doręczone na piśmie w języku, którym włada pokrzywdzony.

Przed pierwszym przesłuchaniem należy pamiętać o konieczności uprzedzenia świadka/pokrzywdzonego o treści art. 183 § 1 kpk – możliwości uchylenia się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli odpowiedź mogłaby skutkować odpowiedzialnością karną świadka lub osoby dla niego najbliższej.

Należy również pamiętać, że w przypadku przestępstwa z art. 197 kk i art. 199 kk konieczny jest wniosek pokrzywdzonego.

8. Jeżeli istnieją przesłanki warunkujące podjęcie przypuszczenia, że ewentualny pokrzywdzony/świadek doznał obrażeń ciała lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu udziela się mu pomocy lekarskiej, przeprowadza stosowne badania lekarskie i odpowiednio je dokumentuje.
9. Jeśli zeznania pokrzywdzonego mają bardzo istotne znaczenie dla śledztwa, a jego wiedza na temat popełnionych przestępstw może stanowić zagrożenie dla jego bezpieczeństwa, istnieje możliwość objęcia go bezpośrednią ochroną policji jako osoby zagrożonej (*Zarządzenie Komendanta Głównego Policji nr pf-810/2005 z dnia 15 lipca 2005 r. w sprawie metod i form ochrony udzielanej przez Policję osobom zagrożonym z późn. zm.*).
10. Jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia, wolności albo mienia w znacznych rozmiarach świadka albo osoby dla niego najbliższej, na wniosek tej osoby jej dane adresowe mogą zostać zachowane do wyłącznej wiadomości prokuratora lub sądu, o czym należy ją pouczyć.
11. W trakcie prowadzenia czynności procesowych z udziałem pokrzywdzonego/świadka należy wszechstronnie ustalić okoliczności czynu, a w szczególności:
 - a) okoliczności związane z pierwszym kontaktem z osobami proponującymi pracę czy też organizującymi wyjazd:
 - czas, miejsce, sposób nawiązania kontaktu, ew. stopień zażyłości i relacje pomiędzy pokrzywdzonym i osobami nawiązującymi kontakt,
 - osoby które pośredniczyły, nakłaniały, pomagały w organizacji wyjazdu (czas, miejsce, sposób, ew. dane personalne lub inne okoliczności mogące pozwolić na ustalenie ich tożsamości),
 - propozycja pracy i ewentualnych świadczeń, które padły ze strony organizatorów, na jakich warunkach, czy określony był charakter zatrudnienia, wynagrodzenie, sposób płatności, okoliczności związane z dostarczeniem (dojazdem na miejsce) oraz pobytem na miejscu,
 - dokumenty jakie były wykorzystane przy organizacji wyjazdu,

- ewentualne koszty jakie świadek/pokrzywdzony poniósł w związku z wyjazdem (sposób płatności, rodzaj waluty, czas i miejsce przekazania),

b) okoliczności związane z wyjazdem:

- miejsce zbiórki, liczba osób wyjeżdżających (w miarę możliwości z danymi personalnymi i miejscem przeznaczenia) oraz liczba osób ze strony organizatora (wszelkie możliwe okoliczności pozwalające na identyfikację)
- środek transportu, warunki transportu, zachowanie organizatorów (włącznie z ustaleniem czy odebrano pokrzywdzonemu dokumenty, jeśli tak to w jaki sposób)
- trasa przejazdu, sposób i okoliczności przekraczania granicy, ew. zmiany środków transportu lub przewoźników,
- dostępność do środków komunikacji (np. do telefonu) i zakres swobody w ich użytkowaniu,

c) okoliczności dotyczące miejsca przeznaczenia:

- okoliczności dojazdu, osoby które oczekiwały na przyjazd, sposób zakwaterowania, sposób traktowania,
- opis miejsca i warunków panujących na miejscu,
- sposób traktowania przez organizatorów,
- sposób w jaki uzyskano informację o warunkach i charakterze pracy (czy różniła się od pierwotnej oferty, jaka była reakcja na zaistniałą sytuację, jakie było zachowanie sprawców),

d) okoliczności związane z wykonywaniem pracy:

- miejsce, czas i organizacja pracy,
- dojazd do pracy i związany z tym zakres swobody poruszania się i komunikacji,
- forma wynagrodzenia i termin płatności,
- posiadanie dokumentu tożsamości lub innego dokumentu uprawniającego do podjęcia pracy przez pokrzywdzonego,
- zachowanie sprawców,
- rodzaj i okoliczności ewentualnych obrażeń doznanych w trakcie pracy,
- rodzaj i częstotliwość ewentualnych środków podawanych pokrzywdzonemu,
- czas, miejsce i rodzaj ewentualnej pomocy lekarskiej udzielonej pokrzywdzonemu,
- występowanie specjalnej instrukcji nt. sposobu zachowania się pokrzywdzonego w przypadku jego kontaktu z organami ścigania,

- inne okoliczności wynikające z konkretnego stanu faktycznego.

12. Na wniosek pokrzywdzonego/świadka należy rozważyć możliwość obecności przy przesłuchaniu przedstawiciela organizacji pozarządowej kompetentnej w kwestiach wsparcia ofiar handlu ludźmi.

13. Dokonywane w toku prowadzonego postępowania przygotowawczego okazania powinny być przeprowadzone w sposób uniemożliwiający rozpoznanie pokrzywdzonego/świadka przez osobę rozpoznawaną – art. 173 § 2 kpk.

14. W każdym przypadku, ze względu na ryzyko, iż świadka nie będzie można przesłuchać w dalszym postępowaniu powinno nastąpić:

a) przesłuchanie pokrzywdzonego/świadka przez sąd w trybie art. 316 § 3 kpk.;

W przypadku pokrzywdzonego małoletniego – poniżej lat 15, pokrzywdzonego przestępstwem przeciwko wolności seksualnej i obyczajności (rozdział XXV) oraz przeciwko rodzinie i opiece (rozdział XXVI), przesłuchanie przez Sąd jest obligatoryjne (art. 185a kpk).

b) jeżeli względy techniczne nie stoją na przeszkodzie przesłuchanie również w trybie art. 147 kpk, o czym należy przed uruchomieniem urządzenia uprzedzić osoby uczestniczące w czynnościach

II. Zasady postępowania z pokrzywdzonym/świadkiem przestępstwa handlu ludźmi, nie będącym obywatelem RP.

1. W przypadku, gdy osoba zgłaszająca się lub zatrzymana jest cudzoziemcem powinna zostać poinformowana na piśmie o:

a) możliwości objęcia jej *Programem wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi* (opis *Programu* w załączeniu – zał. nr 2) i warunkach z tym związanych tj. o konieczności zerwania przez ewentualnego pokrzywdzonego wszelkich kontaktów ze sprawcami;

b) o przysługującym jej prawie do pomocy społecznej, zgodnie z art. 7 pkt. 7a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Powyższe informacje winny być przekazane z udziałem tłumacza, bądź też doręczone na piśmie w języku, którym władza pokrzywdzony. Ponadto wszelkie czynności, o których mowa w pkt. 6 i 7 cz. I Algorytmu winny być realizowane z udziałem tłumacza.

2. W przypadku gdy ewentualny pokrzywdzony przebywa na terytorium RP bez wymaganego zezwolenia i:

a) nie decyduje się złożyć zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, należy go pouczyć o przysługującym mu prawie do dwumiesięcznego okresu na podjęcie

decyzji o współdziałaniu z organami ścigania oraz wynikającym z tego tytułu prawie do złożenia wniosku do właściwego wojewody o udzielenie wizy pobytowej na podstawie art. 33 ust. 1 pkt. 5 *ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach*²;

- b) decyduje się od razu złożyć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa lub decyzję tę podejmie w trakcie dwumiesięcznego okresu na podjęcie decyzji o współpracy, należy pouczyć go o przysługującym mu prawie do złożenia wniosku do właściwego wojewody o wydanie decyzji o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony na podstawie art. 56 ust. 2 pkt 4 *ustawy o cudzoziemcach*³.

W przypadku gdy pokrzywdzony zdecyduje się skorzystać z powyższych uprawnień, organ ścigania który prowadzi w przedmiotowej sprawie postępowanie kieruje do właściwego wojewody pismo potwierdzające uzasadnione przypuszczenia, że dana osoba może być pokrzywdzoną w wyniku przestępstwa handlu ludźmi i że w stosunku do niej podjęto decyzję o objęciu *Programem wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*.

3. Jeżeli ewentualny pokrzywdzony – cudzoziemiec wyrazi wolę uczestnictwa w *Programie*, a przekazane przez niego informacje dają podstawę do uznania za wiarygodne, że może być pokrzywdzonym w wyniku przestępstwa handlu ludźmi, decyzję o objęciu *Programem wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi* podejmuje kompetentny funkcjonariusz. Wypełnia on formularz zgłoszenia do *Programu* (załącznik nr 1) i niezwłocznie przesyła go do właściwych koordynatorów odpowiedzialnych za zwalczanie handlu ludźmi w KWP/oddziale SG oraz w KGP/KGSG, prokuratora prowadzącego sprawę, a także do koordynatora odpowiedzialnego za realizację programu w MSWiA (dane teleadresowe koordynatorów w załączeniu – zał. nr 3).
4. Koordynator w MSWiA potwierdza fakt objęcia cudzoziemca *Programem*, informując o tym na piśmie prokuratora prowadzącego sprawę, koordynatorów w KGP i KGSG oraz jednostkę zgłaszającą, jak również organizację pozarządową realizującą *Program* w oparciu o umowę zlecenia zadania publicznego z Ministrem SWiA.
5. Z uzyskanych od pokrzywdzonego informacji funkcjonariusz organów ścigania sporządza notatkę służbową, która może stanowić podstawę do wszczęcia czynności służbowych, zmierzających do zweryfikowania możliwości zaistnienia przestępstwa z art. 253 kk i innych.

W przypadku zgromadzenia materiału uprawniającego do wszczęcia postępowania przygotowawczego, niezależnie od postawy pokrzywdzonego, konieczne jest

przesłuchanie go w charakterze świadka, przed wydaleniem z terytorium RP, nawet wówczas kiedy treść zeznań nie wniesie istotnych okoliczności dla postępowania.

6. W uzgodnieniu z właściwą organizacją pozarządową pokrzywdzony cudzoziemiec może być umieszczony na okres 1 – 2 dni w miejscu wskazanym przez organizację a następnie przewieziony do schroniska prowadzonego przez organizację. Wskazane jest, jeśli wymagają tego okoliczności, ustanowienie asysty funkcjonariusza organu ścigania na czas transportu pokrzywdzonego do bezpiecznego miejsca schronienia.
7. Jeżeli w trakcie dwumiesięcznego okresu przeznaczanego na podjęcie przez pokrzywdzonego cudzoziemca decyzji o współpracy z organami ścigania, wszczęte zostanie postępowanie przygotowawcze a cudzoziemiec wyrazi zgodę na podjęcie takiej współpracy należy niezwłocznie przystąpić do podjęcia czynności procesowych, a w szczególności do przyjęcia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa i przesłuchania w charakterze świadka. Optymalnym jest by przesłuchanie prowadził odpowiednio przeszkolony funkcjonariusz tej samej płci co pokrzywdzony. Z uwagi za wysokie prawdopodobieństwo, iż ofiara/świadek znajduje się w silnym stresie pourazowym, wskazana jest podczas przesłuchania obecność psychologa, posiadającego w miarę możliwości wiedzę w zakresie postępowania z ofiarami przemocy (art.192 § 2 kpk). Jeżeli cudzoziemiec nie włada językiem polskim, niezbędna jest obecność tłumacza.
8. Jeżeli w toku postępowania przygotowawczego zajdzie potrzeba udziału pokrzywdzonego w czynnościach procesowych w miejscu zgłoszenia przestępstwa, zostanie on przewieziony ze schroniska, w którym przebywa do miejsca przeznaczenia. Podczas pobytu przebywać będzie w lokalnym schronisku dla ofiar przemocy lub innym miejscu wyznaczonym za jego zgodą i zgodą przedstawiciela organizacji pozarządowej realizującej *Program*.
9. Jeżeli w trakcie prowadzenia postępowania przygotowawczego, organ poweźmie decyzję o zaprzestaniu istnienia przesłanek warunkujących wydanie zarówno wizej pobytowej jak też zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, niezwłocznie informuje o nich właściwego wojewodę.

Formularz zgłoszenia do *Programu wsparcia/ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*

1.	Data i miejsce zgłoszenia się pokrzywdzonego	
2.	Imię i nazwisko pokrzywdzonego	
3.	Obywatelstwo pokrzywdzonego	
4.	Rodzaj i numer dokumentu, którym legitymuje się pokrzywdzony	
5.	Data i miejsce urodzenia pokrzywdzonego	
6.	Status prawny pokrzywdzonego (pobyt legalny/nielegalny)	
7.	Czy pokrzywdzony złożył zeznania?	
8.	Czy pokrzywdzony złożył zeznania przed sądem?	
9.	Funkcjonariusz Policji/Straży Granicznej odpowiedzialny za wykonanie czynności w sprawie (imię i nazwisko, numer tel.)	
10.	Właściwa jednostka Policji/Straży Granicznej	
11.	Prokurator prowadzący sprawę (imię i nazwisko, numer tel.)	
12.	Właściwa prokuratura	
13.	Forma eksploatacji pokrzywdzonego: a) przymusowa prostytutka b) przymusowa praca c) pornografia d) żebractwo e) przymuszanie do działalności przestępczej f) inne	

wypełniony formularz należy przesłać do:

- Zespołu ds. Handlu Ludźmi w MSWiA (**fax: 22/60 145 56**)

- Centralnego Zespołu dw. z Handlem Ludźmi w KGP (**fax: 22/60 128 93**)

- koordynatora odpowiedzialnego za zwalczanie handlu ludźmi w KGSG (**fax: 22/60 291 81**)

jak również do:

- właściwego koordynatora odpowiedzialnego za zwalczanie handlu ludźmi w KWP/oddziale SG

- prokuratora prowadzącego sprawę

Informacja nt. Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi

Program wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi jest realizowany przez Fundację Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada na zlecenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Powstał z myślą o ochronie praw cudzoziemców, którzy padli ofiarą przestępstwa handlu ludźmi.

Podstawowym celem *Programu* jest zapewnienie ochrony i wsparcia cudzoziemskim ofiarom poprzez zabezpieczenie ich podstawowych potrzeb życiowych oraz wzbudzenie ich większego zaufania do organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, a przez to zwiększenia ich gotowości do zgłaszania faktu zaistnienia przestępstwa handlu ludźmi.

Program jest uruchamiany wówczas gdy cudzoziemiec (w wyniku samodzielnego zgłoszenia się lub też zatrzymania) nawiązuje kontakt z organami ścigania, a następnie po przeprowadzonej z nim rozmowie, zaistnieje uzasadnione przypuszczenie, że jest ofiarą handlu ludźmi. Jest on wówczas informowany o możliwości objęcia *Programem*.

Warunkiem wzięcia udziału w *Programie* jest zerwanie przez ofiarę wszelkich kontaktów ze sprawcami, nie ma ona natomiast obowiązku natychmiastowego złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. *Program* przewiduje bowiem możliwość objęcia pokrzywdzonego 2-miesięcznym okresem, będącym czasem na podjęcie decyzji o współdziałaniu z organami ścigania (tzw. „czas do namysłu”).

Jeżeli ofiara wyrazi wolę uczestnictwa w *Programie*, jest niezwłocznie kontaktowana z przedstawicielem Fundacji La Strada. Pracownik Fundacji dokonuje rozeznania sytuacji cudzoziemca i w zależności od potrzeb zapewnia pomoc medyczną, psychologiczną i materialną. Pokrzywdzony jest umieszczany w bezpiecznym ośrodku pod opieką przeszkolonego pracownika socjalnego.

W przypadku gdy uczestnik *Programu* przebywa na terytorium Polski bez wymaganego zezwolenia, może on zalegalizować swój pobyt poprzez złożenie wniosku do właściwego wojewody o udzielenie wizy pobytowej na okres 2 miesięcy na podstawie art. 33 ust. 1 pkt. 5 ustawy o cudzoziemcach. W trakcie 2-miesięcznego okresu do namysłu ofiara, która nie wyrazi zgody na współpracę z organami ścigania może przy pomocy Fundacji La Strada dobrowolnie powrócić do kraju pochodzenia. W przypadku jednak gdy zdecyduje się na wspomnianą współpracę ma prawo w trybie art. 56 ust. 2 pkt 4 ustawy o cudzoziemcach wystąpić do właściwego wojewody z wnioskiem o wydanie decyzji o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony (na okres 6 miesięcy). Ma również zapewnioną asystę pracownika La Strady w kontaktach z organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości podczas składania zeznań oraz w trakcie uczestniczenia w procesie sądowym. W przypadku gdy zeznania ofiary mają bardzo istotne znaczenie dla śledztwa, istnieje również możliwość objęcia ofiary bezpośrednią ochroną Policji.

Po zakończeniu czynności prawnych z udziałem pokrzywdzonego ma on zapewniony bezpieczny powrót do kraju pochodzenia. W celu uniknięcia powtórnej wiktymizacji jest on również informowany o programach wsparcia oferowanych przez organizacje w kraju swojego pochodzenia.

¹ Art. 7 . pkt. 7a dodany przez art. 1 pkt. 4 lit a) ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. (Dz. U. Nr 48 poz. 320) zmieniającej ustawę z dnia 1 kwietnia 2007 r.

Art. 7 Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- 1) ubóstwa;
- 2) sieroctwa;
- 3) bezdomności;
- 4) bezrobocia;
- 5) niepełnosprawności;
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- 7) przemocy w rodzinie;
- 7a) potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi;
- 8) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- 9) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- 10) braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży, opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- 11) trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy;
- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 13) alkoholizmu lub narkomanii;
- 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;

15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

² Art. 33 ust. 1 pkt 5 dodany przez art. 1 pkt 13 lit. a) ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. (Dz. U.05.94.788) zmieniającej ustawę z dniem 1 października 2005 r.

Art. 33. 1. Wiza pobytowa może być wydana cudzoziemcowi, mimo że zachodzą okoliczności, na podstawie których należało by mu odmówić wydania wizej, jeżeli:

- 1) przepisy praw polskiego wymagają od niego osobistego stawiennictwa przed polskim organem władzy publicznej,
- 2) wjazd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niezbędny ze względu na konieczność poddania się zabiegom lekarskim służącym bezpośrednio ratowaniu życia, którym nie może poddać się w innym państwie,
- 3) zachodzi wyjątkowa sytuacja osobista wymagająca jego obecności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 4) wymaga tego interes Rzeczypospolitej Polskiej,
- 5) zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że cudzoziemiec jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu decyzji ramowej Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi (Dz. Urz. WE L 203 z 1.08.2002) potwierdzonej przez organ właściwy do prowadzenia postępowania w sprawie handlu ludźmi.

2. Wizę, o której mowa w ust. 1 pkt 1 – 3, wydaje się na okres pobytu niezbędny do realizacji celu, w którym została udzielona, nie dłuższy jednak niż 3 miesiące.

3. Wizę, o której mowa w ust. 1 pkt 5, wydaje się na okres pobytu niezbędny do podjęcia przez cudzoziemca decyzji o współpracy z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie zwalczania handlu ludźmi, nie dłuższy jednak niż 2 miesiące.

³ Art. 56 ust. 2 zmieniony przez art. 1 pkt 21 ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. (Dz. U.05.94.788) zmieniającej ustawę z dniem 1 października 2005 r.

Art. 56. 1. Zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udziela się każdorazowo na okres niezbędny do realizacji celu pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, nie dłuższy jednak niż 2 lata.

2. Zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udziela się:

- 1) cudzoziemcowi, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 7, na okres do dnia, do którego udzielono zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony cudzoziemcowi, do którego zamierza przybyć lub przybył w celu połączenia z rodziną, a jeżeli cudzoziemiec ten posiada zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE lub status uchodźcy nadany w Rzeczypospolitej Polskiej – na okres 2 lat,
- 2) małoletniemu, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 12, na okres do dnia, do którego udzielono zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony jego przedstawicielowi ustawowemu,
- 3) członkom rodziny cudzoziemca, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 13, na okres do dnia, do którego udzielono zezwolenia, na zamieszkanie na czas oznaczony temu cudzoziemcowi,
- 4) cudzoziemcowi, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 15, na okres 6 miesięcy,
- 5) cudzoziemcowi, o którym mowa w art. 53 ust. 5 pkt 1, na okres do roku.